

7. mednarodni kongres psihologov Slovenije: “Aplikativna nevropsihologija: med malimi in velikimi omrežji – od možganov do svetovnega spleta”

Kranjska Gora, 22. – 24. september 2016

Ni nobenega dvoma v to, da so naši možgani izvor inteligentnega vedenja, kot je slikovito ponazorjeno s citatom Vernona Mountcastla: *“Vsak od nas živi znotraj vesolja – zapora – svojih lastnih možganov. Iz njega izhajajo milijoni krhkih senzoričnih živčnih vlaken, v skupinah edinstveno prilagojenih za zbiranje energetskih stanj o svetu okoli nas: toplota, svetloba, sila in kemična sestava. To je vse, kar bomo kadarkoli neposredno znali o njih; vse ostalo je logično sklepanje”*. Tako ne preseneča, da so nevropsihološke raziskave v zadnjih desetletjih zagotavljale vpogled v nevrobiološke temelje človeškega vedenja in kognicije ter s tem razširjale razumevanje psiholoških konstruktov, kot sta inteligentnost in osebnost.

Naj ilustriram s primerom: Henry Gustav Molaison, svetu poznan kot H. M., je postal skoraj legendarni primer nevroznanstvenih raziskav. Kot je poudarila Suzanne Corkin, ima veliko tega, kar vemo o kognitivni in nevronske organizaciji spomina, opraviti prav s Henryjem Molaisonom. Veliko znanstvenikov je še v letu 1962 verjelo, da je spomin razpršen po celotnih možganih. Tako je na primer hipokampus bil opisan kot arhaična, zastarela struktura, katera bi utegnila biti vključena v primitivne reflekse hranjenja, ki jih pri sodobnem človeku ni več moč opaziti. Vse to se je spremenilo, ko je Brenda Milner objavila svoje ugotovitve, ki so kazale, da je Henryjev implicitni spomin bil povsem funkcionalen, kljub retro- in anterogradni amneziji, ki sta se kazali v njegovi nezmožnosti usvajanja novega semantičnega ali epizodičnega znanja.

V zadnjih letih je povečanje znanja nevropsihologije in razpoložljivost metod in pripomočkov našlo svoje mesto tudi pri delu praktikov, ki so specializirani za klinično in pedagoško psihologijo, pa tudi na drugih aplikativnih področjih, kot sta npr. šport in ekonomija. Na 7. mednarodnem kongresu psihologov Slovenije z glavno temo aplikativna nevropsihologija bodo tako predstavljene sodobne raziskave in praktične izkušnje na področju nevropsihologije za vse zainteresirane in radovedne obiskovalce.

prof. dr. Norbert Jaušovec
Predsednik Programskega odbora 7. mednarodnega kongresa psihologov Slovenije

7th International Congress of Psychologists of Slovenia: “Applied Neuropsychology: Between Small and Big Networks – From the Brain to the World Wide Web”

Kranjska Gora, Slovenia, 22nd – 24th September 2016

There is no doubt that our brain is the source of intelligent behavior as was vividly illustrated by Vernon Mountcastle's quote: *“Each of us lives within the universe – the prison – of his own brain. Projecting from it are millions of fragile sensory nerve fibers, in groups uniquely adapted to sample the energetic states of the world around us: heat, light, force and chemical composition. That is all we ever know of it directly; all else is logical inference.”* Thus it is no surprise that neuropsychological research has in the last decades provided insight into neurobiological underpinnings of human behavior and cognition thereby widening our understanding of psychological constructs like intelligence and personality.

To give an example: Henry Gustav Molaison, worldwide known as patient H.M., became almost an iconic case in neuroscience research. As stressed by Suzanne Corkin, a lot what we know about the cognitive and neural organization of memory has to do with Henry Molaison. Back in 1962, many scientists believed that memory is distributed throughout the brain. The hippocampus, for instance was described as an archaic, vestigial structure that might be involved in primitive feeding reflexes no longer observed in modern man. This changed when Brenda Milner published her findings showing that Henry's implicit memory was fully functioning, even though he had retrograde and anterograde amnesia which manifested in his inability to acquire new semantic or episodic knowledge.

In recent years, increased neuropsychological knowledge and the availability of methods and instruments have also found their place in treatments of practitioners who specialize in clinical or educational psychology, but also in other domains such as sports and economy. The 7th International Congress of Psychologists of Slovenia: on applied neuropsychology will therefore provide a state of the art display of research and practice in neuropsychology for all interested and curious.

*Prof. Norbert Jaušovec
Programme Committee President of the 7th International Congress of Psychologists of Slovenia*

Kazalo vsebine / Contents

Plenarna predavanja / Keynotes	97
Simpoziji / Symposia	100
Ustne predstavitve / Oral presentations	112
Posterji / Posters	127
Delavnice / Workshops	133
Okrogle mize / Round tables	135

Opomba / Note

Povzetki so ločeni po tipih predstavitev. Znotraj posameznega tipa so razvrščeni kronološko.

The abstracts are grouped by the type of presentation. They are sorted chronologically within each type of presentation.

Plenarna predavanja / Keynotes

Applications of EEG-Neurofeedback

John Gruzelier
Goldsmiths, University of London, Department of Psychology,
London, United Kingdom, e-mail: j.gruzelier@gold.ac.uk

Neurofeedback involves feeding back in real time a representation of a neurophysiological parameter, so that self regulation is learned, aided by reinforcement. While biofeedback was discovered in the 1960s, applications with EEG fell out of favour in most academic institutions, but there is now an accumulation of validation studies, innovative protocols from cognitive and affective neuroscience, as well as substantive evidence from fMRI and other imaging modalities. Applications of EEG-neurofeedback will be outlined for enhancing function to optimise cognition and affect in healthy individuals, in educational settings, and in clinical conditions. Notwithstanding, research is at an early stage for what is clearly an important and useful applied neuroscientific methodology.

The adolescent social brain: typical age changes and atypical social worries?

Jennifer Lau
King's College London, Department of Psychology, London,
United Kingdom, e-mail: jennifer.lau@kcl.ac.uk

Social anxiety problems are common in young people – and in a subset of individuals can be persistent and disabling. In this talk, I will discuss data relating to the developmental context in which typical and extreme social worries and concerns emerge in adolescence. I will focus on changes in the social brain and social cognition, that may serve to underscore the importance of social situations. Next, I will consider factors that make some adolescents more prone to social anxiety than others, focusing on the role of biased processing and understanding of social situations – and their neural correlates. Preliminary data from our group suggest that adolescent anxiety problems could result from delayed maturation of key neural circuits involved in the regulation of emotional stimuli. Finally, from the perspective that adolescence could be a period of flexibility and plasticity, I discuss possible interventions – cognitive training and fMRI-based neurofeedback – that could be used to alter pathological trajectories of young people with anxiety problems.

Brain electrical stimulation in language rehabilitation and enhancement

Alessandro Antonietti
Catholic University of the Sacred Heart, Department of
Psychology, Milano, Lombardy, Italy,
e-mail: alessandro.antonietti@unicatt.it

Techniques devised to stimulate or modulate neural activity in order to enhance cognitive performance are increasingly applied in the domain of language. However, the opportunity

to improve reading skills in people with language impairments, such as dyslexia, has been little explored as yet. An overview of the existing attempts to rehabilitate reading functions in children and adults will be presented. Attention will be paid to training procedures based on rhythmic synchronization during reading. Finally, some examples of how neuromodulation can be used in reading rehabilitation will be provided.

Is there neural efficiency in the athletes' brain? Evidence of brain neural synchronization and connectivity

Claudio Babiloni, Nicola Marzano, Roberta Lizio, Antonio Fiore, Claudio Gallozzi, Gianluca Crespi, Pierluigi Aschieri, Cristina Limatola, Claudio Del Percio
Sapienza University of Rome, Department of Physiology and Pharmacology "Vittorio Erspamer", Rome, Italy,
e-mail: Claudio.Babiloni@uniroma1.it

"Neural efficiency" hypothesis posits a more efficient cortical function in individuals with high performance as compared to those with poor performance to test cognitive functions. The concept is that neural system is more efficient if the same level of function (performance) can be obtained with more selective involvement of function-related brain neural circuits and more inhibition of irrelevant neural circuits unrelated to the function. This was observed several times in athletes. We addressed the issue that peculiar cortical activity, indexed by the decrease/increase of resting electroencephalographic (EEG) alpha power (about 6-12 Hz; event-related desynchronization/synchronization, ERD/ERS), is associated with cognitive-motor processes in elite athletes. We found that (i) cortical activity was stronger in amplitude in karate and fencing athletes than in non-athletes in ventral centro-parietal areas of the right hemisphere, during quiet upright standing at eyes open referenced to eyes closed condition (Del Percio et al., 2007a); (ii) cortical activity was lower in amplitude in karate and fencing athletes than in non-athletes in sensorimotor and posterior parietal areas, during monopodal referenced to less engaging bipodal condition (Del Percio et al., 2009); (iii) cortical activity in sensorimotor areas was higher in amplitude in non-athletes than in elite karate and fencing athletes during right finger movements (Del Percio et al., 2008); (iv) occipital cortical activity probing attentional processes was modulated more in elite karate and fencing athletes than in non-athletes (Del Percio et al., 2007b); (v) a 10-Hz audio-visual stimulation induced a negative correlation between pre-stimulus oscillatory cortical activity and reaction time in fencing athletes and non-athletes during the visuo-spatial-motor task (Del Percio et al., 2007c); (vi) cortical activity in the frontal midline and right primary sensorimotor areas was stronger in expert golfers in successful than unsuccessful putts (Babiloni et al., 2008); (vii) cortical activity during the preparation of shots was lower in elite air pistol shooters than in non-athletes; in elite air pistol shooters, an optimal visuo-motor performance was related to a low cortical activation

(Del Percio et al., 2009); (viii) finally, cortical activity during the judgment of sporting observed actions was lower in elite karate athletes and rhythmic gymnasts than in non-athletes (Babiloni et al., 2009, 2010). These results indicate that the analysis of EEG is a powerful approach to study cognitive-motor processes in elite athletes when compared to amateur athletes and non-athletes. Furthermore, they indicate that in elite athletes, the task-related involvement of cognitive-motor cortical systems is more complex than that predicted by the “neural efficiency” hypothesis, namely the idea of spatially selective event-related cortical activation in experts. In reality, some nodes of cortical systems might reflect the “neural efficiency” as a function of task features, kind of athletes, and side of movements. In contrast, other nodes of these systems might reflect other mechanisms underlying an intensive activation. Future longitudinal studies should address crucial issues about cortical plasticity in elite athletes and to training procedures able to strengthen it.

Neurocognitive Basis of Schizophrenia

Grega Repovš

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Psychology, Ljubljana, Slovenia,
e-mail: grega.repovs@psy.ff.uni-lj.si

Schizophrenia is a debilitating mental disease that affects about 1% of adult population worldwide. While best known for and primarily diagnosed based on positive symptoms, such as hallucinations and delusions, schizophrenia also significantly affects cognitive abilities including cognitive control and working memory, dysfunctions that prove resistant to currently available medication and significantly predict long-term outcome of the disease. Recent findings employing neuroimaging, pharmacological challenge, and computational modelling provide novel insights into dysfunctional integration of brain function and suggest possible mechanisms underlying the disease. These insights will hopefully lead to better understanding of the disease and its progress, support diagnosis, and enable more focused search for and testing of novel drugs.

Dr. Google, what is wrong with me? – the effect of health-related internet use on users’ mental health

Nataša Jokić-Begić

University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology, Zagreb, Croatia,
e-mail: njbegic@ffzg.hr

The beliefs people hold about their symptoms, which are at least partly formed by information found on-line, affect their emotions and health related behaviors. In the general population, between 40 and 70 percent of us search for health information via the internet. Access to the internet costs little; online information is easy to access and quick to obtain; there are no bureaucratic hurdles, referral letters or waiting lists; and

the anonymity of the internet allows us to make any kind of inquiry without feeling embarrassed. This shift from relying on physicians, medical textbooks, encyclopedias or popular health journals for health information to the use of a medium as simple and ubiquitous as the internet is likely to have a variety of consequences, both positive and negative. For many individuals, this searching behavior is driven by a desire to better understand their, or someone else’s, medical experience and often leads to a sense of relief. On the other hand, for more than one third of people searching for medical information on the internet, it leads to increased health anxiety. Health anxiety can be defined as “a persistent fear of illness or disease that often involves the misinterpretation of bodily symptoms as signs of serious illness”. Regrettably, numerous studies have indicated that, for the most part, the quality of the content (evidence-based health information) on health, mental health and addiction websites targeted towards laypersons is poor. Using a combination of theoretical models, empirical data and clinical experience, this address will attempt to demonstrate the positive and negative influences that new information technology have on health-related behavior, with particular emphasis on the type and quality of mental health information available on the internet. The influence of the internet on behavior will be discussed using cognitive models of health behavior.

Cognitive enhancement with cognitive training

Vojko Kavčič

Wayne State University, Institute of gerontology, Detroit, Michigan, USA, e-mail: voykok@gmail.com

In the context of the rapid increase in longevity and considerable expansion of the share of elderly in the general population, it is essential not only to understand but also to prevent age-related cognitive decline. Cognitive decline and impairment are amongst the most feared and costly aspects of aging. Thus, slowing cognitive decline can provide considerable health care cost savings as the population ages at state, regional and personal level. In response to this growing interest in cognitive performance and/or prevention of cognitive decline, there has been a surge in research on cognitive enhancement, primarily via cognitive training. Intense interest has therefore focused on the potential of cognition-based interventions in older adults, especially computerized cognitive training (CCT). CCT involves structured practice on standardized and cognitively challenging tasks, and has several advantages over traditional drill and practice methods, including visually appealing interfaces, efficient and scalable delivery, and the ability to constantly adapt training content and difficulty to individual performance. In this presentation I will describe basic principles of cognitive training, demonstrate the utility of CCT using virtual maze navigation task in our study with older adult men (e.g., efficacy, durability, generalizability), and discuss future directions of our CCT with virtual maze navigation.

Pharmacological cognitive enhancement in the workplace: new interdisciplinary challenges

Toni Pustovrh

University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences, Ljubljana,
Slovenia, e-mail: tony.pustovrh@gmail.com

Over the last decade, the part of the scientific community that deals with the study of the ethical, legal and societal implications of new technologies and technological trends has become increasingly interested in the phenomenon of enhancing the cognitive capabilities of healthy humans through pharmacological means. In this context, especially students from the US are supposed to be using prescription drugs such as methylphenidate (Ritalin) and modafinil (Provigil) for learning and successfully coping with exams and project assignments. Such use is supposedly also widespread among other social groups, for example, in different professions where it is important to maintain long-term concentration, attention and alertness, and where there are strong pressures to be highly productive, efficient and competitive. Thus, such substances are presumably also in use among surgeons, nurses, pilots, researchers, financial traders, entrepreneurs and soldiers. This contribution will address questions such as what kind of substances and effects we are talking about, how their use is connected with different professions today and in the past, and what challenges and implications they present for the future of work and the workers themselves. Finally, we will also touch on some aspects of modern work and life that encourage such use, as well as some of the broader ethical and societal issues respectively implications that such technological trends bring with them.

Simpoziji / Symposia

Novi slovenski kognitivni testi

Vodja simpozija: Anja Podlesek
 Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani,
 e-mail: anja.podlesek@ff.uni-lj.si

V simpoziju bomo predstavili teste, ki smo jih na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani razvili v zadnjih letih v okviru različnih raziskovalnih projektov in študentskih magistrskih ter diplomskih nalog. Predstavili bomo dva nova načina merjenja kognitivnega nadzora, in sicer nalogo prožnega kognitivnega nadzora in igro CCRacer, nov test za merjenje inteligentnosti, nov test prepoznavanja čustev iz govora in priredbo testa semantične fluentnosti za slovensko okolje. Predstavili bomo tudi rezultate psihometričnih analiz novih pripomočkov. Razviti testi ponujajo nove možnosti raziskovanja kognitivnih procesov in predstavljajo obogatitev slovenskega nevropsihološkega instrumentarija.

Prispevki znotraj simpozija

Razvoj in preverjanje naloge prožnega kognitivnega nadzora

Anka Slana, Aljaž Sluga, Vida Ana Politakis, Grega Repovš

Izvedba tudi najbolj enostavnih kognitivnih nalog zahteva koordinirano izvedbo širokega nabora operacij in integracijo dostopnih informacij. Kognitivno procesiranje ob tem poteka v kontekstu stalno spreminjajočega se okolja, v katerem se je potrebno hitro in prožno odzvati na nove zahteve ter uspešno filtrirati potencialne motnje. Te sposobnosti skupaj tvorijo prožni kognitivni nadzor. V eksperimentalni psihologiji kot tudi v klinični praksi so v uporabi številne naloge, ki preverjajo sposobnost preklapljanja, največkrat le med dvema enostavnima nalogama. Namen našega dela je bil razviti novo nalogo prožnega kognitivnega nadzora, ki zahteva preklapljanje med kompleksnimi nalogami filtriranja in integracije informacij, in oceniti njene psihometrične lastnosti. Udeleženci (N=219; 142 žensk), stari med 10 in 85 let, so izvedli skrajšano različico naloge prožnega preklapljanja in baterijo standardnih kognitivnih testov. Naloga prožnega preklapljanja je obsegala slušne in vidne dražljaje ter štiri kompleksna pravila oblikovanja odgovora, ki so zahtevali uporabo različnih kognitivnih sposobnosti (selektivne pozornosti, delovnega spomina, sklepanja, inhibicije vedenja, preklapljanja dejavnosti, odločanja) in domen znanj (matematike, jezika, semantičnega znanja idr.). Beležili smo pravilnost in hitrost odgovorov v pogojih z in brez preklapljanja med pravili. Analiza zbranih podatkov je pokazala visoko variabilnost v hitrosti in pravilnosti izvedbe naloge med udeleženci. Rezultati naloge prožnega preklapljanja so pomembno korelirali z rezultati drugih preizkušenj kognitivnega nadzora (testi sledenja, delovnega

spomina, besedne fluentnosti in Londonskimi stolpi). Naloga se je izkazala kot uspešna pri vzpodbujanju in preizkušanju prožnega kognitivnega nadzora, njene korelacije z drugimi testi pa kažejo, da zajema prožno in usklajeno delovanje številnih izvršilnih procesov, kar kaže na njeno potencialno uporabnost za psihodiagnostične namene.

CCRacer – računalniška igra za merjenje izvršilnih funkcij

Maja Drašček, Anja Podlesek in Gregor Geršak

Razviti smo želeli nov način hkratnega merjenja različnih kognitivnih procesov, vključno s pozornostjo, inhibicijo, delovnim spominom, posodabljanjem informacij in fleksibilnostjo mišljenja, ki so nujni za kognitivni nadzor vedenja. Obstoječi in pogosto uporabljani testi izvršilnih funkcij (npr. Stroopov barvno-besedni test, Wisconsinski test razvrščanja kartic, Test sledenja idr.) razmeroma izolirano merijo posamezne izvršilne funkcije, vprašljiva je tudi njihova ekološka veljavnost. Želeli smo razviti računalniško igro, ki bi bila testiranim zanimiva in bi čim bolj posnemala realne življenjske situacije. Igra CCRacer vključuje simulacijo vožnje avtomobila s posebej prirejenim volanom. Med vožnjo udeleženec rešuje različne naloge (šteje določene predmete, občasno inhibira spontane odzive, preklaplja med navodili itd.). V prispevku bomo predstavili razvito igro in načrt njene validacije.

Test odkrivanja in reševanja problemov

Ivan Jakovljević

V raziskavi sem se lotil razvoja novega merskega instrumenta za merjenje inteligentnosti, ki temelji na teoretičnih predpostavkah in že obstoječem Bujasovem testu. Bujas je inteligentnost opredelil kot sposobnost detekcije problema v neki situaciji in tudi kot sposobnost reševanja takega problema. Zato so naloge v izvornem Bujasovem problemskem testu oblikovane na način, da mora udeleženec sam ugotoviti, kaj naloga od njega zahteva, in v skladu s to ugotovitvijo tudi rešiti nalogo. Novi Bujasov problemski test je bil konstruiran z namenom posodobitve in presejanja nekaterih omejitev že obstoječega problemskega testa. Nov test meri občutljivost na probleme v novih situacijah in sposobnost miselnega manipuliranja z grafičnimi in besednimi simboli ter sposobnost odkrivanja odnosov med elementi. Vsebuje 36 nalog, pri čemer je večina nalog na novo oblikovanih, 6 nalog pa je ohranjenih iz izvornega Bujasovega problemskega testa oziroma so bile oblikovane po njihovem vzoru. Naloge so verbalnega in neverbalnega tipa. V predstavitvi bo prikazan potek razvoja testa, rezultati preliminarnih testiranj ter validacija testa. Predstavljen bo tudi načrt nadaljnjega dela z novo nastalim testom.

Test semantične fluentnosti

Katja Krečič

Test semantične fluentnosti se široko uporablja v nevropsihološki praksi, nanj pa močno vplivajo lingvistične lastnosti. Semantična fluentnost se običajno meri s številom besed, ki jih posameznik navede v omejenem času in spadajo v določeno kategorijo. Namen raziskave je bil razviti test semantične fluentnosti, ki bo skupaj s testom črkovne fluentnosti sestavljala Test besedne fluentnosti, ustrezen slovenskemu okolju. V predraziskavi je 30 dijakov različnih srednjih šol reševalo 15 nalog semantične fluentnosti, na podlagi rezultatov pa so bile v test uvrščene tri naloge za merjenje klasičnega priklica besed znotraj določene kategorije ter naloga preklapljanja med dvema kategorijama. V glavni raziskavi je sodelovalo 140 udeležencev, starih med 20 in 65 let, ki so po starostni in izobrazbeni strukturi ustrezali slovenski populaciji. Poleg Testa besedne fluentnosti so reševali štiri druge kognitivne teste (Test sledenja, Test obsega delovnega spomina, Šifriranje in Test verbalnih sposobnosti). Analiza psihometričnih lastnosti je pokazala, da je test semantične fluentnosti ustrezno zanesljiv in veljaven. Spol in izobrazba sta bila različno povezana z dosežki pri posameznih nalogah. Spola se nista razlikovala v dosežku na testu semantične fluentnosti. Izmed kognitivnih sposobnosti so dosežek na testu najbolje napovedovali miselna hitrost, miselna fleksibilnost, pozornost in obseg delovnega spomina, pomembne pa so bile tudi besedne sposobnosti. Produkcija besed znotraj dvominutnega intervala je v času upadala tako, da so udeleženci v prvih 15 sekundah navedli največ besed, v naslednjih 15 sekundah je bil opazen večji upad, v zadnjih 30 s pa se je velikost upada zmanjšala.

Test za ocenjevanje prepoznavanja čustev iz govora

Nina Lokovšek, Petra Janše in Anja Podlesek

Razvili smo test za ocenjevanje prepoznavanja čustev iz govora. V dveh predraziskavah smo izbirali primerne zvočne posnetke, na katerih govorci izražajo čustva, vsebina izgovorjenih besed pa je čustveno nevtralna, in na vzorcu študentov preverjali prepoznavo posameznih čustev na teh posnetkih. Končno obliko testa sestavlja 26 posnetkov govora različnih govorcev, ki izražajo šest osnovnih čustev (veselje, žalost, jezo, strah, gnus in presenečenje) ter nevtralno stanje. Posnetke računalniški program predvaja po naključnem vrstnem redu, udeleženci po dvakratnem predvajanju določenega posnetka izberejo eno med sedmimi kategorijami čustev. Pri vsakem posnetku za pravilno izbrano kategorijo čustva prejmejo 1 točko. Višji dosežek na testu pomeni boljše prepoznavanje čustev iz govora. Rezultati glavne raziskave so pokazali, da ima test primerno povprečno težavnost. Uspešnost prepoznavanja različnih kategorij čustev je bila različna; podobno kot v nekaterih drugih študijah so bili v povprečju najbolje prepoznani posnetki žalosti in jeze, najslabše pa posnetka gnusa in strahu. Prednost razvitega testa je, da ga sestavljajo posnetki vzbujenih ter spontanih čustev, ki so nastali v resničnih življenjskih situacijah, in ne zaigrana čustva kot v večini podobnih tujih testov.

Intervencije in raziskovanje samomorilnega vedenja v Sloveniji

Vodja simpozija: Vita Poštuvan

Slovenski center za raziskovanje samomora, Inštitut Andrej Marušič, Univerza na Primorskem, e-mail: vita.postuvan@upr.si

Samomor je še vedno velik javno-zdravstveni problem v Sloveniji. Različne iniciative na ravni raziskovalnih, preventivnih in intervencijskih projektov pri nas potekajo v okviru različnih inštitucij. Žal nacionalnega načrta za preprečevanje samomora, ki bi celostno naslovil to temo, še vedno nimamo, prav tako še ni sprejeta resolucija o duševnem zdravju, ki bi vsaj delno manjkajočo vrzel zapolnila. V simpoziju bomo predstavili aktivnosti in spoznanja organizacij, ki se s temo preprečevanja samomora ukvarjajo. Predstavljeni bodo trije prispevki, ki bodo evalvirali in podajali spoznanja programov krepiteve kompetenc pri vratarjih sistema, in sicer pri i) psihologih, ii) policistih in iii) zdravstvenih in socialnih delavcih. Predstavljena bosta tudi dve kvalitativni študiji. Prispevek iv) bo naslovil fenomenološko analizo religioznosti kot zaščitnega dejavnika za samomorilnost, v) pa nov način razumevanja procesa žalovanja po samomoru v Modelu rastoče rože.

Prispevki znotraj simpozija

Kompetence psihologov pri delu s samomorilno ogroženimi posamezniki

Tina Podlogar, Urša Mars, Vita Poštuvan, Katarina Kocbek, Vlasta Zabukovec, Mateja Štirn, Anja Podlesek

Krepitev kompetenc in preventiva samomora preko izobraževanj policistov

Nuša Zdravec Šedivy, Janina Žiberna, Vita Poštuvan, Nuša Konec Juričič, Mojca Vatovec, Bogdan Dobnik, Saška Roškar

Fenomenološka analiza religioznosti kot zaščitnega dejavnika za samomorilnost

Urška Mali Kovačič

Izkušnje preventivnih aktivnosti pri izobraževanju zdravstvenih in socialnih delavcev za preprečevanje samomora

Nuša Konec Juričič, Vita Poštuvan, Saška Roškar, Alenka Tančič Grum, Mojca Vatovec, Bogdan Dobnik

Proces in intervencije ob žalovanju po samomoru – Model rastoče rože

Vita Poštuvan

Dvojna kariera in nova spoznanja na področju razvoja športne kariere

Vodja simpozija: Saša Cecić Erpič
Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani,
e-mail: sasa.cecicerpic@fsp.uni-lj.si

Razvoj športne kariere in znotraj tega še posebej usklajevanje šolanja in športa (t.i. dvojna kariera) postaja v zadnjih letih ena izmed središčnih raziskovalnih tem na področju športne psihologije. Prispevki, ki predstavljajo nova dognanja slovenskih raziskovalcev, izhajajo iz Razvojnega holističnega modela športne kariere (Wylleman in Lavallee, 2004). Leta z vidika vseživljenjskega pristopa športnike pojmuje kot celostne osebnosti. Športno kariero sestavlja več stopenj, med katerimi so prehodna obdobja, za katera je značilno prilagajanje na nove specifične zahteve in dejavnike. Prispevki, ki bodo predstavljeni v sklopu simpozija, se večinoma osredotočajo na dve stopnji športne kariere, to je na stopnjo razvoja in stopnjo mojstrstva, ter na prehod med njima. V prvem prispevku bo predstavljena meta analiza novjših študij prehoda med razvojno stopnjo in stopnjo mojstrstva s poudarki na razvoju raziskovalnih paradig v zadnjem desetletju. Drugi prispevek bo predstavil slovenske izsledke obsežnega projekta Zlato v izobraževanju in v vrhunskem športu, financiranega s strani Evropske komisije. Predstavljena bo analiza kompetenc, ki jih športniki potrebujejo za učinkovit razvoj dvojne kariere. Tretji prispevek bo predstavil prvo stopnjo longitudinalne študije dvojne kariere, to je doživljanje prehoda z gimnazije na univerzo uspešnih mladih športnikov ter njihov proces prilagajanja. Naslednji prispevek se osredotoča na razvoj dvojne kariere vrhunskih nordijskih športnikov in primerjavo med norveškimi in slovenskimi športniki. Peti prispevek osvetljuje medkulturne razlike med slovenskimi in hrvaškimi študenti športniki v motivaciji za dvojno kariero. V zadnjem prispevku bo predstavljen eden od idiosinkratičnih in malo raziskanih prehodov v športni karieri - prilagajanje vrhunskih športnic na materinstvo in vračanje v tekmovalni šport.

Prispevki znotraj simpozija

Razvoj športne kariere in metaanaliza novjših študij prehoda v vrhunski šport

Saša Cecić Erpič

Kompetence slovenskih športnikov za usklajevanje šolanja in športa – izsledki projekta “Zlato v izobraževanju in v vrhunskem športu”

Saša Cecić Erpič

Dvojna kariera mladih slovenskih športnikov: doživljanje prehoda iz gimnazije na fakulteto

Kaja Meh, Maja Zupančič, Saša Cecić Erpič

Športna kariera in izobraževanje vrhunskih nordijskih športnikov: primerjava med slovenskimi in norveškimi športniki

Robert Kerštajn

Razlike v motivaciji za študij in motivaciji za šport med Slovenskimi in Hrvaškimi študenti športniki

Andreja Šetinc

Vrhunske športnice mame: prilagajanje na materinstvo in vračanje v tekmovalni šport

Janja Tekavec, Paul Wylleman, Saša Cecić Erpič

Timski pristop k obravnavi komorbidnosti motenj v razvojnem obdobju

Vodji simpozija: Mateja Hudoklin, Peter Janjušević
Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana,
e-mail: mateja.hudoklin@guest.arnes.si

Na področju psihosocialnih motenj v otroštvu in mladostništvu je komorbidnost različnih motenj prej pravilo kot izjema. Pojav ene motnje, ki je lahko povezan tudi z neko generalno ranljivostjo, predstavlja osnovo in povečano ranljivost za pojav druge motnje. V zgodnjem in srednjem otroštvu sta etiologija in narava simptomov posameznih motenj izrazito nespecifična in se šele z razvojem bolj jasno izrazita v bolj omejenih, pa še vedno med seboj povezanih slikah motenj. Glede na te značilnosti se prilagajajo tudi terapevtske intervencije. V letu 2012 je bilo v Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše Ljubljana od skoraj 2600 obravnavanih otrok in mladostnikov 58 % le-teh s psihiatrično diagnozo, delež otrok s specifičnimi razvojnimi motnjami pa je znašal 68 %. V simpoziju bodo predstavljeni različni vidiki komorbidnosti v razvojnem obdobju. Predstavljeni bodo različni vidiki sopojavljanja specifičnih učnih težav z drugimi psihosocialnimi motnjami, sopojavljanje brezčutnih/neobčutljivih potez z drugimi motnjami in nekateri pristopi pomoči. Skozi tematike simpozija bo razviden koncept timskega dela Svetovalnega centra, ki zajema multimodalno ambulantno-klinično obravnavo otrok in mladostnikov.

Prispevki znotraj simpozija

Pristopi pomoči otrokom s pomanjkljivo pozornostjo v Svetovalnem centru

Leonida Rotvejn Pajič in Bojana Caf

Kognitivni in psihosocialni profili učencev s specifičnimi učnimi težavami

Lidija Magajna in Mateja Hudoklin

Intervencije pri otrocih in mladostnikih z brezčutnimi / neobčutljivimi potezami

Peter Janjušević

Težave z izvršilnimi funkcijami pri otrocih s specifičnimi učnimi težavami

Mateja Hudoklin

Psihološki vidiki telesne vadbe in zdravega življenjskega sloga

Vodja simpozija: Saša Cecić Erpič
Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani,
e-mail: sasa.cecicerpic@fsp.uni-lj.si

Kronične nenalezljive bolezni (KNB) sodijo med najpomembnejše vzroke smrtnosti in prezgodnje umrljivosti tako v Sloveniji kot tudi v ostalih državah Evropske unije. Na povečano tveganje za nastanek in razvoj KNB pomembno vplivajo t.i. spremenljivi vedenjski dejavniki tveganja, kot so nezdrav življenjski slog, pomanjkanje telesne dejavnosti, nezdrave prehranjevalne navade ter škodljiva uporaba tobaka in alkohola. Telesna dejavnost nima pozitivnih učinkov le na telesno zdravje, ampak tudi na številne vidike psihološkega blagostanja. Prispevki v simpoziju se nanašajo na različne psihološke učinke telesne dejavnosti. Simpozij otvarjata prispevka, ki predstavljata izsledke projekta Soustvarjanje pomoči družinam v skupnosti, financiranega iz Norveškega finančnega mehanizma. Prvi prispevek se nanaša na kvalitativno študijo psiholoških vidikov vadbene intervencije za neaktivne odrasle iz družin s številnimi izzivi, drugi pa s teoretičnega vidika pojasnjuje kompleksnost soustvarjanja pomoči s takšnimi družinami. Tretji prispevek se osredotoča na dejavnike spreminjanja življenjskega sloga starostnikov z visokim tveganjem za nastanek KNB, četrti pa na kvalitativne vidike psiholoških učinkov vodene telesne vadbe v procesu zniževanja telesne teže. Zadnji prispevek se nanaša na šport invalidov in vpliv, ki ga ima na njihovo življenjsko in subjektivno zadovoljstvo.

Prispevki znotraj simpozija

Psihološki vidiki vadbene intervencije za neaktivne odrasle iz družin s številnimi izzivi

Saša Cecić Erpič

Načelo potrebne kompleksnosti v soustvarjanju pomoči z družinami z veliko izzivi

Lea Šugman Bohinc

Dejavniki spreminjanja življenjskega sloga starostnikov s tveganjem za kronične bolezni

Aljaž Fajfar, Saša Cecić Erpič

Psihološki učinki vodene telesne vadbe v procesu zniževanja telesne teže

Janja Tekavec

Kakšen vpliv ima šport na subjektivno in življenjsko zadovoljstvo invalidov?

Nika Šuc, Saša Cecić Erpič, Blaž Lešnik

Psihologija, šola, izobraževanje: izbrani aktualni problemi

Vodja simpozija: Mojca Jurišević
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta,
e-mail: mojca.jurisevic@pef.uni-lj.si

V simpoziju bomo izpostavili izbrane probleme s področja šolske in pedagoške psihologije, ki so aktualni v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu pa tudi širše. Predstavljenih bo pet prispevkov, dva aplikativna in trije raziskovalni. Uvodoma se bomo posvetili osrednji temi kongresa in pogledali, kako z nevroznanstvenimi spoznanji obogatena šolska nevro psihologija prispeva k poglobljenemu diagnostičnemu ocenjevanju in individualizirani obravnavi kognitivnih in učnih težav ter motenj učencev, ki so nevrofiziološko pogojene. Sledil bo prispevek, v katerem bo predstavljen primer inovativne prakse za zmanjšanje stresa in testne anksioznosti dijakov ter povečanje njihovega samozaupanja in motiviranosti za učenje. Razumevanje doživljanja uspešnosti oziroma neuspešnosti dijakov bodo v okviru tretjega prispevka poglobili izsledki empirične raziskave, v kateri je bil v ospredju problem zaznavanja tekmovanj in situacij zmage in poraza pri dijakih, ki se udeležujejo državnih tekmovanj. V nadaljevanju perečo problematiko prepoznavanja dejavnikov tveganja in varovalnih dejavnikov za viktimizacijo in nasilno vedenje v šoli odpira četrti prispevek; predstavlja napovedno vrednost pojava medvrstniškega nasilja med učenci v osnovni šoli z vidika značilnosti na ravni šole, razreda in na ravni individualnih značilnosti posameznika. Nenazadnje, peti prispevek sega na področje sodobnih oblik sporazumevanja preko socialnih omrežij ter pojasnjuje, kakšen je vpliv Facebooka na razvijajočo se samopodobo učencev osnovne šole ter na njihovo socialno sprejetost v razredu.

Prispevki znotraj simpozija

Vloga šolske nevro psihologije pri diagnostičnem ocenjevanju in obravnavi specifičnih težav in motenj učenja

Lidija Magajna

Zmanjševanje stresa med srednješolsko mladino

Lidija Srša

Zaznavanje tekmovanj in situacij zmage ter poraza med dijaki, ki se udeležujejo državnih tekmovanj

Marta Fülöp, Mojca Jurišević

Analiza dejavnikov medvrstniške viktimizacije in nasilnega vedenja pri učencih osnovne šole na ravni šole, razreda in individualnih značilnosti učenca

Katja Košir, Gašper Cankar, Marina Horvat, Ana Amon, Alenka Cvetko, Damjana Goličnik, Lucia Klasinc, Nika Lah, Tina Pivec, Tanja Špes

Odnos med socialno sprejetostjo v razredu, samopodobo in uporabo Facebooka pri osnovnošolcih

Marina Horvat, Urška Aram, Nina Jurinec, Katja Košir

Komorbidnost duševnih motenj pri otrocih in mladostnikih – timski pristop k obravnavi – 2. del

Vodja simpozija: Peter Janjušević, Mateja Hudoklin
Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana,
e-mail: peter.janjusevic@amis.net

Svetovna zdravstvena organizacija opozarja, da so motnje v duševnem zdravju eden od vodilnih vzrokov oškodovanosti posameznikov nasploh. Različne študije ugotavljajo, da se večina duševnih motenj v odraslosti začne že v otroštvu. To poudarja pomen samega razumevanja duševnih motenj in hkrati pomen ustreznih in učinkovitih intervencij za obravnavo teh duševnih motenj. V simpoziju je predstavljen drugi del prispevkov strokovnjakov Svetovalnega centra za otroke, mladostnike in starše, ki skozi perspektivo različnih strok in hkratnem sodelovanju med njimi predstavljajo razumevanje komorbidnih motenj v duševnem zdravju otrok in mladostnikov ter nekatere primere učinkovitih intervencij.

Prispevki znotraj simpozija

Skupina za mladostnike z učnimi težavami po principih kognitivno-vedenjske terapije

Nada Hribar in Barbara Zemljak

Problemi nadarjenih (dvojno izjemnih) v klinični praksi

Jasna Božič

Spekter avtistične motnje in komorbidne duševne motnje

Nataša Mihevc Tomov in Daša Vervega

Nefarmakološki pristopi k obravnavi hiperkinetične motnje

Bojan Belec

Skupinska analiza in njeni fenomeni

Vodja simpozija: Barbara Čibej Žagar, Brigita Žugman, Vid Vanja Vodušek

Center za psihološke storitve in psihoterapijo,
e-mail: barbara.cibejzagar@gmail.com

V prispevku se ukvarjamo s skupinsko analizo, ki predstavlja integracijo psihoanalize s socialno psihologijo in principi gestalt psihologije. Posameznika vidi kot eno od vozlišč v medčloveški socialni mreži in sprememba v kateremkoli od vozlišč vpliva na spremembo v celotnem

matriksu. Pristop na eni strani poudarja skupino kot celoto, na drugi strani pa pomembno mesto daje tudi posamezniku in interakciji med posamezniki. Zrcaljenje, kondenzacija, resonanca, podpora in drugi terapevtski dejavniki omogočajo posamezniku, da ozavešča konfliktno vsebino, in mu pomagajo prepoznati svoje mesto in vlogo v socialni mreži. Prosto lebdeča komunikacija predstavlja temeljno podlago terapevtskih dejavnikov, ki delujejo v skupinski analizi. Za uspešen skupinski proces mora biti komunikacija terapevtska. V prispevku skušamo odgovoriti na to, kakšna mora biti komunikacija, da je terapevtska, in kako jo v skupini doseči, kako jo prepoznati in vzpodbujati. Izpostavljam pomen medosebne čustvene izmenjave, ki se preko različnih oblik komunikacije dogaja v skupini, in povezujemo to dogajanje s potekom procesov v skupini.

Prispevki znotraj simpozija

Skupinska analiza in njeni fenomeni

Barbara Čibej Žagar

Komunikacija v skupini

Brigita Žugman

Zavist skupinske analize

Vid Vanja Vodušek

Attention and working memory

Moderator: Grega Repovš

Mind & Brain Lab, Department of Psychology, University of Ljubljana, e-mail: grega.repovs@psy.ff.uni-lj.si

Attention, the ability to focus on and efficiently process the relevant information, and working memory, the ability to successfully maintain information relevant for the execution of the ongoing task, are two cognitive abilities crucial for planning and execution of goal directed behaviour. In this seminar selected recent empirical findings on attention and visuo-spatial working memory will be presented. First, the effects of task design on the attention related P3 evoked potential in an oddball task will be explored. Second, the brain systems underlying maintenance of visual, spatial, and integrated information, and their relation to working memory capacity will be investigated. Third, the flexibility of visual working memory, specifically the ability to drop irrelevant items from visual working memory will be explored using an ERP correlate of visual working memory load. Last, the seminar will relate the study of working memory to efforts to understand clinical symptoms in schizophrenia. Specifically, we will investigate to what extent disorders of self-experience relate to capacity of working memory and the ability to filter irrelevant items from working memory, as reflected in ERP correlates of visual working memory.

Prispevki znotraj simpozija

Oddbal variants and the effect on P3

Andraž Matkovič, Grega Repovš

fMRI correlates of working memory capacity for colors and positions

Anka Slana, Grega Repovš

Flexibility of working memory in a Dynamic Memory Load Change Task

Indre Pileckyte, Anka Slana, Grega Repovš

Visual working memory in schizophrenia: Relationship between neurocognitive and clinical dimensions

Jurij Bon, Indre Pileckyte, Ruben Perellon Alfonso, Grega Repovš, Borut Škodlar

Uporabnost fizioloških metod za preučevanje kognitivne obremenitve

Vodja simpozija: Anja Podlesek

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, e-mail: anja.podlesek@ff.uni-lj.si

Kognitivno obremenitev, ki se pojavlja pri reševanju različnih kognitivnih nalog, lahko spremljamo na različne načine. Poleg vedenjskih mer (npr. reakcijskih časov, uspešnosti udeleženca pri reševanju naloge) in subjektivnih ocen težavnosti naloge ali mentalnega napora, ki jih udeleženci navadno podajo po zaključku naloge, lahko za spremljanje kognitivne obremenitve uporabljamo tudi fiziološke mere. Prednost uporabe fizioloških mer pred ostalimi merami kognitivne obremenitve je v tem, da lahko informacije o kognitivni obremenitvi pridobivamo sproti, že med reševanjem naloge, medtem ko vse druge mere pridobimo šele po/s tem, ko oseba poda odgovor (reši nalogo). V simpoziju bomo predstavili raziskave, ki so pri udeležencih med reševanjem različno težkih kognitivnih nalog merile: (i) fiziološke parametre, kot so srčni utrip, krvni tlak, prevodnost in temperaturo kože ter frekvenco dihanja, (ii) očesne premike in (iii) optične nastavitve vidnega sistema (akomodacija in velikost zenice). Na splošno so raziskave ugotovile, da obstaja velika medosebna variabilnost fizioloških mer in da subjektivne ocene kognitivnega napora precej bolj korelirajo z dejansko težavnostjo naloge kot fiziološke mere. Kljub temu pa se je v nekaterih od njih pokazalo, da je na osnovi opazovanih fizioloških parametrov mogoče napovedati zaznano težavnost naloge. Spremljanje fizioloških odzivov nam torej lahko omogoči vpogled v kognitivno obremenitev, ki jo posameznik doživlja med reševanjem naloge. V simpoziju bomo razpravljali, kaj omejuje veljavnost napovedovanja kognitivne obremenitve s fiziološkimi merami.

Prispevki znotraj simpozija

Spreminjanje fizioloških parametrov med reševanjem nalog zahtevnih progresivnih matric

Junoš Lukan

Ugotavljal sem fiziološko reagiranje tridesetih udeležencev med reševanjem različno težavnih nalog testa inteligentnosti. Stresne situacije izzovejo značilen vzorec fiziološkega odziva, zaradi česar sem sklepal, da se fiziološko dogajanje spremeni tudi med reševanjem miselnih nalog. Za vsako udeleženko sem določil po šest različno težkih nalog iz testa Ravnovih zahtevnih progresivnih matric, tako da sem njihovo statistično težavnost povezal s prej pridobljenim rezultatom na Ravnovih standardnih progresivnih matricah. Točnost te povezave sem preveril s samoporočanjem udeležencev o težavnosti nalog in čustveni valenci med reševanjem. Medtem ko so udeleženci reševali naloge, sem meril njihov srčni utrip, krvni tlak, prevodnost in temperaturo kože na prstih ter frekvenco dihanja. Za te fiziološke parametre sem izračunal različne mere variabilnosti in povprečja. Bolj kompleksno sem obravnaval srčni utrip, pri katerem sem izračunal mere variabilnosti srčnega utripa, ki govorijo o spremembah na nivoju zaporednih srčnih utripov, ter prevodnost kože, ki nudi mnogo možnosti za analizo posameznih odzivov prevodnosti kože. Vsi opazovani fiziološki parametri razen krvnega tlaka so dobro razlikovali med različnimi nivoji težavnosti nalog, za vsakega pa sem določil tudi mero, ki te razlike najbolj odraža. S tem sem pokazal, da je mogoče napovedati zaznano težavnost naloge na podlagi fizioloških znakov brez velike izgube informacije, in nakazal možnosti čim preprostejše obdelave tako zajetih podatkov.

Psihofiziološki odzivi oseb ob branju besedil različne stopnje težavnosti

Urška Testen, Anja Podlesek in Gregor Geršak

Glavni namen raziskovalnega dela je bil ugotoviti, kako se kognitivna obremenitev kaže na telesni ravni, tj. do kakšnih fizioloških sprememb privede kognitivna obremenitev med branjem besedil različne stopnje težavnosti. V raziskavi je sodelovalo 31 prostovoljcev in prostovoljk povprečne starosti 22 let. Izbrali smo tri besedila različne kompleksnosti (otroško zgodbo, poglavje iz slovenskega romana in filozofsko besedilo). Medtem ko je udeleženec bral posamezno besedilo, smo merili njegov krvni pritisk, srčni utrip in prevodnost kože. Po branju je vsak udeleženec ocenil težavnost posameznega besedila (besedila so brali v naključnem vrstnem redu). Za namene nadzora morebitnega vpliva situacijske anksioznosti na fiziološke mere so udeleženci pred in po branju besedil izpolnili tudi vprašalnik anksioznosti STAI X-1. Rezultati so pokazali, da sta stopnja subjektivne težavnosti besedila in ocenjena stopnja vložene miselnega napora dobra pokazatelj razlik v kompleksnosti besedil, medtem ko fiziološke mere, z izjemo števila amplitud prevodnosti kože (SCR) in srčnega utripa, kažejo visoko stopnjo medosebne variabilnosti in so kot take manj zanesljivi razločevalci med različno težavnimi besedili.

Fiziološki odzivi ob robotski vadbi z nalogami različne spoznavne zahtevnosti

Jasna Pinoza, Jure Pašič, Blaž Jakopin, Gregor Geršak, Anja Podlesek, Matjaž Mihelj

V raziskavi smo analizirali povezanost fizioloških in psiholoških odzivov z različnimi stopnjami spoznavne zahtevnosti. Natančneje je bil namen ugotoviti, v kolikšni meri lahko preko fizioloških odzivov sklepamo na stopnjo motiviranosti in prisotnosti udeleženca za igranje računalniške igre, s pomočjo katere se bolnik rehabilitira. Psihološka stanja so tista, ki neposredno nosijo informacijo o tem, ali je bolniku neka vaja zanimiva ali morda dolgočasna (in bo zaradi tega prej prenehal z vajo), vendar pa jih je med samim postopkom rehabilitacije težje meriti kot pa fiziološka stanja. Z znanjem o povezanosti fizioloških odzivov in psiholoških stanj pa lahko samo rehabilitacijo prilagajamo tako, da bolnik vztraja v rehabilitaciji čim dalj časa. S tem ima večjo verjetnost, da se s svojimi sposobnostmi približa na stanje pred boleznijo ali poškodbo, kar je seveda cilj rehabilitacije. V raziskavi smo merili temperaturo kože na mezincu, prevodnost kože na prstancu in kazalcu, oksigenacijo krvi s fotopletozmozografijo na sredincu in en kanal EKG-ja preko obeh rok. Udeleženci so z enodimenzionalnim premikanjem robotskega ročaja v računalniški igri upravljali z vozilom. Spreminjali smo stopnjo spoznavne zahtevnosti naloge (nizka, visoka) in fizični napor (majhen, velik). Primerjali smo fiziološke odzive v štirih eksperimentalnih pogojih ter ugotavljali, kako se v fizioloških merah odraža povečana kognitivna in kako povečana fizična obremenitev. Prispevek bo predstavil prve rezultate raziskave; raziskava je še v teku.

Fiziološki odzivi oseb med reševanjem računskih nalog

Anja Podlesek, Luka Komidar, Gregor Sočan, Gregor Geršak, Marko Tkalčič, Maja Krebl, Luka Rojec

V raziskavi smo preverjali, kako se s težavnostjo računskih nalog, ki od udeleženca zahtevajo uporabo osnovnih računskih operacij (seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja) spreminjajo fiziološke mere. Pripravili smo bazen 190 računskih nalog in na vzorcih približno 100 oseb izmerili njihove težavnosti v pogojih računanja na pamet. Vzorcju 21 oseb smo nato predvajali 40 izbranih nalog z različnimi težavnostmi, enakomerno razporejenimi po kontinuumu od zelo lahkih do zelo težkih. Med reševanjem nalog smo pri udeležencih merili prevodnost kože, srčni utrip, temperaturo kože na prstih in frekvenco dihanja. Za vsako nalogo so udeleženci podali tudi oceno težavnosti naloge, prijetnosti počutja med reševanjem naloge, vznurjenosti in mentalnega napora, vloženega v reševanje naloge. Objektivno težavnost nalog smo korelirali tudi s subjektivnimi ocenami težavnosti naloge, prijetnosti počutja, vznurjenosti in mentalnega napora. Iz zabeleženih fizioloških signalov smo izluščili različne značilke (mere povprečja in variabilnosti odzivov v določenem časovnem oknu) ter njihove kombinacije in preverili, kako se povezujejo s težavnostjo nalog in subjektivnimi ocenami. Subjektivne ocene težavnosti nalog

so visoko korelirale z objektivno težavnostjo, prav tako pa so bile s slednjo povezane tudi nekatere fiziološke mere. Z najpomembnejšimi značilkami smo lahko napovedali 70 % variance težavnosti nalog. Višja kot je bila težavnost računske naloge, višja je bila prevodnost kože in bolj so se spreminjali srčni utrip, hitrost dihanja in temperatura kože.

Uporaba očesnih premikov za preučevanje kognitivne obremenitve med reševanjem računskih nalog

Manja Veldin

Preučevanje mer očesnih premikov lahko vodi do vpogleda v določene kognitivne procese, ki potekajo ob reševanju nalog, ki vsebujejo vidne informacije. V raziskavi sem primerjala očesne premike (fiksacije, sakade, mežike itd.) med reševanjem računskih nalog različne težavnosti. Poleg težavnosti naloge sem za določitev ravni kognitivnega napora spremljala tudi čas in uspešnost reševanja računskih nalog. Zanimalo me je, ali se ob različnih težavnostih in posledično različni kognitivni obremenitvi spreminjajo tudi mere očesnih premikov. Pri raziskavi sem uporabila pet težavnostnih ravni nalog, po tri s približno enako težavnostjo oz. z enakim sosledjem računskih operacij, skupaj torej 15 računskih nalog. Naloge so udeleženci reševali na računalniku, pri čemer sem z očesnim sledilcem EyeLink 1000 spremljala in beležila njihove očesne premike med reševanjem nalog. Deset nalog so reševali potihoma, pet pa po metodi glasnega razmišljanja. Poleg tega sem uporabila test seštevanja dvomestnih števil za merjenje numerične sposobnosti udeležencev in test delovnega spomina (naprej, nazaj). V raziskavo sem vključila 60 zdravih udeležencev obeh spolov, vzorčenih po metodi snežne kepe. Predvidevala sem, da bodo očesni premiki med reševanjem nalog, ki od posameznikov zahtevajo večji kognitivni napor, drugačni (več mežikov, več sakad, tudi več vračalnih sakad) od tistih, ki se bodo pojavili med reševanjem nalog, ki zahtevajo manj kognitivnega napora. Rezultati raziskave, ki je še v teku, bodo pokazali, kako uporabne so očesne mere za merjenje kognitivne obremenitve, in s tem morda odpirali nove možnosti za merjenje le-te v drugih situacijah.

Zamik akomodacije in velikost zenic kot meri kognitivne obremenitve med reševanjem različnih vrst kognitivnih nalog

Matjaž Mihelčič in Anja Podlesek

V eksperimentu smo želeli preveriti, v kakšni meri kognitivna obremenitev med branjem besedila vpliva na nastavitve optičnega dela vidnega sistema – na velikost zenic in zamik akomodacije. Uporabljene naloge - številske, besedne in Stroopov test, vsaka v treh težavnostnih stopnjah - so bile predstavljene na deset-palčnem LCD ekranu, na razdalji 40 cm od udeležencev. Z razdalje 1 m smo z infrardečim video-skiaskopom (Plusoptix Power Refractor 3) pri frekvenci 50 Hz merili velikost zenic in zamik akomodacije. Dijaki ($N = 58$) povprečne starosti 16,4 let ($SD = 0,56$) so opazovali naloge po 90 sekund in po vsaki nalogi izpolnili vprašalnik za oceno čustvenega odziva. S faktorško analizo

smo uspeli elemente čustvenega odziva (zaznana težavnost naloge, potrebna zbranost, raven valence čustev in raven vzburjenosti) reducirati na en faktor. Ta je potrjeval primerno stopnjevanje zahtevnosti nalog, ni pa pomembno koreliral z nobeno od drugih mer. Velikost zenic se je z zahtevnostjo naloge najbolj dosledno povečevala pri številskih nalogah (računske operacije), odziv akomodacije pa je bil najizdatnejši pri najzahtevnejši besedni nalogi (logične uganke). Stroopov test je pri posameznih udeležencih izzval večje oscilacije zenic in akomodacije, vendar v skupini pojav ni bil statistično pomemben. Zaključujemo, da kognitivna aktivnost pri branju vpliva na velikost zenic in odziv akomodacije, vendar ne pri vseh vrstah nalog na enak način. Na splošno je odsotnost smisla v predstavljenih nalogah povzročala večji zamik akomodacije, večja zahtevnost pa povečanje zenic. Obe meri optičnega odziva vidnega sistema sta primerni za nadaljnje raziskave stresa bližinskega vida in pojasnjevanja okoljskih dejavnikov naraščanja kratkovidnosti v populaciji.

Psihološki vidiki staranja 1

Vodja simpozija: Vojko Kavčič
Institute of Gerontology, Wayne State University, Detroit, MI,
USA, e-mail: voykok@gmail.com

Priča smo enkratnemu staranju prebivalstva in podaljševanju življenjske dobe, ki bo zahtevala veliko prilagoditev na osebni, družinski in nacionalni ravni. Prvič v zgodovini imamo v Sloveniji več prebivalcev, ki so starejši od 65 let, kot pa otrok in mladostnikov, mlajših od 16 let. Da bi lahko uspešno obvladovali s staranjem povezane spremembe, je nujno potrebno, da čimbolje razumemo procese staranja. Psiholoske sestavine staranja, od »zaznavenga in spoznavnega staranja« pa do s staranjem povezanimi osebnostnimi in vrednostnimi spremembami, so ena izmed ključnih področij za obvladovanje staranja in iskanje intervencij, ki bi pripomogle k uspešnemu staranju. V ta namen je organiziran simpozij »Psihološki vidiki staranja«, na katerem nameravamo predstaviti izvirna dela tistih, ki se v Sloveniji raziskovalno ukvarjajo s staranjem iz različnih psiholoških vidikov.

Prispevki znotraj simpozija

Povezava med EEG spektralno močjo in spominskim funkcioniranjem starejših Afro-Američanov z subjektivnimi kognitivnimi motnjami

Voyko Kavcic, Bruno Giordani

Občutljivost parametrov hoje na kognitivne sposobnosti pri starejših osebah

Marušič, U., Kavčič, V., Geržević, M., Dolenc, P., Pišot, R.

Vpliv treninga delovnega spomina na kognitivne sposobnosti pri starejših v povezavi s teorijo kognitivne rezerve

Sara Mičič, Marina Horvat in Karin Bakračević Vukman

Vloga kognitivne rezerve pri uspešnem staranju

Klara Golja, Sebastjan Kristovič in Vojko Kavčič

Kognitivne sposobnosti in njihova samoocena v pozni odraslosti

Barbara Krpan, Vojko Kavčič in Karin Bakračević Vukman

Zdrava pamet v sistemu pomoči?

Vodja simpozija: Irena Toš Koren
Center za socialno delo Ptuj, e-mail: irena.tos.koren@gmail.com

Psihologi na področju socialnega varstva pogosto delamo s posamezniki, ki se iz kriznega stanja ne morejo premakniti, če se ne spremeni mezo- ali celo makro-socialni sistem, katerega del so (npr. družina, zavod, soseska). Če ne ukrepamo na nivoju sistema, potem je »samo« neposredna psihološka pomoč posamezniku etično vprašljiva. Psiholog se zato pogosto znajde v položaju, ko bi naj premikal meje svoje strokovne identitete in ko se njegova strokovna avtonomija sreča z zbirokratizirano, pomanjkanjem časa, preobremenjenostjo ter kadrovsko podhranjenostjo. Psihologinje bodo v prispevkih pokazale, na kakšen način so te etične dileme skušale rešiti z različnimi terapevtskimi ter svetovalnimi pristopi znotraj svojih delovnih kontekstov - naj gre za uporabo razvojno-integrativnega pristopa k skrbi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju (Došen, 2005, 2008), uporabo systemske teorije na področju socialnega varstva ali pa etičnih dilem pri svetovanju posameznikom.

Prispevki znotraj simpozija

Koliko človečnosti imamo za ljudi z dna družbe?

Metoda Maj

Integrativni pristop k skrbi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju

Barbara Zafošnik in Sonja Kolenko

Pozornost psihologa na centru za socialno delo

Andreja Rihter

Kako je mogoče uporabiti systemsko družinsko terapijo na področju socialnega varstva

Irena Toš Koren

Psihološki vidiki staranja 2

Vodja simpozija: Vojko Kavčič
Institute of Gerontology, Wayne State University, Detroit, MI,
USA, e-mail: voykok@gmail.com

Prispevki znotraj simpozija

Učinki anksioznosti na delovni spomin in izvršilne funkcije pri starostnikih

Živa Marušič

Vloga osebnostnih potez v subjektivnem blagostanju starejših odraslih

Mojca Petrič in Maja Zupančič

Dan v življenju slovenskih starejših odraslih: kako in s kom preživljajo dan ter kaj jih osrečuje

Tina Kavčič in Andreja Avsec

Odnos med posamezniki v pozni odraslosti in njihovimi odraslimi otroki ter povezava z življenjskim zadovoljstvom

Mojca Poredoš, Maja Zupančič

Kriza smisla in bivanjski vakuum – logoterapevtski celostni pristop

Sebastjan Kristovič

Prvi slovenski podatki tretje izdaje sistema za ocenjevanje prilagoditvenega vedenja (ABAS-3)

Vodja simpozija: Dušica Boben
Center za psihodiagnostična sredstva, d. o. o.,
e-mail: dusica.boben@center-pds.si

Prilagoditveno vedenje je ključnega pomena, da lahko posameznik uspešno skrbi sam zase, se sporazumeva z drugimi ter se ustrezno odziva na vsakdanje zahteve doma, v vrtcu/šoli, na delu in v drugih okoljih. Sistem za ocenjevanje prilagoditvenega vedenja, tretja izdaja (ABAS-3), nam pomaga odkriti težave na različnih področjih prilagoditvenega vedenja, zato ga v svetu uporabljajo pri razvrščanju različnih razvojnih in vedenjskih motenj, prepoznavanju funkcionalne oviranosti pri različnih motnjah in težavah, utemeljevanju posameznikove upravičenosti do posebnih programov, pri načrtovanju in spremljanju obravnave ter pomoči. Posebej uporaben je pri ocenjevanju oseb z razvojnimi zaostanki, motnjami avtističnega spektra, učnimi težavami, nevropsihološkimi motnjami itd. ABAS-3 ima pet ocenjevalnih oblik, ki so uporabne za različno stare posameznike in v različnih okoljih. Za otroke od rojstva do starosti 5 let imamo obliko, ki jo izpolnijo starši, starši izpolnijo tudi obliko za otroke, stare od 5 do 21 let. Strokovni

delavci v vrtcih izpolnijo obliko za otroke, stare od 2 do 5 let, učitelji ali drugi strokovni delavci pa za učence, dijake, študente, stare od 5 do 21 let. Peta oblika je pripravljena za odrasle (16–89 let), izpolni pa jo oseba sama ali posameznik, ki osebo dobro pozna. ABAS-3 meri prilagoditveno vedenje na treh ravneh. Na najvišji ravni je to sestavljen rezultat splošno prilagoditveno vedenje. Sestavljajo ga tri področja in 11 podpodročij, ki vključujejo bolj specifične vidike prilagoditvenega vedenja: konceptualno (sporazumevanje, funkcionalne izobraževalne spretnosti, samousmerjanje), socialno (medosebni odnosi, prosti čas) in praktično (vedenje izven doma, življenje doma in v vrtcu/šoli, zdravje in varnost, skrbzase,delo). Dodano jetudipodpodročjegibalnihspretnosti.

Prispevki znotraj simpozija

Slovenska priredba ABAS-3

Dušica Boben in Maja Zupančič

Prilagoditveno vedenje predšolskih otrok, vključenih v dnevni in krajši program vrtca

Mateja Veber in Tina Kavčič

Uporaba ABAS-3 pri vrtčevskih otrocih s težavami s sluhom

Petra Obermajer in Maja Zupančič

Praktična izvedba ABAS-3 pri mladostnikih z motnjo v duševnem razvoju – plavalcih, ki se pripravljajo za nastope na velikih tekmovanjih

Tina Jeromen

Izboljšanje storitev na področju duševnega zdravja v Sloveniji – dva projekta NFM 2009-2014

Vodja simpozija: Saška Roškar
Nacionalni inštitut za javno zdravje, e-mail: saska.roskar@nijz.si

Pri izboljševanju duševnega zdravja in preprečevanju duševnih motenj (vključno s samomorilnostjo) so od delovanja na posamični ravni učinkovitejši raznoteri pristopi, ki vključujejo različne ravni delovanja: usposabljanje strokovnjakov (vratarjev sistema), delo v lokalni skupnosti, delo z mediji, delo z ogroženimi oz. ranljivimi skupinami in ozaveščanje širše javnosti. Tovrstne pristope omenja tudi Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2011–2016, ki še ni sprejeta, se pa njeni posamezni deli že udeležujejo (na regijski ali nacionalni ravni). V simpoziju bomo predstavili dva projekta Norveškega finančnega mehanizma 2009–2014, katerih cilji so se ujemale s prednostnimi nalogami resolucije. Projekta sta se osredotočala na izobraževanje strokovnjakov na področju duševnega zdravja, izboljšanje kvalitete storitev na področju duševnega zdravja in dostopnosti teh storitev

ter ozaveščanje splošne javnosti. V projektu MOČ so se zdravstveni delavci, delavci na področju socialnega varstva in policisti usposabljali za prepoznavanje težav v duševnem zdravju in tveganja za samomorilno vedenje, vzpostavljena je bila mreža svetovalnic, potekale so aktivnosti ozaveščanja in program za krepitev duševnega zdravja strokovnjakov. V projektu SUPER PSIHOLOG so se na področju duševnega zdravja usposabljali psihologi, razvit je bil sistem supervizirane prakse psihologov začetnikov. V projektih smo ugotovili, da imajo strokovnjaki, ki delujejo na področju duševnega zdravja, potrebo po dodatnih znanjih in veščinah. Pri njih je nujno še bolj sistematično razvijati znanja s tega področja in krepiti strokovno kompetentnost. Širšo javnost je treba ozaveščati o duševnih motnjah, pomenu kvalitetnih strokovnih storitev in razpoložljivih storitvah. V simpoziju bomo predstavili glavne ugotovitve projektov in smernice za usposabljanje strokovnjakov ter ozaveščanje javnosti.

Prispevki znotraj simpozija

MOČ – Help to people, knowledge to experts

Saška Roškar, Nuša Konec Juričič, Urška Kolar, Alenka Tančič Grum, Ksenija Lekić, Mojca Vatovec, Vita Poštuvan, Bogdan Dobnik

General goal of the project MOČ was to increase the level of mental health services in Slovenia. Furthermore, the project had two specific goals; to (i) increase the number of trained professionals for recognition of mental health distress and suicidal risk and (ii) upgrade the existing counselling services and establish new ones in deficient regions. A training programme for professionals aimed at recognition of mental health problems and suicidal behaviour was delivered at site. Furthermore, a mindfulness-based program was provided to the same group of professionals. New (6) psychological counselling services were established and new programmes were offered next to individual counselling in already existing counselling centres (3). A campaign was launched to raise awareness on mental health and suicide prevention. Training programme on mental health issues and suicide prevention was well received by primary health care and other professionals working with vulnerable population. Professionals expressed a desire in further training and attending mindfulness programmes. A great need for counselling services was shown; however attendance was greater in pre-existing counselling centres. The evaluation revealed that individuals are inclined to awareness campaigns on mental health, although not evenly throughout regions. More than half of the interviewed have already experienced mental distress, but only half of them have sought help. The recommendations deriving from the project are compatible with legislative documents in the field of mental health. It would be advisable to support, develop and keep the network of counselling centres; however reasons for smaller attendance in vulnerable regions need to be explored. Also, reasons for the gap between those in need of help and those seeking help should be investigated. Knowing the causes for the gap in treatment and search for help would offer opportunities to further develop measures in the field of mental health in Slovenia.

Public Awareness Campaign on Mental Health and Suicide Prevention

Urška Kolar, Saška Roškar, Nuša Konec Juričič, Ksenija Lekić, Alenka Tančič Grum, Bogdan Dobnik, Vita Poštuvan, Mojca Vatovec

Stigmatizing attitudes toward depression are important barriers in obtaining professional help. Knowledge and understanding of depression should be promoted in society, hopefully leading to reduced stigma and increased help-seeking. For addressing the public appropriately, WHO's Guidelines for Responsible Reporting on Suicide are available. In the project MOČ, we conceived from September until October 2015 a public awareness campaign addressing mental health issues and suicide prevention on multiple levels. It focused on the TV ad; other elements included leaflets, posters, and radio broadcasts. In accordance with WHO's Guidelines, imagery showing suicidal methods, use of sensationalistic language and direct references to suicidal behaviour were avoided. The present research evaluated the public awareness campaign on a representative sample of adult Slovene population (N = 594) via an on-line questionnaire four months after the campaign had finished, measured attitudes towards seeking professional psychological help using standardized Inventory of Attitudes toward Seeking Mental Health Services (Mackenzie et al., 2004) and linked those attitudes to mental health indicators in Slovenia. Evaluation findings show that the campaign message and elements did not interfere with the likability of the campaign and understanding of the campaign message. The campaign encouraged individuals to seek additional information on mental health issues. Awareness campaign materials (TV ad, posters and leaflets) were more frequently noted in the North Eastern regions of Slovenia, where indicators of mental health are low, although individual elements of the campaign were noted to a different degree by different target groups. Results regarding attitudes toward seeking mental health services revealed that people in Slovenia are generally inclined towards seeking psychological help, however, there are important differences among different target groups which need to be addressed when designing public awareness messages. More than half of the interviewed have already experienced mental distress, although only half of the distressed have sought help. The reasons for this »treatment gap« should be studied in the future, which would enable us to develop new evidence based intervention strategies encouraging people to seek help.

SUPER PSIHOLOG 1: Usposabljanje psihologov za vodenje supervizirane prakse in skrb za duševno zdravje

Anja Podlesek, Katarina Kocbek, Vlasta Zabukovec, Vita Poštuvan, Mateja Štirn, Per A. Straumsheim, Tina Pirc

V projektu Supervizirana praksa psihologov: Razvoj programa usposabljanja mentorjev in modela supervizirane prakse – SUPER PSIHOLOG smo razvili celosten program usposabljanja mentorjev supervizirane prakse, ki vključuje tri module. V modulu 1 se mentorji usposobijo za prepoznavanje in razvijanje specifičnih strokovnih kompetenc pri psihologih

začetnikov in za ocenjevanje, ali je psiholog začetnik pripravljen za samostojno izvajanje psihološke dejavnosti. V modulu 2 mentorji spoznajo metode in razvijejo večšine supervizije, naučijo se vzpostaviti ustrezen supervizijski odnos, podpreti profesionalno rast mentorirance in reflektirajo svoje izkušnje z izvajanjem supervizije. V modulu 3 spoznajo načine prepoznavanja, preventivnega delovanja na področju duševnega zdravja in krepitve duševnega zdravja pri sebi in mentorirancih. Skozi usposabljanja se tako mentorji naučijo podpirati osebno rast, skrb za duševno zdravje in etično strokovno delovanje mentorirancev. Prispevek bo predstavil vsebine posameznih modulov usposabljanja. Predstavil bo rezultate evalvacije usposabljanja in pridobljene izkušnje. Predstavil bo tudi smernice za usposabljanje psihologov za vodenje supervizirane prakse in na področju duševnega zdravja. Vključevanje psihologov v taka usposabljanja in stalni strokovni razvoj na področju duševnega zdravja lahko prispeva k višji kakovosti psiholoških storitev.

SUPER PSIHOLOG 2: Supervizirana praksa psihologov

Katarina Kocbek, Vlasta Zabukovec, Vita Poštuvan, Mateja Štirn, Per A. Straumsheim, Tina Pirc in Anja Podlesek

V projektu Supervizirana praksa psihologov: Razvoj programa usposabljanja mentorjev in modela supervizirane prakse – SUPER PSIHOLOG smo razvijali sistem supervizirane prakse v Sloveniji. Supervizirana praksa pomeni opravljanje prvega leta psihološke dejavnosti pod supervizijo usposobljenega supervizorja, mentorja supervizirane prakse. Supervizirana praksa psihologov začetnikov je učinkovit način za zagotavljanje visoko kakovostnih psiholoških storitev. Med supervizirano prakso psiholog začetnik razvije tiste kompetence, ki jih med študijem še nikakor ni mogel: razvije svojo poklicno vlogo, integrira praktična in teoretična znanja ter večšine in jih uporabi v konkretnem delovnem okolju, usposobi se za delo s specifičnimi skupinami klientov, razvije profesionalno odzivnost in samorefleksijo, sooči se z realnimi etičnimi dilemami. Pri tem nujno potrebuje pomoč, podporo in usmerjanje. To mu lahko nudi izkušen in za mentoriranje usposobljen psiholog, ki ve, katere kompetence je potrebno razvijati pri psihologu začetniku in na kakšen način. Cilj projekta je bil vzpostaviti vzdržen in trajnosten sistem supervizirane prakse, v katerega se bodo sčasoma lahko vključili vsi, ki bodo želeli začeti z opravljanjem psihološke dejavnosti. V projektu smo poleg razvoja programa usposabljanja mentorjev supervizirane prakse razvili in preizkusili model izvajanja supervizije, v katerem se mentor in mentoriranec srečujeta vsaka dva tedna v rezerviranem času in analizirata ter reflektirata mentorirančeve izkušnje. Mentorji se vključujejo v redno supervizijo, kjer analizirajo in reflektirajo svoje mentoriranje. V prispevku bomo predstavili razviti model supervizirane prakse in sistem za njeno spremljanje. Predstavili bomo, kako bo izvajanje supervizirane prakse psihologov potekalo v prihodnosti.

Varieties of impulsivity in opiate and stimulant users

Moderators: Jasmin Vassileva, Georgi Vasilev, Kiril Bozgunov
Virginia Commonwealth University,
e-mail: jasmin.vassileva@vcuhealth.org

Impulsivity is implicated both as an antecedent risk factor and a consequence of drug addiction. However, progress in the field is hampered by the multi-dimensionality of impulsivity, which is characterized by multiple personality, psychiatric, and neurocognitive dimensions that are rarely examined concurrently within the same population. Further, our understanding of how the different dimensions of impulsivity are manifested in users of different classes of drugs is limited by the high rates of polysubstance dependence among drug users. To circumvent these methodological challenges, we have developed a program of addiction research in Bulgaria, where we have access to mono-substance dependent («pure») heroin and amphetamine users. We have conducted one of the most comprehensive characterizations of the multiple dimensions of impulsivity among 248 Bulgarian drug users (93 heroin, 81 amphetamine, and 74 polysubstance-dependent individuals) and 157 non-substance dependent controls. Our results reveal significant differences in neurocognitive, personality, and psychiatric manifestations of impulsivity in users of different classes of drugs. In addition, we found different associations of impulsivity dimensions with HIV risk behaviors among opiate and stimulant users. Overall, our findings suggest that opiate and stimulant addictions may be driven by different underlying mechanisms, thereby challenging the unitary account of drug addiction.

Prispevki znotraj simpozija

Personality, psychiatric, and neurocognitive manifestations of impulsivity among opiate and stimulant users

Jasmin Vassileva

Psychopathy and impulsivity among opiate and stimulant users

Kiril Bozgunov

Associations of different dimensions of impulsivity with HIV risk behaviors among opiate and stimulant users

Georgi Vasilev

Psihologija v rehabilitaciji

Vodja simpozija: Dare S. Kovačič
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut – Soča,
e-mail: dare.kovacic@ir-rs.si

Rehabilitacija je celovit usklajen program ukrepov različnih strok, ki pomagajo osebam z zmanjšanimi telesnimi in/ali duševnimi zmožnostmi, tako da povečajo, obnovijo ali nadomestijo te zmožnosti in dosežejo največjo možno telesno, duševno, družbeno, poklicno in ekonomsko raven, to je samostojnost, družbeno vključenost in sploh blagostanje. S tem ciljem psihologija v rehabilitaciji raziskuje, ustvarja in uporablja psihološko znanje, metode ter večšine za razumevanje, obravnavanje, pomoč in izboljšanje delovanja spoznavnih, čustvenih, motivacijskih, osebnostnih in socialnih prilagoditvenih procesov, skozi katere gredo osebe z zmanjšano zmožnostjo, s telesnimi okvarami in/ali duševnimi motnjami. V skladu s tako opredelitvijo, ki sledi biopsihosocialnemu pojmovnemu modelu zdravja, poteka celostna in v okviru nje psihološka obravnava oseb z zmanjšano telesno zmožnostjo in z njo povezano zmanjšano duševno zmožnostjo v največji rehabilitacijski ustanovi v Sloveniji, v Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu. Večina oseb ima okvare nevrološke in nevropsihološke narave na ravni možganov (nezgodna možganska poškodba, možganska kap, multipla skleroza) ali hrbtenjače (okvara hrbtenjače, spina bifida). Nekatere okvare so prisotne že zgodaj, so dedne, prirojene ali pridobljene v otroštvu, do večine pa pride kasneje v življenju zaradi poškodb ali različnih bolezni. V okviru simpozija bodo prispevki posvečeni konceptu in značilnostim psihologije v rehabilitaciji, rehabilitaciji oseb z različnimi nevrološkimi okvarami, z okvaro hrbtenjače, po amputaciji, s kronično bolečino, re-habilitaciji otrok in zaposlitveni rehabilitaciji. S tem bo predstavljena tudi nedavno izšla monografija »Psihologija v rehabilitaciji«, ki vsebuje sistematični pregled psihološke obravnave in psihologije oseb s posamezno vrsto okvare in zmanjšane zmožnosti.

Prispevki znotraj simpozija

Nevropsihološka obravnava v rehabilitaciji

Urša Čižman Štaba, Petra Drnovšek

Psihološka obravnava na oddelku za (re)habilitacijo otrok

Svetlana Logar

Potrebe in stiske oseb z okvaro hrbtenjače v procesu prilagajanja in integracije

Lejla Kmetič

Psihološka rehabilitacija oseb po amputaciji

Barbara Horvat

Z dokazi podprta obravnava pacienta s kronično bolečino

Nika Bolle

Zaposlitvena rehabilitacija

Ana Petrović

Ustne predstavitve / Oral presentations

Metaspoznavne zmožnosti otrok: povezave med teorijo uma in metajezikom

Kaja Hacin

Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani,
e-mail: hacin.kaja@gmail.com

V raziskavi smo preučevali povezave med teorijo uma in metajezikovnimi zmožnostmi otrok, in sicer v razvojnem obdobju zgodnjega otroštva, ko se obe pospešeno razvijata. V raziskavo je bilo vključenih 45 otrok, starih od 4 leta in 6 mesecev do 6 let-. Za ocenjevanje teorije uma smo uporabili Nalogo napačnih prepričanj in Preizkus razvrščanja slik, za ocenjevanje metajezikovnih zmožnosti pa Lestvice splošnega govornega razvoja in Preizkus pripovedovanja zgodbe – Rokavička. Poleg tega smo pri otrocih beležili uporabo izrazov za mentalna stanja, starši pa so izpolnili vprašalnik o igri otrok. Ugotovili smo, da prihaja do pomembnih povezav med otrokovo teorijo uma, njegovim metajezikovnim zavedanjem in pripovedovanjem zgodbe, še posebej z vidika vsebinske strukture zgodbe. Navedeno bi lahko bilo odraz podobne zahteve po razumevanju reprezentacijske narave mišljenja pri reševanju nalog teorije uma in nalog metajezikovnih zmožnosti. Se pa dosežki otrok pri dveh pristopih ocenjevanja teorije uma, to je na Preizkusu razvrščanja slik in Nalogi napačnih prepričanj niso pomembno povezovali. Dosežki na Preizkusu razvrščanja slik so se pomembno povezovali z dosežki pri preizkusih metajezikovnih zmožnosti, kar kaže na pomemben odnos med otrokovo uspešnostjo pri razvrščanju slik v celovito zgodbo in njegovimi metajezikovnimi zmožnostmi. Nismo pa uspeli potrditi povezave med teorijo uma otrok in njihovim metabesednjakom, kot tudi ne med teorijo uma otrok, njihovimi metajezikovnimi zmožnostmi in simbolno igro. Raziskava nudi celovit pregled odnosov med različnimi vidiki metajezikovnih zmožnosti pri otrocih in njihovo teorijo uma ter tako opozarja na tesno povezanost obeh konstruktov in posledično na pomen simbolno bogatega okolja za razvoj otroka v zgodnjem otroštvu.

Razvoj besednjaka slovenskih malčkov in malčic: količinske in kakovostne razvojne spremembe

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja Peklaj, Gregor Sočan
Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani,
e-mail: ljubica.marjanovic@ff.uni-lj.si

V predstavljeni vzdolžni raziskavi smo razvoj besednjaka slovenskih malčkov preučevali z vidika količinskih in kakovostnih sprememb. Poleg tega smo podrobneje analizirali učinek spola na razvoj besednjaka, pri čemer nas je zanimalo, koliko in katere besede govorijo različno stari malčki in malčice. Besednjak malčkov so z Listo razvoja sporazumevalnih zmožnosti: Besede in stavki (Marjanovič Umek idr., 2011) ocenili njihovi starši, in sicer šestkrat zapored v 15-mesečnem obdobju (pri starostih 16, 19, 22, 25, 28 in 31 mesecev). Popolni podatki za vsa ocenjevanja

so bili pridobljeni za 51 malčkov. Rezultati so pokazali, da se je besednjak malčkov med 16. in 31. mesecem starosti razvijal zelo hitro, v obsegu besednjaka pa so bile med malčki posamezne starosti velike individualne razlike. S pomočjo analize krivulj razvoja smo ugotovili, da je besednjak naraščal v obliki S-krivulje, za katero je bila značilna počasnejša hitrost rasti besednjaka pri prvem in zadnjem ocenjevanju v primerjavi z vmesnimi časi ocenjevanj. Analiza besednjaka z vidika njegove vsebine je pokazala, da so z naraščajočo starostjo malčki rabili tudi večje število različnih besed iz posameznih vsebinskih skupin. Nadalje smo ugotovili, da se malčki in malčice niso pomembno razlikovali v obsegu besednjaka pri različnih starostih, čeprav je bila povprečna krivulja rasti za malčice nekoliko bližje linearni kot za malčke. Tudi z vidika vsebine besed, ki so jih govorili malčki in malčice, med njimi ni bilo pomembnih razlik. Ugotovitve raziskave pomembno prispevajo k poznavanju razvoja besednjaka slovensko govorečih malčkov ter kažejo na pomen zgodnjega ocenjevanja besednjaka ter pravočasne zgodnje intervencije ob morebitnih razvojnih zaostankih.

Vpliv bilingvizma na kognitivni razvoj otroka in na kognitivno delovanje skozi življenje

Stirn Senja, Oberlin Joël
Centre hospitalier de Rouffach, France,
e-mail: stirn.senja@hotmail.fr

Bilingvizem vpliva na kognitivni razvoj pri otrocih tako na pozitivna kot tudi na negativna. Prehod na drugi jezik v zgodnjem obdobju življenja in pozornostno-eksekutivnih funkcij. Tak razvoj se nadaljuje skozi vse življenje in pri starejših ljudeh omogoči kognitivno rezervo, ki lahko zakasni začetek demenc za 4 do 5 let (funkcionalna in strukturalna rezerva). Prikazali bomo teoretične modele in pregledali spoznanja zadnjih desetih let. Na koncu bomo predstavili še raziskavo, ki smo jo izvedli v Alzaciji in ki dokazuje, da običajne norme testov lahko pripeljejo do pozitivne ali negativne diagnoze dveh glavnih tipov demenc (Alzheimer in fronto-temporalna demenca).

Evalvacija programa Reintegracija in rehabilitacija mladostnikov z motnjami hranjenja in čustvenimi motnjami v MKZ Rakitna

Katja Molek, Darja Potočnik Kodrun
Mladinsko klimatsko zdravilišče Rakitna,
e-mail: katja.molek@mkz-rakitna.si

Od leta 2009 v Mladinskem klimatskem zdravilišču na Rakitni poteka sekundarno in terciarno preventivni program Reintegracija in rehabilitacija mladostnikov z motnjami hranjenja in čustvenimi motnjami. Program je zasnovan tako, da mladostnike preko manj strukturiranih (terapevtska skupina in individualna obravnava) in bolj strukturiranih terapevtskih aktivnosti (trening asertivnosti, sproščanje, aktivnosti s pomočjo konj, terapevtska skupnost, struktura

časa, šport, kreativna dejavnost, delovna terapija, bolnišnična šola ...) uči in krepí zdrave vzorce funkcioniranja v vsakdanjem življenju. V program so od 6 do 12 tednov vključeni mladostniki stari od 15 do 26 let. Razvojno obdobje mladostništva je ključno interventno obdobje, saj se večina ponavljajočih duševnih motenj odrasle dobe začne prav tedaj. Za namen evalvacije programa sistematično zbiramo podatke z The child behavior checklist (CBCL) oz. Adult behavior checklist (ABCL) in Youth self-report (YSR) oz. Adult self-report (ASR). Kratkoročne učinke merimo z aplikacijo vprašalnikov ob vključitvi mladostnika v program in ob zaključku programa. Izpolnjujejo ga mladostniki in njihovi starši/skrbniki. Na kongresu bo predstavljen program in evalvacija njegove učinkovitosti. Preliminarna študija kaže, da imajo mladostniki po lastnih ocenah in po ocenah staršev ob sprejemu klinično izražene psihopatološke simptome ter da so po zaključku programa ocene psihopatologije na istih lestvicah nižje kot ob sprejemu v program. Program je učinkovit ob upoštevanju omejitev kliničnih študij.

Nova lestvica za psihološki pregled motivacije v partnerskem odnosu

Metoda Maj

CSD Litija, e-mail: metoda.maj@gmail.com

V prispevku bo predstavljena »Lestvica DD«, ki omogoča pregled motivov in zadovoljenosti psihosocialnih potreb v medosebnem odnosu in predstavlja dopolnitev lestvice za preverjanje čustev (Lestvica MCD, 2006). Grafični odgovori omogočajo celosten vpogled v odnosno motivacijo in nudijo izhodišče za psihološko pomoč. Lestvica je utemeljena s teoretičnimi dognanji in raziskavami s področja psihologije motivacije ter podprta s psihološko prakso. Maslowova teorija o hierarhiji potreb predstavlja izhodišče, od novejših teorij o temeljni motivaciji pa so bile vključene: teorija jedrnih socialnih motivov (Fiske), teorija obvladovanja strahu (Pyszczynski), kognitivna-izkustvena teorija jaza (Epstein) in teorija samodoločenosti (Deci in Ryan). Dodaten premislek pri izboru postavk je ponudila študija o desetih temeljnih potrebah (Sheldon, Elliot, Kim in Kasser, 2001). Za razumevanje zadovoljstva v medosebnem odnosu je bil v razvoju lestvice zelo aktualen model socialne izmenjave (Thibaut, Kelly), kar se odraža tudi v poimenovanju lestvice; kratica DD izhaja iz dveh besed, »dobim« in »dajem«. Z »Lestvico DD« je bila v okviru magistrskega študija opravljena raziskava (2009) na večjem vzorcu partnerskih odnosov (N = 200) z namenom analize glavnih komponent in iskanja najboljše komponentne rešitve, preverjali smo zanesljivost in opravili še druge statistične postopke in opisno statistiko. Lestvica se lahko uporablja v okviru klinične metode dela in v psihoterapevtski praksi, dodatna vprašanja in navodila za analizo pa omogočajo klientu tudi samostojno uporabo. Trenutno je lestvica v fazi poskusne uporabe in pridobiva potrditve in zrelost za legalizacijo. Prvotna oblika lestvice, narejena za analizo partnerskega odnosa, postaja izhodišče za nove različice, uporabne za druge medosebne odnose (npr. starši – otroci), spodbudila pa je tudi nastajanje nove lestvice za ugotavljanje stopnje ujemanja v partnerskem odnosu. Prispevek opozarja na povezovanje socialne in klinične psihologije in odpira dilemo o pomenu in združevanju teorij v ustvarjalnem procesu.

Nov poskus merjenja čustvene inteligentnosti? Validacija slovenske priredbe situacijskih testov razumevanja in uravnavanja čustev

Nina Jurinec, Sonja Čotar Konrad, Katja Košir

Gornja Radgona, e-mail: nina.jurinec@gmail.com

Zanimanje za test, s katerim bi uspeli veljavno izmeriti čustveno inteligentnost, je veliko. Pri tem je pomembno poudariti, da je čustvena inteligentnost konstrukt, ki ga je težko operacionalizirati in ocenjevati – z vidika merskih značilnosti so problematični tudi najbolj uveljavljeni in najpogosteje uporabljeni merski instrumenti. Namen naše raziskave je bil preveriti psihometrične značilnosti slovenske priredbe dveh novejših mer čustvene inteligentnosti, ki čustveno inteligentnost merita kot sposobnost: Situacijski test razumevanja čustev (STEU; MacCann in Roberts, 2008) in Situacijski test uravnavanja čustev (STEM; MacCann in Roberts, 2008). Testa sta poskus kompenzacije pomanjkljivosti sodobnih merskih instrumentov čustvene inteligentnosti in poskus opredelitve nove paradigme ocenjevanja čustvene inteligentnosti. Slovenska priredba testov je zajemala štiri faze: (1) priprava in usklajevanje štirih neodvisnih prevodov iz angleščine v slovenščino (vzratni prevod testov ni bil opravljen), (2) preliminarna raziskava za preverjanje ustreznosti priredb v praksi, (3) fokusna skupina, ki je bila namenjena razpravi o dilemah v zvezi s priredbo in (4) prirejanje testov v skladu s sklepi, oblikovanimi v fokusni skupini. Sledila je glavna raziskava, kjer smo na vzorcu 541 študentov (93,9 % žensk in 5,2 % moških) razrednega pouka in predšolske vzgoje preverjale ustreznost parametrov nalog, strukturo testov, zanesljivost kot notranjo skladnost in konstruktno veljavnost testov. Dobljeni rezultati niso potrdili pričakovanj, saj so pokazali neustrezne koeficiente diskriminativnosti, neprimerno delitev strukture testov, nizke koeficiente notranje skladnosti in zelo šibke korelacije z nekaterimi podobnimi konstrukti. Po drugi strani pa so rezultati pokazali ustrezne indekse težavnosti nalog in nakazali povezanost sposobnosti razumevanja in uravnavanja čustev s kristalizirano inteligentnostjo. Kljub nekaterim ustreznim kazalnikom testa nista ustrezni meri razumevanja in uravnavanja čustev. Ugotovitve naše raziskave potrjujejo, da je čustveno inteligentnost težko ocenjevati.

Osebnostni vprašalnik za poklicno rabo (BIP) – predstavitev pripomočka in slovenske standardizacije

Marjeta Trstenjak, David Gosar

Center za psihodiagnostična sredstva, d. o. o.,

e-mail: marjeta.trstenjak@center-pds.si

Z vprašalnikom BIP ocenjujemo osebnostne lastnosti, ki jih posameznik ocenjuje glede na svoje vedenje na delovnem mestu. Trditve vključujejo nazorne opise možnega vedenja pri delu, 14 lestvic, s katerimi merimo, pa se nanaša na štiri področja: delovna motivacija, poklicno vedenje, medosebne kompetence in psihološke prvine. Vključena je tudi Lestvica o upravljanju vtisa. Pri razvoju vprašalnika sta avtorja največjo pozornost posvetila zahtevam prakse v organizacijski psihologiji. Črpala sta iz izsledkov raziskav

diferencialne psihologije in psihologije motivacije, obenem pa tesno sodelovala s strokovnjaki za človeške vire, da bi izluščila vedenjske dispozicije, pomembne za poklicni uspeh. Za izhodišče slovenske priredbe je služila različica iz Velike Britanije, čeprav je BIP plod nemških avtorjev. V standardizacijski raziskavi smo zbrali podatke 677 zaposlenih oseb v Sloveniji (49,7 % žensk) v starostnem razponu od 20 do 64 let starosti. Predstavil bomo področja in načine uporabe, osnovne psihometrične značilnosti slovenske oblike vprašalnika, tuje in domače študije veljavnosti, katero smo pri nas preverjali z uveljavljenimi vprašalniki BFQ, EPQ in FPI-R, v tujini pa tudi z merili kot so prihodki, hierarhični položaj, subjektivna ocena poklicne uspešnosti in zadovoljstvo s službo.

Predicting safe driving behavior of professional bus drivers: Validation of psychometric tests using real driving performance

Kempinski, M., Vetter, M., Schünemann, A. L., Debelak, R., Gatscha, M., Herle, M., Mandler, G.
SCHUHFRIED GmbH, e-mail: kempinski@schuhfried.at

About 50.000 people die every year as a result of truck and bus accidents alone on German roads. Although the human factor plays a substantial role in the majority of cases, there are currently very few empirical analyses indicating how accurately test procedures make it possible to predict the safe driving capabilities of professional drivers. The present study is a theory-driven examination of the criterion-related validity of performance and personality tests on the basis of the GDE-matrix. A test battery consisting of safety critical ability and personality tests was administered to 125 professional bus drivers during routine driver training. Participants drove a passenger bus under three real time driving scenarios: 1) a standardized driving test, 2) an obstacle course and 3) a maneuvering course. Expert driving assessors scored the performance of drivers using objective and subjective criteria for each scenario. Regression analyses of results indicate that the full psychometric test battery could predict driver performance ($R = .62, p < .05$), and that different combinations of ability and personality dimensions are relevant for different safe driving scenarios in line with the GDE-Matrix. The results of the study revealed satisfactory criterion-related validities. Against this background, it is recommended that the most comprehensive possible tests taking the relevant factors into account should be carried out in assessing the suitability of professional drivers to reduce accident rates.

Agresivnost in nasilje ter percepcija pogostosti pojava nasilja v partnerski zvezi

Melita Zver Makovec
ZPKZ Ig, e-mail: melita.zver-makovec@gov.si

Prispevek predstavlja z zaznavami in evalvacijami povezano spolno obliko nasilja in druge oblike nasilja v medosebnih, partnerskih in družinskih ter drugih socialnih in »širših družbenih« odnosih. V raziskavo, ki je potekala med letoma

2010 in 2012, je bilo zajetih 173 udeležencev, od tega 27 obsojenih moških zaradi kaznivega dejanja z elementi nasilja, 67 oseb s sindromom odvisnosti od alkohola ter 79 odraslih oseb. Temeljni vsebinski vidiki, katerih relacije smo preučevali, so vrednote ter fenomen agresivnosti in nasilja s poudarkom na percepciji pogostosti fizičnega in psihičnega nasilja v partnerski zvezi. Uporabili smo anketni vprašalnik, sestavljen iz dveh delov. V prvem delu smo zajeli vprašanje prostih asociacij na tri besede – spolnost, ljubezen in nasilje ter osnovne demografske podatke, ki so zajemali podatke o spolu, starosti, dokončani izobrazbi, številu članov gospodinjstva, poziciji udeleženca v družini, podatke o starših, kje posameznik živi ter podatke o spolni usmerjenosti udeleženca. Drugi del anketnega vprašalnika je sestavljen iz niza 28 vprašanj odprtega in zaprtega tipa, ki smiselno zaokrožujejo teme, vezane na nasilje v širših družbenih in intimnopartnerskih odnosih. Obe simptomatski skupini (obsojenci ter osebe, odvisne od alkohola) sta odkrito odgovarjali na vprašanja, zavestnega prikrivanja ni bilo zaznati. Kaže pa se tendenca k zanikanju kot obrambnemu mehanizmu, kar poudari potrebo po terapevtskih strategijah obravnave nasilja v okolju zdravljenja odvisnosti in v zaporu.

Vloga stališč in pogostosti srečevanja z nasiljem v družini pri ukrepanju zdravstvenega osebja

Saša Zorjan, Urška Smrke, Lilijana Šprah
Družbenomedicinski Inštitut, Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti,
e-mail: sasa.zorjan@zrc-sazu.si

Področje prepoznavne in obravnave žrtev nasilja v družini (NVD) je v Sloveniji zakonsko urejeno od leta 2008, ko je bil sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Navkljub jasnim zakonskim določilom, ki zdravstvenemu osebju nalagajo dolžnost prijave nasilja v primeru sumov na NVD, se še vedno soočamo z neustreznim ukrepanjem zdravstvenega osebja ob sumu na NVD. V pričujočem prispevku smo preučevali vlogo stališč zdravstvenega osebja o sprejemljivosti NVD ter pogostosti srečevanja s primeri NVD k ustreznosti ukrepanja ob sumu na NVD. V raziskavi je sodelovalo 448 zdravstvenih delavcev (56,2 % zdravnikov, 31,4 % osebja zdravstvene nege in 7,6 % ostalih strokovnih delavcev), ki so se v preteklosti že srečali s primeri NVD. Vsi udeleženci so izpolnili vprašalnik o prepoznavi in obravnavi nasilja v družini, ki je bil konstruiran za namene raziskave. Rezultati so pokazali, da stališča o sprejemljivosti NVD negativno napovedujejo ustreznost odzivanja za tiste, ki se z NVD v svoji praksi srečujejo pogosto ($B = -0,78, t(318) = 3,44, p = 0,001$), medtem ko pri tistih zdravstvenih delavcih, ki se z NVD v okvirih svoje prakse srečujejo redko, stališča o sprejemljivosti NVD niso pomemben napovednik ustreznosti odzivanja. Rezultati raziskave nakazujejo na potrebo po različnih intervencijah za zdravstvene delavce z različno pogostostjo obravnave NVD.

Vedenjske poteze agresivnosti pri osebah, izpostavljenih prenatalnemu stresu

Urška Smrke, Lilijana Šprah
Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Družbenomedicinski inštitut,
e-mail: urska.smrke@zrc-sazu.si

Stres v času nosečnosti lahko negativno vpliva na fizično in mentalno zdravje potomcev, med drugim se glede na nekatere predhodne študije povezuje tudi s povečano ranljivostjo za razvoj nasilnega in agresivnega vedenja. V pričujočem prispevku smo preučevali poteze agresivnosti pri odraslih potomcih žensk, izpostavljenih deset-dnevni slovenski osamosvojitveni vojni v času nosečnosti, v primerjavi s potomcih žensk, ki so bile noseče in rodile pred ali po vojni. V raziskavo je bilo vključenih 737 (59,4 % moških, 40,3 % žensk) v treh skupinah glede na prenatalno obdobje v povezavi z vojno (skupina izpostavljena prenatalnemu stresu ter dve kontrolni skupini). Udeleženci so izpolnjevali samoocenjevalni Buss-Perryjev vprašalnik agresivnost (BPAQ). V vseh treh skupinah je bila najbolj izražena verbalna agresivnost, nato sovražnost, jeza ter fizična agresivnost. Udeleženci skupine izpostavljene prenatalnemu stresu so dosegali značilno višje povprečne rezultate na lestvici fizične agresivnosti, dodatno pa so v skupini izpostavljeni prenatalnemu stresu na tej lestvici moški dosegali višje rezultate kot ženske. Rezultati niso pokazali pomembnih razlik v dosežkih na lestvicah verbalne agresivnosti, jeze in sovražnosti med udeleženci, izpostavljenimi prenatalnemu stresu, in kontrolnima skupinama. Bolj izražena fizična agresivnost v skupini udeležencev, izpostavljenih prenatalnemu stresu, v primerjavi s kontrolnima skupinama kaže, da bi lahko bila izpostavljenost zunanemu stresorju, kot je vojna, povezana z bolj izraženo fizično agresivnostjo, in sicer predvsem pri moških.

Zakaj in kako ocenjavati stopnjo čustvenega razvoja oseb z motnjo v duševnem razvoju

Barbara Zafošnik
Zavod za usposabljanje, delo in varstvo Dornava,
e-mail: barbara.zafosnik@zavod-dornava.si

Čustveni razvoj ter njegova vloga v psihosocialnem funkcioniranju oseb z motnjo v duševnem razvoju sta bila do nedavnega zanemarjeno znanstveno področje. Predpostavka, da lahko na podlagi testno ugotovljene mentalne starosti enostavno sklepamo na doseženo stopnjo čustvenega razvoja, se je izkazala za napačno. To še posebej velja za tiste osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki imajo pridružena problematična vedenja in/ali psihiatrične motnje - njihova čustvena razvojna starost je nižja od kognitivne razvojne starosti. To je z vidika oblikovanja ustreznega psihosocialnega okolja ključnega pomena, saj upoštevanje le kognitivne razvojne starosti v takih primerih vodi do preveč zahtevnega socialnega okolja, kar pa le stopnjuje težave v njihovem duševnem zdravju. V prispevku bom predstavila različne metode in pripomočke za ocenjevanje čustvenega

razvoja oseb z motnjo v duševnem razvoju ter s kliničnimi vinjetami v kontekstu zavodske oskrbe pokazala, kako lahko izsledke uporabimo za načrtovanje obravnave.

Vloga psihologa in pomen psihološke obravnave v dolgotrajni rehabilitaciji oseb s pridobljeno možgansko poškodbo (PMP)

Jasna Vešligaj-Damiš
Center Naprej Maribor, Center za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo, e-mail: jasna.damis@center-naprej.si

V Sloveniji število oseb s hudo možgansko poškodbo narašča in le redki so deležni dolgotrajne rehabilitacije v kroničnem obdobju. Ob poškodbi možganov so lahko prizadeta skoraj vsa področja funkcioniranja, pri čemer so prav duševne spremembe tiste, ki so običajno največja ovira za posameznikovo uspešno vrnitev v prejšnje delovno, družinsko ali širše socialno okolje. In prav kognitivne, vedenjske in čustvene težave, ki so po možganski poškodbi praktično neizbežne, pogosto tudi dolgoročno izraziteje vplivajo na poškodovančevo funkcioniranje v okolju kot druge posledice možganske poškodbe (npr. gibalno motorične). Z vidika kvalitete življenja so prav te težave najbolj ovirajoče in najpogostejši razlog iskanja pomoči tudi s strani svojcev. Običajno se jih tako poškodovanci kot svojci jasno zavejo šele v kasnejših mesecih (66 % v obdobju 6 do 12 mesecev po poškodbi). Prav zato je psihološka obravnava v kroničnem obdobju rehabilitacije ena pomembnejših elementov rehabilitacije. Center Naprej Maribor je namenjen osebam s pridobljeno možgansko poškodbo (PMP) ter njihovim svojcem s podravske ter pomurske regije. Poškodovancem zagotavljamo celostno, strokovno, dolgotrajno psihosocialno rehabilitacijo v kroničnem obdobju. Osebe, ki so doživele težke PMP, najpogosteje potrebujejo po zaključeni primarni medicinski rehabilitaciji ustrezno strokovno pomoč in svetovanje ter vključitev v stimulatívno okolje, ki jim omogoča napredovanje, učenje in podporo pri iskanju novih življenjskih ciljev ob vrnitvi v domače okolje. V prispevku bo predstavljena vloga psihologa v rehabilitacijskem timu v kronični fazi rehabilitacije oseb s PMP, s poudarkom na pomenu psihološkega ocenjevanja in načrtovanju kognitivne rehabilitacije kot sistematične, k cilju usmerjene palete terapevtskih storitev, namenjenih izboljšanju posameznikovih kognitivnih funkcij ter povečanju njegove samostojnosti.

Kako ocenjevati depresivnost pri bolnikih, kjer so po možganski kapi prisotne govorno-jezikovne težave

Vesna Mlinarič Lešnik, Barbara Starovasnik Žagavec
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča,
e-mail: vesna.mlinaric@ir-rs.si

Literatura navaja, da se depresija pojavi pri najmanj 30 % bolnikov po možganski kapi. V kolikor so med posledicami možganske kapi prisotne tudi govorno-jezikovne težave (afazija) in se oseba sooča z hudimi težavami na področju sporazumevanja, je možnost za pojav depresije še večja,

saj afazija pomembno vpliva na vsa življenjska področja – naj bo to poklicno udejstvovanje, prosti čas ali odnosi z družino, posebej pa tudi na proces rehabilitacije po bolezni. Po nekaterih raziskavah, ki so zajele bolnike z afazijo, le-ta predstavlja pomemben upad v kvaliteti življenja, pri čemer lahko sodi tudi med dejavnike tveganja za samomorilno ogroženost. Težava pri raziskovalnem kot tudi klinično psihološkem ocenjevanju depresivnosti pri teh bolnikih je, da jih zaradi težav z razumevanjem in govornim sporočanjem ne moremo ocenjevati z običajnimi samoocenjevalnimi lestvicami ter vprašalniki ali testi. Nekateri avtorji so zato poskušali sestaviti analogne lestvice (npr. ocenjevanje počutja na navpični črti ali vidna lestvica razpoloženja s slikovno prikazanimi različnimi oblikami razpoloženja), vendar je uporaba le-te za podajo diagnoze vprašljiva. Bolnikovo počutje lahko ocenjujejo tudi svojci ali zdravstveno osebje. Ena izmed takšnih lestvic je Lestvica za oceno depresije pri bolnikih z afazijo (Aphasia Depression Rating Scale), ki jo izpolnjujejo člani rehabilitacijskega tima. V prispevku želimo podrobneje predstaviti možnosti in omejitve ocenjevanja depresivnosti pri bolnikih z govorno-jezikovnimi težavami. Na Oddelku za rehabilitacijo bolnikov po možganski kapi trenutno poteka pilotna študija, v kateri želimo preveriti možnosti uporabe slednjega načina ocenjevanja ter implikacijami za terapevtske intervence, s katerimi bi posledično izboljšali tako potek zdravljenja in rehabilitacije ter kvaliteto življenja bolnikov z afazijo.

Nevropsihološka obravnava otrok in mladostnikov napotnih v tujino na kirurško zdravljenje epilepsije: obdobje 2010 do 2015

David Gosar, Vesna Krkoč, Jana Kodrič, Petra Lešnik Musek, Staša Stropnik, Živa Marušič, Natalija Krajnc
Klinični oddelek za otroško, mladostniško in razvojno nevrologijo, Pediatrična klinika, UKC Ljubljana, e-mail: david.gosar@kclj.si

Število slovenskih otrok in mladostnikov, ki jih napotimo na kirurško zdravljenje epilepsije, se je od druge polovice osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko smo s tem programom zdravljenja začeli, povečalo za več kot petkrat. V primerjavi z obdobjem pred desetimi leti jih sedaj na kirurško zdravljenje napotimo dvakrat več ter bolj zgodaj v poteku bolezni. Nevropsihološka obravnava je eden izmed osnovnih elementov celostne timske obravnave otrok in mladostnikov v postopku kirurškega zdravljenja epilepsije. V sklopu obravnave njim ter njihovim družinam nudimo psihološko podporo, ocenimo otrokovo kognitivno in psihosocialno funkcioniranje ter si prizadevamo pomagati pri lokalizaciji epileptogenega žarišča. V sklopu retrospektivne raziskave smo strnili izsledke nevropsihološkega ocenjevanja 20 otrok in mladostnikov napotnih iz Centra za epilepsijo otrok in mladostnikov UKC Ljubljana na kirurško zdravljenje med leti 2010 in 2015 (*Mdn* = 6.0 let, razpon = 0.5–22.1 let), da bi prispevali k bodoči diagnostični in terapevtski obravnavi te populacije. V skupini je bilo več kot 75 % otrok mlajših od 12 let. Enak delež je na razvojnih preizkusih (BSID-III) in testih inteligentnosti (WIPPSI-III, WISC-III) dosegel rezultate pod IQ oz. RQ 80. Najpogostejše pridružene težave so bile motnje pozornosti (93 %), težave na področju govora (59 %) ter pri

socialnem vključevanju (35 %). Ob povprečni dobi sledenja dveh let in pol ugotovljamo, da kirurško zdravljenje ni vplivalo na raven njihovih splošnih spoznavnih sposobnosti ($\chi^2 = 0.54$, $p = .462$), je pa prispevalo k zmanjšanju težav s pozornostjo ($\chi^2 = 2.92$, $p = .088$), še posebej ob zmanjšanju števila zdravil ($\chi^2 = 116.0$, $p < .001$) ter ukinitvi zdravil z znanimi neugodnimi učinki na kognicijo (za topiramam $\chi^2 = 24.7$, $p < .001$).

Nacionalna implementacija psihoedukativne delavnice Podpora pri spoprijemanju z depresijo

Alenka Tančič Grum, Nataša Sedlar Kobe
Nacionalni inštitut za javno zdravje,
e-mail: alenka.tancic-grum@nijz.si

Psihoedukativna delavnica na področju depresije, ki je namenjena podpori osnovnemu zdravljenju depresije in opolnomočenju pacientov, je bila razvita leta 2004 na Centru za izvenpsihiatrično zdravljenje. Vsevečja prepoznavnost pomena učinkovite obravnave depresije ter potreba po širši dostopnosti brezplačnih programov na področju duševnega zdravja sta v letu 2014, po večletnih prizadevanjih Nacionalnega inštituta za javno zdravje, omogočili vpeljavo podobne delavnice v obstoječi program 61 zdravstvenovzgojnih centrov (ZVC) v zdravstvenih domovih (ZD) po Sloveniji. Delavnica Podpora pri spoprijemanju z depresijo je zasnovana v obliki 4 srečanj po 1,5h/teden, ki jih lahko izvaja le ustrezno usposobljen izvajalec (psiholog ali dipl. m. s.). Nacionalna implementacija delavnice je potekala v dveh fazah. V prvi, spomladanski, fazi je bila vzpostavljena mreža izvajalcev delavnice iz ZVC-jev ter njihovih mentorjev (večinoma regionalnih ambulantnih psihiatrov), potekal pa je tudi teoretični del usposabljanja. V drugi fazi je bil izveden še praktični del usposabljanja pod mentorskim vodstvom, tako da so jeseni 2014 že potekale prve delavnice v ZVC-jih. Začetni evalvacijski podatki (za leti 2014 in 2015) so zelo spodbudni in kažejo, da je bilo po ZD-jih po celi Sloveniji organiziranih 144 delavnic, ki se jih je udeležilo že več kot 1100 udeležencev. Osip je bil majhen, saj se je skoraj 80 % udeležencev udeležilo vsaj treh od štirih srečanj delavnice. Učinkovitost delavnic smo ocenjevali na treh področjih: sprememba počutja udeležencev, zaznavanje posameznikovega vpliva na lastno počutje in aktivna skrb za samega sebe. Razveseljiv je podatek, da je več kot 70 % udeležencev po zaključeni delavnici poročalo o pozitivnih spremembah na vsaj dveh od omenjenih področjih.

Psihoedukativne delavnice v zdravstvenovzgojnih centrih

Nataša Sedlar Kobe, Alenka Tančič Grum
Nacionalni inštitut za javno zdravje, e-mail: natasa.sedlar@nijz.si

Psihoedukacija predstavlja uveljavljeno in empirično podprto obliko psihosocialne obravnave bolnikov, ki se je izkazala za učinkovito pri različnih težavah v telesnem in duševnem zdravju. Njen glavni namen je posredovanje in razlaga informacij o bolezni, načinih zdravljenja ter zgodnjem prepoznavanju in ukrepanju ob opozorilnih znakih poslabšanj ter načinih aktivnega obvladovanja bolezni. V prispevku

bomo psihoedukativni pristop obravnavali na primeru psihoedukativnih delavnic na področju depresije, tesnobe in stresa, ki od leta 2014 (Podpora pri spoprijemanju z depresijo) oz. 2016 (Podpora pri spoprijemanju s tesnobo, Spoprijemanje s stresom) potekajo v okviru mreže 61 zdravstvenovzgojnih centrov v zdravstvenih domovih po vsej Sloveniji. Delavnice predstavljajo del Programa svetovanje za zdravje, usmerjenega k promociji zdravega življenjskega sloga ter preventivi in obvladovanju kroničnih nenalezljivih bolezni (kamor spadajo duševne motnje ter skrb za najpogostejše duševne motnje) pri prebivalcih Slovenije. Omenjene delavnice bomo predstavili z vidika vsebine in strukture ter izpostavili ključne elemente psihoedukacije, na katerih temeljijo in jih uvrščajo med učinkovite ter časovno in finančno ekonomične pristope. Obenem bomo izpostavili pomembnost umestitve psihoedukativnih delavnic na področju duševnega zdravja v okvir osnovnega zdravstvenega varstva, z vidika zagotavljanja večje fizične dostopnosti storitev uporabnikom, bolj kontinuirane in celostne obravnave, zmanjševanja pritiskov na višje ravni oskrbe ter povezovanja primarne in sekundarne ravni zdravstvenega varstva.

Učinkovitost različnih pristopov vplivanja na prometno vedenje srednješolcev glede vožnje pod vplivom alkohola

Mateja Markl
Javna agencija RS za varnost prometa,
e-mail: markl.mateja@gmail.com

V okviru raziskave smo preverjali učinkovitost različnih pristopov vplivanja na prometno vedenje srednješolcev glede vožnje pod vplivom alkohola kot pomembnega dejavnika tveganja za prometno varnost mladostnikov. Oblikovali smo preventivni vzgojno-izobraževalni program na podlagi obstoječih teorij (Kolb, 1984; GDE matrika, Hatakka idr., 2003) ter priporočil za učinkovite preventivne programe. Zanimala nas je učinkovitost različnih posameznih pristopov (informativni, emocionalni, socialno-kritični) ter celostni pristop (integracija vseh treh) glede vpliva na spremenljivke skladno s teorijo načrtovanega nadzora (Ajzen, 1985) in procesom spreminjanja vedenja (Prochaska, DiClemente, 1999), preverjali smo oceno učinkovitosti, zadovoljstvo s programom ter evalvacijo programa. Raziskavo smo zasnovali kot kvazi-eksperiment s 4 eksperimentalnimi skupinami s posameznimi pristopi (informativni, emocionalni, socialno-kritični in celostni) ter kontrolno skupino, tremi merjenji (pred-, neposredno po- ter po enem mesecu). Vključili smo 736 srednješolcev, starih od 16 do 18 let, iz 7 srednjih šol. Rezultati so pokazali, da so v primerjavi s kontrolno skupino zaznani učinki preventivnega programa pri vseh pristopih, med bolj učinkovitimi se je pokazal emocionalni pristop neposredno po izvedbi, kasneje pa se učinki izničijo. Pri socialno-kritičnem pristopu opazimo pomembne učinke po enem mesecu. Informativni pristop je pomembno vplival le na znanje. Celostni pristop kaže posamične učinke, v manjši meri na stabilne socialno-psihološke spremenljivke (stališča, subjektivna norma itd.), kaže se pomembnost pri spremembi stopnje spreminjanja vedenja in oceni učinkovitosti in zadovoljstva ter pri evalvaciji programov. Pomembnost

raziskave je njena praktična vrednost pri oblikovanju preventivnega programa za srednješolce za večjo prometno varnost ter prva tovrstna evalvacija osnovana na teoriji.

Osebnost kot kompleksno omrežje

Andrej Kastrin, Mojca Kastrin
Fakulteta za informacijske študije,
e-mail: andrej.kastrin@guest.arnes.si

Znanost o kompleksnih sistemih je interdisciplinarno raziskovalno področje, ki se ukvarja s problemom opisovanja kompleksnih sistemov s pomočjo statističnih modelov. Kompleksni sistem najlažje predstavimo s pomočjo omrežja, v katerem vozlišča predstavljajo posamezne entitete sistema, povezave pa se nanašajo na interakcije med entitetami. V prispevku obravnavamo inovativno uporabo teorije kompleksnih omrežij pri raziskovanju strukture osebnosti, ki predstavlja alternativo uveljavljenim metodam factorske analize. Kot metodološko izhodišče vzamemo korelacijsko matriko, ki jo konstruiramo nad spremenljivkami izbranega merskega inštrumenta. Korelacijsko matriko nato predstavimo kot neusmerjeno omrežje, v katerem vozlišča predstavljajo posamezne merske spremenljivke, povezave med vozlišči pa pare korelacij med spremenljivkami. Moč povezave med vozliščema je določena z velikostjo korelacijskega koeficienta. S pomočjo algoritma za odkrivanje skupin vozlišč (angl. Divisive Correlation Clustering Algorithm) nato poiščemo strukturno podobne gruče vozlišč, ki predstavljajo latentne konstrukte osebnosti. Metodologijo predstavimo in ovrednotimo na primeru analize Eysenckovega osebnostnega vprašalnika (EPQ-R) in Zuckermanove Lestvice iskanja dražljajev (SSS-V). Preliminarni rezultati potrjujejo dobro konstruktno veljavnost predlagane metode. V zaključku osvetlimo še nekatere možnosti za nadaljnje delo na področju analize omrežij v psihoinformatiki.

Zdravljenje kriznih stanj: dejavniki osebnosti

Urša Malešič, Saša Ueman, Mitja Žerovc, Brigita Novak Šarotar
Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, Enota za krizne intervencije, e-mail: ursa.malesic@gmail.com

Na Enoti za krizne intervencije (EKI) se zdravijo pacienti, ki so se zaradi različnih življenjskih situacij znašli v hudi čustveni stiski. Zdravljenje na enoti je prostovoljno in predvideva aktivno vključitev v proces zdravljenja, ki temelji na psihoterapevtskem pristopu. Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kako osebnost pacientov, ki so vključeni v terapevtski proces, vpliva na izboljšanje simptomov ob zaključku zdravljenja. V raziskavo smo vključili 300 pacientov, ki so se v zadnjem letu zdravili na EKI. Prisotnost telesnih in čustvenih simptomov smo ocenjevali s pomočjo Ocenjevalne lestvice simptomov, ki so jo pacienti izpolnili ob sprejemu na zdravljenje, ob zaključku zdravljenja in po treh mesecih od zaključka zdravljenja. Osebnost smo ocenili s kratko verzijo Vprašalnika velikih pet dimenzij osebnosti. V prispevku predstavljamo, ali osebnostne lastnosti vplivajo na subjektivno zaznano izboljšanje simptomov ob zaključku zdravljenja in katere osebnostne lastnosti vplivajo na izboljšanje. Rezultati raziskave v času pisanja povzetka še niso znani.

Specializacija iz klinične psihologije - izobraževanje za samostojno opravljanje kliničnopsihološke dejavnosti v Sloveniji

Sana Čoderl Dobnik
 Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani;
 Psihiatrična bolnišnica Begunje, e-mail: sana.coderl@ff.uni-lj.si

Specializacija iz klinične psihologije je štiriletno izobraževanje v obsegu polnega delovnega časa, ki v Sloveniji teče v različnih zdravstvenih ustanovah na primarnem, sekundarnem in terciarnem nivoju zdravstvene dejavnosti. Zakonsko je specializacija regulirana preko Ministrstva za zdravje, ki glede vsebine specializacije in izvajanja specialističnih izpitov sodeluje s pristojnim Republiškim strokovnim kolegijem za klinično psihologijo (RSK) in Zbornico kliničnih psihologov Slovenije (ZKP). Zakon o zdravstveni dejavnosti (Ur.l. RS 36/04) ter pripadajoči Seznam poklicev v zdravstveni dejavnosti (Ur.l. RS 82/2004) opredeljujeta kompetence kliničnega psihologa na področjih psihološke preventive, kliničnopsihološke diagnostične in psihoterapevtske obravnave ter nevropsihološke rehabilitacije, k čemur je dodana še dejavnost kliničnih psihologov na področju zdravstvene vzgoje ter izobraževanja in raziskovalnega dela. V prispevku opišemo zgodovinski nastanek specializacije iz klinične psihologije v zdravstvu in njeno pomembnost za uveljavitev statusa kliničnih psihologov kot samostojnih zdravstvenih delavcev v Sloveniji. Predstavljamo strukturo programa izobraževanja ter potek pridobivanja teoretičnih in praktičnih kliničnopsiholoških znanj s področja psihološkega ocenjevanja, psihopatologije, nevropsihologije in psihoterapije. Analiziramo pridobljene kompetence za opravljanje svetovalnih, diagnostičnih, psihoterapevtskih in rehabilitacijskih zdravstvenih storitev kliničnih psihologov in izpostavljammo zakonsko regulacijo poklicnega področja klinične psihologije v Sloveniji.

Ali je psihologija res neverodostojna znanost?

Valentin Bucik
 Univerza v Ljubljani, FF, Oddelek za psihologijo,
 e-mail: tine.bucik@ff.uni-lj.si

Decembra 2015 je bila v javni razpravi o spremembah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih slovenska psihološka znanost s strani nasprotnikov sprememb zakona v več poskusih dezavuirana in diskreditirana, saj naj bi bili rezultati vrste psiholoških študij o istospolnih skupnostih ter položaju otrok v njih, na katere so se Društvo psihologov Slovenije, oddelka za psihologijo v Ljubljani in Mariboru, Zbornica kliničnih psihologov Slovenije in Društvo študentov psihologije Slovenije v svojih izjavah v podporo spremembam zakona sklicevali, neverodostojni ter docela nekonkluzivni. Razprava je iz strokovnega grobo pljusknila v polje ideološkega opredeljevanja o strokovnih temah. V prispevku z vidika zahtev do uporabljenega znanstvenega metodološkega aparata v psihologiji in drugih primerljivih znanostih opisujemo in komentiramo argumente kritikov izsledkov navedenih psiholoških študij. Dodajamo informacijo o rezultatih in zaključkih izjemno odmevne raziskave »Estimating the reproducibility of psychological science«, ki je bila s strani skupine Open Science

Collaboration (270 avtorjev pod vodstvom Briana Noseka) istega leta objavljena v prestižni reviji Science in ki so nasprotniki sprememb zakona uporabili kot argument proti verodostojnosti rezultatov psiholoških študij. Sprašujemo se, ali je mogoče rezultatom psiholoških raziskav po kriterijih, ki opredeljujejo znanstvenost raziskovalne metodologije, zaupati ter kakšne so odgovornosti in naloge raziskovalcev v psihologiji v zvezi s tem. Sprašujemo se tudi, kakšna je odgovornost tistih, ki s posplošenim ter poenostavljenim nekritičnim, nestrokovnim ter napačnim zaključevanjem in relativizacijo pomena rezultatov znanstvenih raziskav psihologiji odrekajo status verodostojne znanosti, saj se zdi, da s tem uspešno ustvarjajo okolje, v katerem psihologije zaradi njene domnevne neverodostojnosti ni treba poslušati.

Vpliv dejavnikov dela in delovnega okolja na počutje in samoznavanje ustvarjalnosti učiteljev

Marija Pepelnak Arnerić, Niko Arnerić
 Osnovna šola Rodica,
 e-mail: marija.pepelnak@guest.arnes.si

Živeti in delati v šoli je za učitelja vedno večji izziv, ki zahteva dovolj energije in ustvarjalnosti. Spreminja se tudi veljava učitelja v družbi, kar glede na dostopno literaturo vpliva na pogostost stresnih situacij v razredu. Pomemben izziv predstavljajo učenci s posebnimi potrebami, zlasti na vedenjskem področju, in zahtevni razredi. Učenci so vedno v fokusu učiteljevega dela, pozabljamo pa na njegovo dobro počutje, ki je nujni pogoj za uspešno vodenje učencev. Zato smo si v raziskavi zastavili vprašanja, kateri vplivi in dejavniki dela in delovnega okolja učiteljem, po njihovi oceni, jemljejo največ energije in ali jim počutje na delovnem mestu omogoča dovolj ustvarjalnosti. V naključnem vzorcu smo anketirali učitelje mestnih in podeželskih šol iz vseh statističnih regij. Ugotovili smo, da večini učiteljev jemljejo največ energije birokratska opravila, motiviranje učencev, vzdrževanje reda pri pouku in v naprej nenačrtovano dodatno delo. Večina poučuje vsaj en oddelek, v katerem zelo težko dosežejo ustrezen potek ure. Glavni razlog pripisujejo vedenjskim težavam učencev, ki imajo vzrok v neustreznem vzgojnem stilu v družini in v družbeni situaciji. Večina ocenjuje, da ima pri premagovanju teh težav na voljo ustrezno pomoč, ki jo največkrat nudi svetovalna služba. V največji meri ocenjujejo, da imajo dobre možnosti za razvijanje kariere in da njihovi učenci in starši cenijo njihovo delo. Svoje delo ocenjujejo kot zelo stresno, v veliki večini pa menijo, da so dobri odnosi s sodelavci zelo pomembni za razbremenitev. Pomembno je tudi, da pri svojem delu zmorejo biti ustvarjalni. Večina se strinja, da poučevanje ni samo delo, ampak je predvsem poslanstvo.

Stres in izgorevanje srednješolskih učiteljev v povezavi s pogoji dela v recesiji

Tina Petkovšek
 Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo Ljubljana,
 e-mail: tina.petkovsek1@guest.arnes.si

V raziskavi me je zanimalo, kakšen vir stresa so delovni pogoji učiteljev, ki so se poslabšali zaradi posrednih učinkov gospodarske krize in vladnih varčevalnih ukrepov.

V raziskavi je sodelovalo 246 srednješolskih učiteljev iz različnih šol po Sloveniji. V analizi sem uporabila lasten merski pripomoček, prirejen po vprašalniku 5. evropske študije delovnih razmer (Eurofound, 2010), raziskavi Slivarja (2009) ter Depolli Steinerjeve (Lestvico izgorelosti MBI-ES 2010). Usmerila sem se na primerjavo lastnih podatkov z že obstoječimi podatki 5. evropske študije delovnih pogojev za Evropo in Slovenijo (Eurofound, 2010) ter osmislila dobljene podatke z vidika že opravljenih slovenskih študij o stresu in izgorevanju v učiteljskem poklicu pred recesijo. Rezultati potrjujejo predvidevanja, da so se delovni pogoji v šolstvu v zadnjih letih poslabšali. Evidentna je intenzifikacija dela. Glavni viri nezadovoljstva so nezmožnost napredovanja, nižanja plač, negotovost glede vladnih ukrepov pa tudi pritiski nadrejenih, nemotiviranost učencev in šolski sistem. Prisotna je kvalitativna negotovost zaposlitve. Učitelji doživljajo stres in tudi izgorevanja med učitelji je več kot v primerljivih slovenskih raziskavah pred recesijo. Neugodni delovni pogoji in psihosocialna tveganja pa se povezujejo s psihičnimi in zdravstvenimi tveganji pri učiteljih. Učitelji, ki so v stresu, imajo slabše telesno in duševno zdravje, manj so tudi zadovoljni z vsemi vidiki delovnih pogojev, več je med njimi absentizma in prezentizma. Na osnovi ugotovitev sem ponudila predloge in usmeritve za preprečevanje in zmanjševanje stresa ter izgorevanja učiteljev.

Razlogi za dijakovo učno zavlačevanje

Branka Ribič Hederih
Gimnazija in srednja kemijska šola Ruše,
e-mail: branka.ribic.hederih@gmail.com

Učno zavlačevanje je oblika pomanjkanja samouravnavanja in samodiscipline v odnosu do nepotrebne in iracionalnega odlašanja z nalogami, ki ga spremljajo neugodne psihosocialne posledice in negativna čustva. Gre za disfunkcionalno vedenje. V naši raziskavi smo na vzorcu 770 slovenskih srednješolcev tretjega letnika gimnazije ugotavljali, koliko dijakov po lastni oceni zavlačuje in kateri so razlogi za učno zavlačevanje. Zanimalo nas je, ali obstajajo razlike v faktorjih odlašanja, faktorju splošnega zavlačevanja in faktorju zavlačevanja z odločitvami glede na vrste razlogov zavlačevanja. 72,9 % vseh reševalcev vprašalnikov je navedlo različne razloge za zavlačevanje v šolski situaciji. 27,1 % vprašanih ni odgovorilo ali pa so napisali, da ne zavlačujejo. Odgovore na vprašanje odprtega tipa smo uvrstili v štiri kategorije. Najvišji delež vprašanih je razloge pripisalo kognitivnim dejavnikom (43,1 %). Temu razlogu sledita še pomanjkanje motivacije (37,4 %) in določene osebnostne lastnosti (13,4 %). Najmanj dijakov navaja kot razlog zavlačevanja čustva (6,1 %). V dveh faktorjih odlašanja, ki smo ju poimenovali doživljanje nezadovoljstva in pritiskov ($p = 0,001$) in načrtni odlog ($P = 0,037$), rezultati kažejo statistično značilne razlike glede na kategorije razlogov za zavlačevanje v šolski situaciji. Prav tako je statistično značilna razlika v faktorju splošnega zavlačevanja ($p = 0,001$) in faktorju zavlačevanja z odločitvami ($p = 0,015$) glede na razloge zavlačevanja. Analiza razlogov za učno zavlačevanje dijakov nakazuje možnosti konstruktivnega spoprijemanja s problemom zavlačevanja v praksi.

Oči kože in misleča roka – utelešena kognicija v nevroznanosti in edukaciji

Simona Tancig
Članica skupine za Nevroznanost in edukacija pri Evropski zvezi za raziskovanje učenja in poučevanja (EARLI),
e-mail: simona.tancig@guest.arnes.si

Sodobne teorije in raziskave v kognitivni znanosti poudarjajo, da je kognicija utelešena. To pomeni da percepcija, telesna aktivnost in emocije pomembno prispevajo k višjim kognitivnim procesom. Z utelešeno kognicijo se v okviru postkognitivistične paradigme ukvarjajo številne konstitutivne vede kognitivne znanosti, kot so filozofija, psihologija, kognitivna nevroznanost, nevroedukacija, robotika, lingvistika idr. Najnovejše razumevanje utelešene kognicije se uveljavlja na različnih področjih, kot so poleg branja in pisanja tudi spomin, številčnost, aritmetika, konkretni in abstraktni pojmi. Raziskave utelešene kognicije imajo pomembne implikacije v edukaciji kot tudi širše v današnji digitalni dobi, ki pomembno spreminja vlogo senzomotorike, percepcije in telesne aktivnosti v učenju in poučevanju ter reševanju problemov, ki jih prinaša sodobna družbena realnost. Današnji digitalni svet zaznamuje zanimiv paradoks: na eni strani ga označuje vedno večja avtomatizacija, ki jo omogoča sodobna tehnologija in ki ji očarani prepuščamo vedno več naših dejavnosti; na drugi strani pa je vedno več filozofskih razprav, nevroznanstvenih, psiholoških in drugih raziskav (Varela, Damasio, Ramachadran, Dehaene, Gibson, Wilson, Goswami, Gibbs idr.), ki rušijo kartezijanski pogled na človeka in dokazujejo velik pomen utelešene kognicije, t.j. tesne povezanosti med človekovimi senzoričnimi in motoričnimi sistemi ter kognicijo. Ali rečeno drugače, naša senzorična in gibalna aktivnost sta pomembni za razvoj naših možganov in številnih sposobnosti. Finski arhitekt in izjemni mislec Junani Pallasmaa je povezanost uma in telesa metaforično nazorno ubesedil v naslovih svojih dveh knjig Oči kože in Misleča roka. Postavlja se vprašanje, ali se zaradi odmikanja od našega telesa, pogojenega z digitalizacijo in avtomatizacijo, odmikamo tudi od našega človeškega bistva in naše ustvarjalnosti.

Experience sampling method study: Is poor social functioning of patients with psychosis a result of inability to transfer social reward value to future situations?

Urša Malešič
Faculty of Psychology and Neuroscience, Maastricht University,
e-mail: ursa.malesic@gmail.com

Poor social functioning is one of the main features of psychosis. It usually escalates over the course of the disorder and it is very resistant to treatment. A possible reason for poor social functioning in patients with psychosis is impaired reward sensitivity. The aim of this study was to investigate the extent to which positive affect experienced in social company leads to social engagement in the immediate future, and whether this pattern of consummatory experience informing social behavior differs between patients and controls. Patients with diagnosed psychotic disorder and healthy individuals

participated in experience sampling data collection. Data were collected 10 times per day for 6 consecutive days. In addition, social functioning was assessed using the Social Functioning Scale (SFS). The measures of interest were momentary positive affect (PA) and the subjectively rated pleasantness of company in everyday life. Patients experienced higher levels of PA while in the company of others that did controls, even when the pleasantness of company was rated 'low'. Somewhat surprisingly, pleasantness of social company and PA while in company (t-1) were not predictive of future engagement in social company (t) in neither one of the two groups. This study suggests that positive experience during social company does not predict being in similar situations in the immediate future for either group.

Neurocognitive complications of cardiac patients

Daria Eremina, Olga Shchelkova
Saint-Petersburg State University,
e-mail: daria.a.eremina@gmail.com

Cardiac patients frequently experience neurocognitive complications as a result of the cardiac surgeries. Recent researches have shown a wide range of cognitive disorders accompanying cardiac surgery. However, the underlying mechanism leading to cognitive decline, clinical and psychological factors of neurocognitive complications are still unclear. For this reason, we aim at analysing the dynamics of cognitive functions, dependent on biomedical and psychosocial factors, of patients with coronary heart disease (CHD) undergoing coronary artery bypass grafting (CABG). The present study enrolled 118 patients (of average age 59.71 ± 7.32 years) who underwent CABG. The examination using a neuropsychological test battery (including WAIS, TMT-test, Stroop test, TAS, Benton test, etc.) was performed in three stages: one or two days before CABG, 12-14 days and three months after the surgery. Patients with CHD experience significant postoperative cognitive decline mostly in verbal memory and attention, while positive dynamics was observed in the visual and logical memory, as well as in spatial and verbal-logical thinking. According to the results of the study, the most important psychosocial factors of deterioration of cognitive functioning after surgery are: conflicts in family relationships, low social activity after surgery, a lower level of education, unemployment, and the pessimistic assessment of the prospects of returning to work. The data obtained confirm and extend the hypothesis of cognitive reserve, according to which environmental factors can reduce the vulnerability of individuals to the age-related cognitive decline and pathological brain processes.

Slovenian biofeedback and neurofeedback applications in praxis

Nika Pušenjak, Tina Burger
Larus Inventa bio/neurofeedback center, Ljubljana University
Incubator, e-mail: nika.pusenjak@larusinventa.com

Biofeedback and neurofeedback applications had in recent year become one of the leading methods in applied psychological therapy work. The biofeedback is also called a mind - body

therapy and is widely practiced in sport psychology and peak performance. Well documented and recognized are also clinical applications for: brain injuries and dementia, ADHD, autism, learning disability, epilepsy, anxiety, depression, burn out syndrome, language disorders etc. In practical and scientific terms the method has been applied in Slovenia from the year 2010 by the Larus Inventa bio/neurofeedback center at the Ljubljana University Incubator. The company is also Slovenian distributor for the biofeedback devices Nexus and provider of certified education for future biofeedback and neurofeedback therapists. Its research group performed several biofeedback and neurofeedback researches in peak performance and treatment of ADHD. Promising results of our research studies and favorable outcomes of the therapies suggest that the method will spread and contribute to significant progress of the applied psychophysiology in the Slovenian academical and clinical environment.

Starševska prizadevanja za otrokovo naklonjenost in stiske otrok

Sabina Jurič Šenk
UTRINK, dr. Sabina Jurič Šenk s.p.,
e-mail: sabina.juric.senk@utrink.si

Otroci in mladostniki za svoj osebni, čustveni in socialni razvoj potrebujejo usmeritve staršev, njihovo vodenje in podporo. Večja sočutnost in odzivnost staršev jim pomaga, da so nanje varno navezani in da znajo varnost najti tudi v drugih medsebojnih odnosih ter predvsem v odnosu do samih sebe. Starši, ki zaradi različnih vzrokov pri vzgoji svojih otrok doživljajo negotovost, strah, da ne vzgajajo »prav«, ne uspejo uskladiti svojih misli in čustvovanj s svojim vedenjem, pri vzgoji pogosto doživljajo stisko. Pomanjkanje trdnosti staršev in njihovo nezaupanje vase pa otroci intenzivno čutijo in se nanj različno odzivajo. Pogoste so agresivne reakcije do staršev, do drugih avtoritet, težave z zaupanjem odraslemu, želja po uveljavljanju lastne volje ter otrokova odsotnost motivacije za doseg lastnih ciljev. Ti otroci navidezno delujejo nezrelo, niso tako samostojni kot njihovi vrstniki, ne znajo poskrbeti zase, težko ubesedijo svoje doživljanje ipd., istočasno pa so pogosto opora staršem pri vsebinah, ki so zanje pretežke. Zato tako otroci kot starši v času šolanja, predvsem v storilnostnih situacijah, doživljajo različne preizkušnje. V prispevku bodo obravnavani nekateri glavni izzivi osnovnošolskih otrok in njihovih staršev na področju osrednje Slovenije. Predstavljena bo pomoč učencem in staršem, ki jim jo lahko nudijo strokovni sodelavci v OŠ, ter druge oblike opore družinam zunaj šolskega sistema (različne oblike psihoterapevtskega svetovanja).

In živel sta srečno do konca svojih dni ...

Petra Štampar, Tina Avbar, Irena Šinigoj Batistič, Branka Strniša
Centerkontura d.o.o., e-mail: pstampar@gmail.com

Statistika v Sloveniji in drugih evropskih državah že desetletja kaže trend upadanja števila porok in naraščanja števila razvez, kar jasno kaže na potrebo po krepitvi partnerskih veščin, potrebnih za vzdrževanje uspešnih in zadovoljujočih zvez. V prispevku predstavljamo projekt, ki ga izvajamo v okviru supervizijske skupine Društva za vedenjsko in kognitivno terapijo Slovenije. Cilj projekta je priprava preventivnega

skupinskega programa za pare, temelječega na programu avtorjev Dattila in Padeskyjeve, ki vključuje osnovno edukacijo ter učenje kognitivnih in vedenjskih tehnik. Da bi lahko ta program nadgradili in poglobili glede na potrebe parov v našem kulturnem okolju in da bi senzibilizirali javnost ter vzpodbudili interes za sam program, smo v prvi fazi aplicirali dva spletna vprašalnika in izvedli 11 javnih tribun v petih slovenskih mestih. Uporabili smo Beckov vprašalnik »Beliefs about Your Relationship« (N = 876), ki preverja stališča in prepričanja o partnerstvu, in Milivojevičev »Test kompleksnosti predstave o pravi partnerski ljubezni« (N = 241), ki se osredotoča na prepričanja in ideje o ljubezni. Istočasno smo na javnih tribunah vzpodbujali razpravo o teh konceptih. Oblikovali smo tri tematske tribune: o ljubezni in zaljubljenosti, partnerstvu in razlogih nesporazumov ter o partnerski komunikaciji (kognitivnih izkrivljanjih, reševanju sporov, nadzoru jeze). Rezultati kažejo, da so stališča in pričakovanja do ljubezni in partnerstva na kognitivnem nivoju veliko realnejša kot na vedenjskem, kar usmerja predvsem naš način dela v naslednji fazi.

Vpliv pomoči z umetnostjo, smer likovnost na zadovoljstvo z življenjem stanovalcev v domu upokoencev

Katarina Kováč
e-mail: katarina.kovac77@gmail.com

Starostnikom v domovih upokoencev se po vstopu v dom pogosto zmanjša kvaliteta življenja in zadovoljstvo z življenjem. Nove psihološke teorije, ki se ukvarjajo s področjem, ki raziskuje, kaj vse pripomore k večjemu zadovoljstvu z življenjem, spadajo pod t. i. pozitivno psihologijo. Poenostavljeno povedano, raziskujejo, kaj vse človeka osrečuje. Ljudje ocenjujejo srečo in zadovoljstvo z življenjem kot skrajno pomembni stvari, in to ne samo v našem kulturnem okolju. Rezultati raziskav so pokazali, da s starostjo upadajo: pogostost doživljanja pozitivnih čustev, odprtost in subjektivno zadovoljstvo. Čedalje pogostejše so izkušnje socialne in čustvene osamljenosti. Narašča tudi pogostost izkušenj zunanjega nadzora nad življenjem. Raziskovalci pozitivne psihologije so ugotovili, da lahko ustvarjalnost, druženje in pomoč z umetnostjo izjemno blagodejno vplivajo na človeka ter mu povečajo občutek zadovoljstva z življenjem. Pozitivna pomoč z umetnostjo je skovan nov termin, ki prikazuje medsebojno povezavo med pozitivno psihologijo in pomočjo z umetnostjo. Pomoč z umetnostjo pomaga ljudem doživeti povečano blagostanje preko številnih ustvarjalnih poti, ki edinstveno osvetljujejo namen in pomen in povečajo pozitivno čustveno udeležbo. Za specialistično delo pod mentorstvom dr. Petra Praperja in dr. Beatriz Tomšič Čerkez sem v raziskavi z elementi akcijskega raziskovanja proučila vpliv 10 srečanj, kjer sem uporabila pomoč z umetnostjo – likovne dejavnosti – pri 7 udeleženkah, ki bivajo v Domu upokoencev Center. Ob tem me je zanimal vpliv likovnih dejavnosti na zadovoljstvo z življenjem klientk. Rezultati so pokazali ugoden vpliv na zadovoljstvo z življenjem in njegove prediktorje, ugoden vpliv na pozitivna čustva ter zmanjšanje jemanja pomirjeval. Rezultati raziskave so lahko izhodišče za morebitno uvajanje pomoči z likovno umetnostjo za pomoč stanovalcem v domovih upokoencev.

Treningi starševstva Neverjetna leta

Janja Batič, Tina Avbar
center za socialno delo Ajdovščina, e-mail: janja.batic@gov.si

V Sloveniji se od marca 2015 izvaja pod okriljem Službe za otroško psihiatrijo Pediatrične klinike v Ljubljani pilotski projekt Treningi starševstva Neverjetna leta – duševno zdravje za vsakega otroka. Pilotski projekt, v okviru katerega so se treningi starševstva začeli izvajati v devetih centrih v petih slovenskih regijah, tako v okviru zdravstva, sociale kot lokalne skupnosti, se izvaja s finančno podporo Norveških finančnih mehanizmov. Gre za dokazano učinkovit program, namenjen staršem otrok med 3. in 8. letom starosti, iz skupine programov Incredible Years, za preprečevanje in zgodnje zdravljenje vedenjskih težav otrok. Program krepi dober odnos med staršem in otrokom, vzpodbuja pozitiven, proaktiven starševski pristop in preko starša pomaga otroku k utrjevanju ustrežnejših oblik vedenja, čustvene stabilnosti, samostojnosti in pozitivne samopodobe. Program pozitivno vpliva na otrokov kognitivni, socialni in čustveni razvoj, pozitivno vpliva na otrokovo šolsko uspešnost in dolgoročno vpliva na duševno zdravje otrok in mladostnikov. Treningi se izvajajo v manjši skupini staršev in trajajo od 14 do 16 srečanj po dve uri tedensko. Teme programa si sledijo hierarhično in temeljijo na starševski piramidi najpomembnejših starševskih veščin oz. načinov za vzpodbujanje pozitivnega vedenja pri otroku, do katerih so avtorji prišli na podlagi več kot 30 let trajajočih raziskav na populaciji družin z otroki z vedenjskimi težavami. V okviru pilotskega projekta se izvaja natančna evalvacija uvajanja treningov starševstva v našem okolju, z namenom priprave implementacije programa v slovenski prostor. Vtisi in prve ocene pa so tako pri starših kot izvajalcih treningov izredno pozitivni.

“Nisem zmogla več”: ženske povzročiteljice nasilja

Melita Zver Makovec
ZPKZ Ig, e-mail: melita.zver-makovec@gov.si

V prispevku predstavljamo značilnosti ženskih povzročiteljic nasilja. Obstaja namreč malo študij, ki bi preučevale ženske povzročiteljice nasilja, ter prav tako malo sistematičnega proučevanja moških žrtev nasilja, v slovenskem prostoru pa je proučevanje ženskih povzročiteljic nasilja še neraziskano področje. Ženske povzročiteljice nasilja v intimnopartnerskih odnosih povzročajo nasilje tudi enosmerno in njihovo nasilje ni le samoobramba pred ponovnim nasiljem s strani partnerja. Ženske lahko uporabljajo čustveno izsiljevanje, zanemarjanje ter tudi različne oblike fizičnega nasilja, pri tem pa se resnost posledic za žrtev ne razlikuje bistveno od nasilja, ki ga povzročajo moški. V slovenskem zaporskem sistemu je trenutno zaprtih 14 žensk povzročiteljic kaznivih dejanj z elementi nasilja. V raziskavi predstavljamo osebne značilnosti teh povzročiteljic in njihove načine prestajanja kazni. Uporabili smo osebne vprašalnike EPQ-R, IVE, test nizov in anamnestične podatke. Preučili smo tudi eventualna izvedeniška mnenja.

Povezanost med osebnostno strukturo in učinkom psihiatričnega zdravljenja pri pacientkah z depresivno motnjo

Sana Čoderl Dobnik
 Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani;
 Psihiatrična bolnišnica Begunje, e-mail: sana.coderl@ff.uni-lj.si

Depresija je ena pogostejših in ponavljajočih se duševnih motenj, ki ljudi najbolj onemogočajo v vsakodnevnem funkcioniranju. Etiologija depresivne motnje je povezana s spletom bioloških, psiholoških in socialnih dejavnikov, ki sovplivajo tudi na potek zdravljenja. Področje povezanosti med osebnostnimi dejavniki in potekom ter zdravljenjem depresije je še relativno neraziskano področje, večina opravljenih raziskav pa je bila do sedaj opravljena s pomočjo samoocenjevalnih osebnostnih inštrumentov. V naši raziskavi smo osebnostno strukturo definirali skozi psihoanalitični model prilagoditvenih funkcij ega, ki predstavlja klinično uporaben model za razumevanje človekovega notranjega psihološkega doživljanja in funkcioniranja, ocenili pa smo jo z Rorschachovo metodo (Celoviti sistem ocenjevanja po Exnerju) kot implicitno mero posameznikove osebnostne strukture. V raziskavi nas je v skladu z moderatorskim učinkom osebnosti na zdravljenje zanimalo, ali je osebnostna struktura pomembno povezana z dolgoročno učinkovitostjo psihiatričnega zdravljenja depresivnih pacientk. Rezultati podpirajo hipotezo o povezanosti med posameznikovo osebnostno strukturo ter načinom spoprijemanja z depresijo in procesom okrevanja. Izsledki naše raziskave kažejo, da lahko poznavanje osebnostnih značilnosti, poleg ostalih sovplivajočih dejavnikov, pomembno izboljša zmožnost kliničnih psihologov za napovedovanje kasnejše prilagoditve pacientov. Na podlagi rezultatov naše raziskave zaključujemo, da je depresija kompleksna motnja, ki vključuje tudi pomembne vidike osebnosti, kar bi bilo potrebno upoštevati pri izdelavi kliničnih smernic za diagnosticiranje in zdravljenje. Raziskava v tem okviru doprinaša k bolj kakovostni diagnostični in terapevtski obravnavi pacientov v vsakodnevni klinični praksi in poudarja pomen individualiziranega ocenjevanja in načrtovanja zdravljenja.

Osebnostne značilnosti in vrednotne orientacije moških, obsojenih zaradi kaznivih dejanj z elementi nasilja

Melita Zver Makovec
 ZPKZ Ig, e-mail: melita.zver-makovec@gov.si

V raziskavo je bilo vključenih 27 obsojencev, ki prestajajo zaporno kazen zaradi kaznivega dejanja z elementi nasilja. Minimalna dolžina kazni je 1 leto in pol. Preverjali smo njihove osebnostne značilnosti v okviru modela velikih pet ter vrednotne orientacije. Uporabili smo BFI – vprašalnik velikih pet ter Rokeachevo lestvico terminalnih in instrumentalnih vrednot. Uporabili smo neparametrične analize, korelacijsko analizo posameznih spremenljivk ter MDS. Pri skupini obsojencev lahko opazimo, da je vrednota sreča pozicionirana precej oddaljeno od ostalih vrednot. Sklepamo, da je zaznana uresničenost vrednote sreča in z

njo povezano zadovoljstvo celo manj zadovoljena. Morda je takšno ugotovitev možno pripisati dejstvu, da obsojenci dostikrat pozunanjijo odgovornost za lastno življenje in dejanja in imajo zunanji lokus kontrole. Pri skupini obsojencev smo ugotovili srednje visoke pozitivne korelacije med faktorjem osebnosti »energija« in vrednotami »socialno priznanje«, »užitki«, »zrela ljubezen«, »notranja harmonija«, »družinska varnost«, »izpopolnjen smisel življenja« in »udobno življenje«. Prav tako smo ugotovili, da imajo obsojenci manj izražen faktor stabilnosti. Bistven zaključek je, da se enake osebnostne orientacije različno povezujejo z uresničenostjo tako terminalnih kot instrumentalnih vrednot. Torej je pomembnejše kot osebnostne orientacije pravzaprav sporočilo referenčnega okolja glede terminalnih vrednot oziroma interakcija referenčnega okolja in osebnostnih orientacij. Predvidevati je, da so intervencije na ravni vrednot potrebne predvsem na ravni referenčnega okolja. Terapevtsko pomemben je rezultat, da pri obsojencih ni nobene pomembne korelacije med rangom instrumentalnih vrednot in faktorji BFI, kar kaže na možnost razvijanja vrednotnih orientacij, ki bi jim bile v pomoč.

Analiza klientov v športno-psihološki praksi

Aleš Vičič
 Podpora vrhunskim dosežkom, e-mail: ales@sportni-psiholog.si

Namen prispevka je predstaviti raznolikost klientov v športno-psihološki praksi in nakazati nujnost širine postopkov za uspešnost obravnave. V kvalitativno vsebinsko analizo smo zajeli več kot 400 športnikov iz lastne 18-letne športno-psihološke prakse ter jih na podlagi različnih problematik razdelili v deset kategorij. Prvo skupino predstavljajo športniki z akutnim stresom, zaradi katerega je kratkotrajno močno znižana njihova učinkovitost v športu. Za drugo skupino klientov je značilen lokaliziran stres, ki se kaže v znižani učinkovitosti le na določenem področju (npr. na nekaterih tekmah, pri enem tehničnem elementu). Tretja skupina športnikov išče pomoč zaradi trajnega šibkega stresa, ki povzroča rahlo nižjo učinkovitost na vseh treningih in tekmah. Na četrto skupino vplivajo trajne, bolj čvrste osebnostne lastnosti (npr. nizko samospoštovanje). Naslednjo skupino predstavljajo športniki, pri katerih zaznavamo začetek psihopatologije (npr. motnje hranjenja, motnje anksioznosti, osebnostne motnje). V šesti skupini so športniki, ki imajo omejene motorične sposobnosti in zato za doseg višjih ciljev iščejo vse možne rezerve za napredek. Sedma skupina športnikov se srečuje s težavami izven športnega življenja (npr. odnosi z bližnjimi), osma pa z reševanjem težav v športnem okolju (npr. slaba organiziranost, vodenje ali razmere za trening). Deveto skupino klientov predstavljajo slabo motivirani športniki. V deseti skupini pa smo pomagali športnikom pri odločanju za večje karijerne spremembe. Naše dolgoletne izkušnje in predstavljena različnost problematike nalaga športnemu psihologu, da uporablja širok spekter strokovnih rešitev, saj v nasprotnem primeru ne moremo zagotoviti uspešnosti obravnave. Zato v naši praksi uporabljamo postopke, ki izhajajo iz praktično vseh dognanj psihologije, predvsem pa iz športne psihologije in vedenjsko-kognitivnega pristopa.

Klub za razmišljanje – spodbujanje ustvarjalnega mišljenja in avtonomije v razmišljanju pri osnovnošolcih

Nena Weithauser Plesničar
Osnovna šola dr. Franceta Prešerna Ribnica,
e-mail: nena.weithauser-plesnicar@guest.arnes.si

Ideja za vsebinsko zasnovano dejavnosti, ki poteka v obliki delavnic na prostovoljni bazi, je nastala iz ugotovitve, da učenci v formalnem izobraževanju razvijajo predvsem konvergentno, le malo imajo priložnosti za razvijanje divergentnega mišljenja. Izhajamo iz paradigme, da imajo vsi ljudje ustvarjalne potenciale in da ustvarjalnost lahko razvijamo. Cilji, ki jim v naših aktivnostih sledimo, so: krepitev miselnih veščin (spodbujanje radovednosti za zaznavo problema, odpravljanje inhibicij pri produkciji (nenavadnih) idej, povečevanje fluentnosti in originalnosti idej, redefiniranje funkcij objekta, spoznavanju različnih načinov razmišljanja), ozaveščanje učencev o pomenu ustvarjalnosti za njihov osebni, poklicni razvoj in razvoj družbe, krepitev socialnih kompetenc in samopodobe. Doseči želimo največjo stopnjo aktivnosti ter povečevanja avtonomije vsakega udeleženca kluba (pogled o spoznanih resnicah usmerjamo v smer novih rešitev, tudi z vključevanjem domišljije, postavljanjem dvomov). V kolikšni meri so bili cilji doseženi, sledimo preko aplikacije samoevalvacijskih vprašalnikov učencem na zaključku in opazovanju aktivnosti na delavnicah s strani vodij med samim potekom aktivnosti. Z vajo in izboljševanjem klime na delavnicah se povečuje število idej na izziv, opazen je napredek v originalnosti, zmanjša se težava pri ponovni opredelitvi problema ali funkcij objekta, izboljšajo se socialne kompetence in samopodoba udeležencev.

Znanja iz transakcijske analize za boljše komunikacijo v razredu

Irena Lukić
Osnovna šola Spodnja Šiška, e-mail: irena.lukic@guest.arnes.si

Transakcijska analiza (TA) je teorija osebnosti in sistematična psihoterapija, ki je usmerjena k osebni razvoju in spremembi. Elementi transakcijske analize nam lahko pomagajo pri delu v razredu, tako pri komunikaciji s posameznimi učenci kot s skupino. Osredotočili se bomo na to, kakšen je dober učitelj po mnenju učencev in kakšen po mnenju učiteljev. V pomoč nam bo vprašalnik, ki so ga izpolnjevali učenci in učitelji iz ene od ljubljanskih osnovnih šol. Njihove odgovore smo primerjali z rezultati iz literature. Tako učencem kot učiteljem je pomembno, da ima učitelj v razredu avtoriteto (t.j. strog in pravičen) ter da je spoštljiv. Učencem je zelo pomembno tudi to, da je učitelj prijazen; učiteljem pa, da je pri delu dosleden. Kljub temu da anketa kaže, da se učitelji zavedamo, kakšen je dober učitelj, praksa šolske svetovalne službe kaže, da imajo učitelji pri udeležanju le-tega težave. Zdi se, da bi učitelji že v fazi izobraževanja potrebovali učne vsebine, ki bi jim pomagale pri vodenju ter komunikaciji v razredu. Glede na načela transakcijske analize je pomembno: 1) da razlikujemo oziroma ločimo osebnost učenca od njegovega vedenja, 2) kakšen »življenjski položaj« zasedamo (t.j. kakšno je naše temeljno prepričanje o sebi in

o drugih) in 3) kako večji smo pri uporabi različnih strategij, ki pomagajo učence premakniti k »OK poziciji« (spoštovanje sebe in drugih, občutek za pravičnost, zavedanje potreb drugih ...).

Opisnjenjevanje romskih učencev: analiza govornih in bralnih zmožnosti

Tina Dović
Osnovna šola Grm Novo mesto, e-mail: tina.dovic@gmail.com

Šolsko neuspešnost romskih otrok so dosedanje raziskave upravičeno povezovale z drugojezičnostjo in socialno-kulturno deprivilegiranostjo, pa vendar doslej nismo imeli podrobnejšega vpogleda v dejanske jezikovne zmožnosti romskih otrok, ki bi temeljil na empirični raziskavi. Z raziskavo smo želeli pokazati, da je za uspešno vključevanje romskih učencev v vzgojno-izobraževalni sistem nujno ustrezno začetno opisnjenjevanje. Raziskavo smo izvedli po deskriptivni metodi raziskovanja. Ugotavljali smo torej, kakšne so bralne zmožnosti romskih učencev ob koncu tretjega razreda osnovne šole, ko naj bi bil proces opisnjenjevanja že zaključen. Poleg tega smo raziskali njihove govorne kompetence; otrokovo pripovedovanje zgodbe ima namreč pomembno napovedno vrednost v razvoju pismenosti. Ugotavljamo, da romski učenci glede na povprečen skupni rezultat dosegajo statistično značilno slabše rezultate kot njihovi vrstniki, tako v preizkusih bralnih zmožnosti kot na področju govornih kompetenc. Z dobljenimi rezultati smo podrobneje osvetlili velik razkorak v znanju med romskimi in neromskimi otroci, ki se iz razreda v razred le še povečuje. Empirična kvantitativna raziskava z ustrezno statistično analizo je v luči sodobnih spoznanj o opisnjenjevanju kot »porajajoči se pismenosti« ponudila pomemben vpogled v problematiko šolanja romskih otrok in obenem odprla možnosti razvijanja novih, ustrežnejših sistemskih rešitev, ki bi jih bilo mogoče uveljaviti v šolski praksi.

Psihološki učinek pri vzgoji s kamero

Tomi Martinjak
Mladinski dom Jarše, e-mail: tomi@pki.si

Vzgajanje mladostnikov s pomočjo kamere in športa kot medija za doseganje različnih umetno ustvarjenih situacij, ki so podobne situacijam v realnem življenju, le da jih mi kontroliramo v omejenem prostoru in času. Šport nam omogoči, da izzovemo čustvene reakcije, ki jih pri normalni vzgoji veliko težje. Šport nam torej omogoča veliko hitrejših rezultatov in pristnejše reakcije udeležencev. Šport je le medij in ne cilj, zato je to popolnoma nov pristop k vzgoji in izboljševanju osebnostnih lastnosti. Kamera je bila naš osnovni pripomoček in zrcalo reakcij in odzivov mladostnikov. S pomočjo posnetkov smo takoj analizirali in s tem učili mladostnike na podlagi osebne izkušnje, z vidnim posnetkom in njihovimi reakcijami v določeni situaciji. S programom, ki ga želim predstaviti, smo pri posameznikih izboljševali obvladovanje stresa, obvladovanje agresije, spodbujali smo empatijo, odpravljali pasivnosti, razvijali vzdržljivost, vztrajnost ... Vse to smo dosegli skozi osebno izkušnjo vsakega posameznika, ki je udeležen pri vadbeni

enoti. Vadba se ves čas snema, videoposnetki pa se ob pomoči psihologa interpretirajo takoj po vadbeni enoti, kjer se individualno ugotovljajo pravilne in nepravilne reakcije posameznikov med vadbeno enoto. Napredek je bil viden že zelo hitro. Spremembe v vzgoji in izobraževanju se mi zdijo pomembne, saj z novimi programi omogočamo drugačnim in neuspešnim v rednih programih izobraževanja, da postanejo uspešni in se naučijo tehnik, ki jih bodo potrebovali za boljše vključevanje v sedanjo družbo ter sistem izobraževanja in vzgoje na drugačen način. V raziskavo sem vključil mladostnike stare od 12 do 18 let iz celotnega zavoda Mladinskega doma Jarše. Vsi mladostniki so se v preteklosti že srečali z različnimi oblikami nezaželenega odklonskega vedenja in so bili zaradi teh razlogov tudi nameščeni v različne programe Mladinskega doma Jarše.

Zgodbe o selfijih: Impresije in refleksije

Bojan Musil, Andrej Preglej, Nenad Čuš Babič, Lucia Klasinc, Tadevž Ropert
 Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru, e-mail: bojan.musil@um.si

Razvoj in inovacije na področjih mobilne informacijske tehnologije, digitalne fotografije ter socialnih omrežij spodbujajo nove razmisleke na področju raziskovanja interakcije človek-stroj oz. računalniško posredovane komunikacije, kar še posebej velja za področje samopredstavljanja v komuniciranju. V tem kontekstu je zanimiv pojav avtoportretne fotografije, ki jo uporabniki praviloma delijo v socialnih omrežjih in jo danes poznamo pod pojmom »selfi«. Pojav selfija je v kratkem času postal zelo razširjen, kar nekateri raziskovalci pripisujejo prav globalni razširjenosti mobilnih telefonov z vgrajeno kamero ter njihovi integraciji s socialnimi omrežji. Kot avtoportret pa je zanimiv tudi z vidika kompleksnosti sporočanja, saj kot pomenljiva gesta v precej aktivno in neposredno zvezo postavlja vsebino slike z avtorjem slike. Iz perspektiv obravnave selfija kot vtisa (impresije) in odraza (refleksije) smo izvedli raziskavo, v kateri smo v prvem delu analizirali samo pojavnost avtoportretnih slik študentov oziroma vidik morebitnega kodiranja selfijev, v drugem delu pa smo kategorije analize selfijev povezali s različnimi osebnostnimi konstrukti (velikih pet, narcisizem, maskulnost – femininost, fizična samopodoba). Osrednji ciljni vprašanja raziskovanja sta bili, ali je možno dovolj zanesljivo uporabiti priložnostne kategorije analize selfijev in ali se le-te povezujejo z določenimi psihološkimi (osebnostnimi) značilnostmi njihovih avtorjev. Kot pomemben potencialne razločevalne vidike selfijev lahko izpostavimo spol, kontekst slike, socialno distanco, pozicioniranje glave na sliki in žarišče slike.

BioPsihoSocialni model psihologije komuniciranja

Sebastjan Jeretič
 Nevro PR d.o.o., e-mail: sebastjan@neuroagencija.com

Ugotovitve nevroznanosti se prelivajo na vsa področja povezana s človeško dejavnostjo, tudi komuniciranje. V tem procesu se spreminjajo osnovne paradigme in

konceptualni sistemi psihologije. V prispevku bomo prikazali nekaj konceptualizacij moderne psihologije na področju komuniciranja, posebej prepričevanja. Prikazali bomo osnovno možgansko arhitekturo sporazumevanja in odločanja ter učinkovite procedure in orodja prepričevanja. Kako komunicirati s telesom, umom in kontekstom kot tremi elementi biopsihosocialnega modela psihologije? Teoretični okvir bo prikazan prek dejanskih primerov rabe tega modela v kampanjah prepričevanja.

Povezanost emocionalne inteligentnosti, na cilje usmerjenih kompetenc in delovne zavzetost z učinkovitostjo internega coachinga

Sabina Duvelek
 Zavod Ypsilon, e-mail: sabina.duvelek@gmail.com

Vedno več je organizacij, kjer kot eno od ključnih metod za razvoj kadrov uporabljajo interni coaching. Kljub temu, da je številka internih coachev ali organizacij, v katerih delujejo, neznana, je njihova prisotnost že očitna. Glede na to, da se bo dejavnost internega coachinga v prihodnje le še širila, je nujno potrebnih več raziskav, ki bi omogočile boljši vpogled in razumevanje učinkovitosti te metode. Brez konkretnih empiričnih dokazov o učinkovitosti bodo kadroviki težko vpeljali interni coaching kot metodo razvoja človeških virov v organizacije. Zato želim z doktorsko nalogo prispevati k razumevanju učinkovitosti internega coachinga in izpostaviti ter validirati vlogo internega coacha. Namen naloge bo raziskati povezavo med emocionalno inteligentnostjo, delovno zavzetostjo in na cilje usmerjenimi kompetencami internega coacha ter preveriti vpliv omenjenih konceptov na učinkovitost internega coachinga. Posebno pozornost bom posvetila tudi iskanju ustreznega izraza v slovenskem jeziku, ki bi nadomestil trenutno rabo tujke 'coaching'. V okviru doktorske naloge bom tudi razvila in validirala vprašalnik za preverjanje učinkovitosti metode internega coachinga (Internal Coaching Efficacy Questionnaire), saj zaenkrat tovrsten vprašalnik še ne obstaja. Ugotovitve raziskave lahko služijo organizacijam pri selekciji kadra, ki ga bodo usposabljala za interne coache in s tem zagotavljale čim boljše pogoje za učinkovitost internega coachinga. V nalogi bom med drugim izpostavila tudi ključne izzive, s katerimi se soočajo organizacije pri uvedbi metode internega coachinga. Verjamem, da bom s tem spodbudila tako prakso kot stroko h konstruktivnem dialogu in deljenju dobrih praks, ki bi koristile vsem internim coachem in organizacijam, ki načrtujejo uvedbo metode internega coachinga.

Učinki pogovorov o pozitivnih in negativnih zasebnih dogodkih s sodelavci: Bi delovno in zasebno življenje res morali razmejiti?

Sara Tement
 Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, oddelek za psihologijo, e-mail: sara.tement@um.si

Z vidika vodilnih so zasebni pogovori v delovnem okolju v splošnem nezaželeni, saj domnevno predstavljajo oviro pri osredotočanju na delovne naloge. V nasprotju s tem

raziskave kažejo, da lahko imajo pogovori z drugimi osebami zblíževalno in razbremenilno funkcijo in utegnejo prispevati k razpoloženju sogovornikov. Namen pričujoče raziskave je proučiti vlogo pogovora o pozitivnih in negativnih zasebnih dogodkih s sodelavci pri subjektivnem blagostanju in delovni učinkovitosti. Raziskava je temeljila na domnevah teorije afektivnih dogodkov (angl. affective events theory), ki predpostavlja, da bodo posamezni pozitivni ali negativni dogodki pri delu izzvali pozitivna oziroma negativna razpoloženska stanja ter posledično višjo oziroma nižjo učinkovitost. V kontekstu interakcije z drugimi pa lahko prihaja tudi do prenosa izkušenj z ene osebe na drugo. Med sodelavci je tako mogoče predpostaviti, da bo pogovor o zasebnih dogodkih povezan tako z lastnim blagostanjem in učinkovitostjo kot z blagostanjem in učinkovitostjo sodelavca. Omenjene domneve so bile raziskane s pomočjo vzorca 110 parov sodelavcev (N=220) iz različnih delovnih organizacij, pri čemer je vsak udeleženec izročil vprašalnik sodelavcu, s katerim je v najpogostje v interakciji. Analize, ki so temeljile na upoštevanju soodvisnosti parov sodelavcev in napovedi lastnih spremenljivk ter spremenljivk druge osebe (angl. actor-partner interdependence model), so delno potrdile predpostavljeno smer razmišljanja tako za pogovore o pozitivnih kot za pogovore o negativnih dogodkih. Na podlagi rezultatov je mogoče zaključiti, da zasebnega in delovnega življenja ni nujno potrebno razmejiti in da zasebni pogovori med sodelavci lahko celo krepijo delovno učinkovitost.

Slovenska priredba in standardizacija četrte izdaje wechslerjeve lestvice inteligentnosti za odrasle (WAIS-IV): od podpisa pogodbe do izdaje

Dušica Boben, David Gosar
Center za psihodiagnostična sredstva, d. o. o.,
e-mail: dusica.boben@center-pds.si

Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za odrasle – četrta izdaja (WAIS-IV) je individualno uporaben klinični instrument, namenjen ocenjevanju kognitivne sposobnosti mladostnikov in odraslih od starosti 16 let in 0 mesecev do 90 let in 11 mesecev. Četrta izdaja se od druge, ki jo poznamo v Sloveniji, že zelo razlikuje. Prenovljena oz. poenostavljena je testna struktura; večji poudarek je na indeksnih rezultatih, ki odražajo storitev testiranca v ločenih področjih kognitivnega funkcioniranja. WAIS-IV sestavlja 15 podtestov. Devet podtestov je enakih kot v WB-II (oz. dvanajst iz WAIS-III), novi pa so: Matrice, Iskanje simbolov, Zaporedja črk in števil, Sestavljanke, Uteži in Iskanje likov. Prirejeno lestvico smo preizkušali na vzorcu 686 oseb, starih od 16 do 85 let, stratificiranih po spolu, starosti in izobrazbi, primerljivi s popisom prebivalstva v Sloveniji. Priredba, standardizacija in normalizacija je potekala po mednarodnih smernicah (ITC) in bila skrbno nadzorovana s strani strokovnjakov založbe, ki ima avtorske pravice. V prispevku bomo predstavili postopek priredbe od podpisa pogodbe, preko dela ekspertov klinične psihologije, pilotske študije, izbora vzorca do končnih rezultatov.

Slovenska priredba in standardizacija četrte izdaje Wechslerjeve lestvice inteligentnosti za odrasle (WAIS-IV): psihometrične značilnosti in inferenčno normiranje

David Gosar, Dušica Boben
Klinični oddelek za otroško, mladostniško in razvojno nevrologijo,
Pediatrična klinika, UKC Ljubljana,
e-mail: DavidGosar@yahoo.com

Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za odrasle – četrta izdaja (WAIS-IV) je namenjena ocenjevanju kognitivnih sposobnosti mladostnikov in odraslih. V sklopu slovenske priredbe WAIS-IV smo s pomočjo podatkov 686 oseb med 16 in 86 letom starosti podrobneje raziskali njegove psihometrične značilnosti ter s pomočjo procesa inferenčnega normiranja (Zhu in Chen, 2011) pripravili normativne referenčne vrednosti. Pri tem smo med drugim z uporabo sodobnih pristopov teorije odgovora na postavko (Chalmers, 2012) dobili vpogled v to, kako natančno lahko s posameznimi nalogami ocenimo kognitivne sposobnosti glede starost, spol in druge demografske značilnosti. Na ta način smo tudi podrobneje opredelili, kako se zanesljivost ugotovitev osnovanih na posamezni nalogi (npr. podtestu Računanje) razlikuje pri posamezniku s povprečnimi (npr. $\theta = 0.5$, $r_{xx} = .92$) in izrazito podpovprečnimi sposobnostmi (npr. $\theta = -3.5$, $r_{xx} = .65$). Skupaj z analizami vpliva demografskih značilnosti na 5-faktorsko latentno strukturo (nadredni g-faktor in 4 specifični faktorji) so opravljene analize tudi ponudile podrobnejši vpogled v starostne spremembe v izraženosti in strukturi kognitivnih sposobnosti. Skladno s prehodnimi študijami (npr. Baxendale, 2011) smo ugotovili, da s starostjo hitreje upadajo hitrost miselne obdelave ter vidno-prostorsko sklepanje, manj pa besedne sposobnosti, še posebej pri najbolj izobraženih. V strukturi kognitivnih sposobnosti smo pri starejših od 69 let poleg tega zaznali višjo nasičenost g-faktorja s hitrostjo procesiranja. Naše ugotovitve o razvoju spoznavnih sposobnosti so olajšale proces inferenčnega normiranja. Obenem nas je tak pristop k normiranju opozoril na potrebo po teorijah, ki ne opredeljujejo le povprečnih starostnih sprememb v kognitivnih sposobnostih, temveč bolje pojasnjujejo njihovo celotno variabilnost preko starosti.

Praktične izkušnje z uporabo Vprašalnika za oceno osebnosti (PAI): problem postavk v nikalni obliki

Darja Škrila Čuš, Borjana Kremžar Jovanović
Oddelek za psihiatrijo, Univerzitetni klinični center Maribor,
e-mail: darja.skрила@ukc-mb.si

V prispevku je predstavljenih nekaj izkušenj z uporabo Vprašalnika za oceno osebnosti (PAI) pri bolnikih, obravnavanih na Oddelku za psihiatrijo Univerzitetnega kliničnega centra Maribor. Na osnovi opažanj povišanih rezultatov na klinični lestvici Težave z drogami pri bolnikih, ki tovrstnih težav nimajo, sta avtorici domnevali, da gre za problem razumevanja postavk v nikalni obliki oz. razumevanja, kako se nanje odgovori (npr. za postavko »Nikoli

si ne pomagam z drogo, da bi se lažje soočil s svetom,« bolniki, ki nimajo težav z drogami, označijo odgovor »Ni res.«) Da bi to hipotezo preverili, sta na vzorcu 150 PAI izločili postavke lestvice DRG in izračunali notranjo skladnost lestvice (alfa koeficient) za skupino oseb, ki v anamnezi poročajo o jemanju drog, in skupino oseb, ki jemanje drog zanikajo. Avtorici v prispevku obravnavata tematiko tovrstnih postavk v vprašalnikih za oceno osebnosti, predstavita rezultate preliminarne analize na vzorcu bolnikov, ki sta jih obravnavali, in predstavita nekaj primerov iz klinične prakse.

Posterji / Posters

Krizne intervencije pri odvisnosti od alkohola

Saša Učman, Urša Malešič, Mitja Žerovc, Brigita Novak Šarotar
Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, Enota za krizne intervencije, e-mail: sasa.ucman@gmail.com

Na Enoti za krizne intervencije (EKI) se vsako leto zdravi več kot 300 oseb, ki se soočajo z različnimi razvojnimi (zaključevanje šolanja, upokožitev ipd.) ali travmatskimi krizami (izguba službe, smrt bližnjega ipd.). Prvenstveno na oddelku ne obravnavamo oseb, ki so odvisne od alkohola, vendar opažamo, da je približno dvajset odstotkov hospitaliziranih pacientov odvisnih od alkohola ali kako drugače povezanih s to boleznijo. Pogosto se izkaže, da je ravno odvisnost od alkohola bistveni vzrok njihovega kriznega stanja. Ločimo dve vrsti pacientov, ki so povezani z odvisnostjo od alkohola: paciente, ki so odvisni od alkohola in tiste, ki so v tesni povezavi (otrok, partner) z nekom, ki je odvisen od alkohola. Po zgledu tuje strokovne literature jih imenujemo »codependents« ali »encounters«. V raziskavi nas je zanimalo, ali se omenjeni skupini razlikujeta v osebnostnih lastnostih, telesnih in psihičnih simptomih, ki jih navajajo ob sprejemu na oddelek ter v umiku simptomatike ob koncu zdravljenja. Osebnost smo ocenili s kratko verzijo Vprašalnika velikih pet dimenzij osebnosti, simptomatiko pa z Ocenjevalno lestvico simptomov. Rezultati raziskave lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju problematike bolezni odvisnosti ter bolj ciljnemu psihoterapevtski obravnavi. Rezultati raziskave so v pripravi.

Razlike v elektroencefalografski aktivnosti možganov med različnimi vrstami meditacij ter med nemeditatorji in različno usposobljenimi meditatorji

Lovro Tacol, Ruben Perellón Alfonso, Indre Pileckyte, Jaka Bon, Grega Repovš, Jure Bon
Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Klinični oddelek za boleznj živčevja, Nevrološka klinika UKC Ljubljana, e-mail: lovro.tacol@gmail.com

Meditativne prakse so bile stalne spremljevalke človekovega verskega udejstvovanja že stoletja. V sodobnem zahodnem svetu, zaznamovanem s hitrim načinom življenja in s posledicami stresa, pa je meditacija – z namenom umskega treninga, umiritve pozornosti, sprostitve napetosti – začela vzbujati ogromno zanimanje tako laične javnosti kot tudi znanstvenikov. Slednji meditacijo pojmujejo kot spremenjeno stanje zavesti in so se v zadnjih desetletjih pospešeno lotili raziskovanja vpliva raznih praks na delovanje možganov. Čeprav je oblik meditacije zelo veliko, jih raziskovalci na podlagi tega, kaj se med meditiranjem dogaja s posameznikovo pozornostjo, delijo v dve veliki skupini: na meditacije z osredotočanjem pozornosti (Focused attention oz. FA) in tiste s spremljanjem doživljanja (Open monitoring oz. OM). Med avtorji, ki preučujejo Transcendentalno

meditacijo (TM), pa se pojavlja pobuda, da bi ta tehnika predstavljala svojevrstno kategorijo, namreč meditacije s samodejnim prehajanjem (Automatic self-transcending). V naši raziskavi se najprej lotevamo vprašanja, kateri so teoretični razlogi za razlike med tremi kategorijami meditacij in proti njim, pri čemer smo posebej pozorni na raziskave, ki nastajajo pod okriljem zagovornikov TM. Upravičenost razvrščanja preverjamo s prečnim primerjanjem rezultatov časovno-frekvenčne analize oscilatorne aktivnosti med meditiranjem pri izkušenih meditatorjih TM proti izkušenim meditatorjem meditacij drugih dveh skupin (FA in OM). Bolj podrobno preučujemo vzdolžno dinamiko sprememb vzorcev možganskega valovanja pri meditatorjih TM, in sicer primerjamo oscilatorno aktivnost ter razliko v odzivu na val P3 pred meditiranjem in po njem (preko ERP analize) pri istih udeležencih pred tečajem TM in pol leta po tečaju, nazadnje pa te primerjamo še s skupino dolgoletnih meditatorjev TM.

Stališča zdravstvenega osebja do vloge zdravstva pri prepoznavi in obravnavi nasilja v družini v povezavi s srečevanjem nasilja v družini na delovnem mestu

Urška Smrke, Saša Zorjan, Lilijana Šprah
Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Družbenomedicinski inštitut, e-mail: urska.smrke@zrc-sazu.si

Čeprav je zdravstveno osebje zakonsko in etično zavezano k prepoznavi in ustrezni obravnavi nasilja v družini (NVD), raziskave kažejo, da številni zdravstveni delavci prepoznave in obravnave NVD pogosto ne zaznavajo kot področje svojega dela, ampak kot del pristojnosti institucij. Takšno stališče posledično lahko rezultira tudi v slabši prepoznavi sumov NVD in v manj kakovostni obravnavi žrtev. V pričujoči raziskavi smo preučevali stališča zdravstvenega osebja do vloge zdravstva pri prepoznavi in obravnavi NVD v povezavi s srečevanjem žrtev NVD. Sodelovali sta dve skupini udeležencev, in sicer tisti, ki so se z NVD na svojem delovnem mestu že srečali ($N = 328$), in tisti, ki se z njim še niso srečali ($N = 117$). Udeleženci so izpolnili Vprašalnik o prepoznavi in obravnavi nasilja v družini za zdravstveno osebje, oblikovan v širši raziskavi projekta POND_SiZdrav. Rezultati so pokazali nekaj značilnih razlik v stališčih, in sicer so se tisti, ki so se z NVD že srečali, v primerjavi s tistimi, ki se še niso srečali z njim, v povprečju v večjem obsegu menili, da je ukrepanje v primeru prepoznave NVD zakonska obveznost zdravstvenega osebja, da naj bo zdravstveno osebje bolj vključeno v prepoznavo in obravnavo NVD, da naj pri tem sledi strokovnim smernicam, naj sodeluje z drugimi pristojnimi institucijami ter naj žrtvam NVD nudi psihološko podporo in svetovanje. Rezultati raziskave nakazujejo, da so pri tistih zdravstvenih delavcih, ki so se z NVD že srečali, stališča do vloge zdravstva koristnejša za učinkovito prepoznavo in ustrezno obravnavo žrtev.

Evalvacija programa namenjenega otrokom in mladostnikom, pri katerih obstaja tveganje za razvoj čustvenih motenj in motenj hranjenja, v Mladinskem klimatskem zdravilišču Rakitna

Jasmina Jordan, Đorđina Nakićenović, Jana Kodrič, Maja Drobnič Radobuljac
Mladinsko klimatsko zdravilišče Rakitna,
e-mail: jasmina.jordan@mkz-rakitna.si

V Mladinskem klimatskem zdravilišču Rakitna že od leta 2007 izvajamo programe, ki so namenjeni otrokom in mladostnikom starim od 6 do 26 let, pri katerih obstaja tveganje za razvoj čustvenih motenj in motenj hranjenja. Program je znan pod imenom »Šola zdravega odraščanja« in traja 2 tedna. V prispevku vam želimo predstaviti nekatere rezultate evalvacije našega programa. V raziskavo je bilo zajetih 778 udeležencev. Uporabili smo Achenbachov vprašalnik za učitelje, otroke in starše (TRF, YSR in CBCL). Udeleženci so ga reševali ob sprejemu, ob odpustu, čez 6 in 18 mesecev po odpustu. Oblikovali smo 2 hipotezi: 1. Simptomi otrok, vključenih v naš program, se umeščajo v subklinično sliko. 2. Izraženost simptomov, ki se bliža območju kliničnih lestvic, bo najvišja ob sprejemu in se bo tekom različnih merjenj značilno nižala. Prvo hipotezo smo potrdili, kar pomeni, da simptomi udeležencev večinoma spadajo v subklinično sliko. Prav tako smo zabeležili statistično pomemben upad simptomov od sprejema do odpusta (kratkoročni učinek). Nadaljnja analiza je pokazala, da se klinični simptomi skozi čas (dolgoročni učinek) manjšajo, a vse razlike niso statistično pomembne.

Vloga psihologa pri interdisciplinarni izvenbolnišnični oskrbi oseb s kronično duševno motnjo – študija primera

Nastja Salmič Tisovec, Amina Nur
ŠENT, Slovensko združenje za duševno zdravje - enota Novo mesto, e-mail: nastja.salmic@dc.sent.si

V zadnjem desetletju se na našem področju povečuje težnja po deinstitucionalizaciji in izvenbolnišnični obravnavi oseb s kronično duševno motnjo. Stroke vse bolj prepoznavajo pomembnost procesa obravnave pacientov v njihovem domačem okolju – samostojno življenje in vključenost v skupnost sta nujna v procesu psihosocialne rehabilitacije ter pri ohranjanju kognitivnih in socialnih kapacitet posameznika. Tak način obravnave zahteva multidisciplinarno presojo potreb in zmožnosti posameznika, pri čemer imamo psihologi potencial za opravljanje ključne vloge v povezovanju in usklajevanju različnih strokovnih profilov. V slovenskem prostoru so nevladne organizacije s področja duševnega zdravja ter svojci obolelih tisti, ki so prvi opozorili na potrebo po načrtovani in strukturirani celostni obravnavi pacientov tudi po hospitalizaciji in z namenom preprečevanja le-te. Skozi študijo primera 53-letnega pacienta s hudo kronično duševno motnjo bo prispevek prikazal koordinacijsko vlogo psihologa v nevladni organizaciji s področja duševnega zdravja v procesu obravnave pacienta. Delo v nevladni organizaciji s področja socialnega varstva psihologu omogoča celosten uvid v posameznika in njegove razmere ter hkrati nalaga širok

spekter zahtev in nalog obravnave. Osrednje točke prikaza obravnave zajemajo: izgradnja podporne mreže v lokalnem okolju po hospitalizaciji (koordinacija in sodelovanje strokovnih služb, psihološka podpora družini in pacientu); spremljanje pacienta (interdisciplinarno usklajevanje za optimalno rehabilitacijo usmerjeno na specifične primanjkljaje in potrebe - psihoedukacija); intervencija ob poslabšanju stanja (takojšen in koordiniran interdisciplinarni odziv na akutno poslabšanje pacientovega psihičnega statusa).

Umetniške intervence kot spodbuda k sodelovanju znotraj podjetja

Darja Potočnik Kodrun, Nataša Bernard
MKZ Rakitna, e-mail: darja.kodrun@gmail.com

Vsaj del človeštva spoznava, da se je potrebno vrniti k celostnemu človeku, ustvarjalnemu, ki je sposoben čustvovati, obstajati, se izražati, sodelovati, soustvarjati – v vsej svoji različnosti. Mnoga podjetja so se zato v 21. stoletju obrnila tudi k umetnosti. Ne le zaradi nuje spodbujati ustvarjalnost, ki je podlaga inovativnosti, temveč tudi zato, ker umetnost nagovarja srce, telo, razum in duha. V majhnem slovenskem podjetju smo z enajstimi udeleženci v obdobju enega leta izvedli raziskavo s tremi različnimi umetniškimi intervencijami z različnimi umetniki. Ker smo poskušali priti do čim celovitejše slike doživljanja (percepcija lastne ustvarjalnosti, ustvarjalna samoučinkovitost, samospoštovanje, razpoloženska in čustvena stanja, klima za psihološko varnost) umetniških intervencij v izbranem podjetju, smo uporabili kvalitativne metode. Pol leta po intervencijah so nekateri udeleženci zaznali spremembe pri svojem delu. V delo so začeli vnašati spremembe v smeri večje ustvarjalnosti. Nekateri so ugotovili, da so bolj ustvarjalni, kot so pričakovali, da težje delajo, če ni cilja, da so pri delu manj pasivni in bolj spontani, da jim stroka daje varnost, da jih timsko delo motivira in spodbuja k aktivnejšemu razmišljanju in iskanju nečesa novega, da so ob izdelkih, ki so nastali na intervencijah, odkrili lasten, še neizkoriščen ustvarjalni potencial, da lahko tudi na do sedaj nepoznatih področjih pokažejo ustvarjalnost in da si morajo vzeti čas za umetnost. Nekateri udeleženci so občutili spremembe pri doživljanju samih sebe in v podjetju nasploh doživljali več pozitivnih čustev. Povezanost in sodelovanje znotraj tima se je zato na splošno okrepilo in pri večini je doživljanje psihološke varnosti v podjetju naraslo. Umetniške intervencije so spodbudile razmišljanje o pomenu ustvarjalnosti in inovativnosti za posameznika in podjetje ter ideje za razvijanje tega področja.

Soočanje družin s kronično boleznijo- pljučna hipertenzija

Darja Potočnik Kodrun, Vesna Potočnik Tumpaj, Barbara Salobir
MKZ Rakitna, e-mail: darja.kodrun@gmail.com

Pljučna hipertenzija (PH) je obolenje, ki ga zaznamuje napredujoče višanje pljučnega arterijskega tlaka (PAT). Le-ta vodi v povečano obremenitev in nepravilno delovanje desnega prekata, do odpovedi desnega prekata, simptomov in znakov majhnega minutnega volumna srca, hipoksemije in

drugih zapletov, ki vodijo v prezgodnjo smrt. Ob intenzivnem medicinskem zdravljenju se podaljšuje življenjska doba in tako se bolniki s PH in njihovi svojci soočajo z različnimi psihosocialnimi izzivi. S klinično raziskavo smo preučevali odziv bolnikov in svojcev na življenje s PH, predvsem smo se osredotočili na način soočanja z boleznijo. Tako v tuji kot tudi v naši literaturi je to področje še zelo slabo raziskano. Naša študija predstavlja začetek raziskovanja skupine PH bolnikov v slovenskem prostoru, in sicer tudi s psihološkimi spremenljivkami. 34 bolnikov na Kliničnem oddelku za pljučne bolezni in alergije v Univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani in 12 njihovih svojcev ter 30 zdravih preizkušancev je rešilo vprašalnik CRI (Coping response inventory), ki je meril prilagajanje na stres oz. na strese povezane z zdravljenjem. Ugotavljamo, da tako bolniki kot tudi svojci uporabljajo več strategij (približevanje in oddaljevanje) v odnosu do zdravih. Želeli smo primerjati tudi kvaliteto življenja evropskih in naših bolnikov. V evropski študiji je 85 % bolnikov s PH navajalo, da bolezen vpliva na njihovo delo, medtem ko je to navajalo 53,2 % slovenskih bolnikov s PH. V isti študiji je občutek frustracije in napačno razumevanje bolezni navajalo dobrih 10 % več bolnikov kot v naši. Tako evropski kot slovenski bolniki pa so si želeli imeti bistveno več informacij, kot jih sicer dobijo. Ugotovitve, ob omejitvah značilnih za klinične vzorce, podpirajo interdisciplinarno obravnavo in s tem tudi vključitev kliničnega psihologa v tim, podobno kot v tujini ali pri drugih kroničnih boleznih.

Orodje za obvladovanje psihosocialnih tveganj in absentizma (OPSA)

Saša Zorjan, Lilijana Šprah
Druženomedicinski Inštitut, Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti,
e-mail: sasa.zorjan@zrc-sazu.si

Psihosocialne obremenitve na delovnem mestu predstavljajo enega izmed ključnih izvorov stresa na delovnem mestu ter se povezujejo z različnimi tveganji na področju zdravja in počutja zaposlenih na delovnem mestu. Za preprečevanje negativnih posledic psihosocialnih obremenitev na delovnem mestu je ključnega pomena ustrezna ocena psihosocialnih obremenitev. Pričujoč prispevek predstavlja orodje za ocenjevanje psihosocialnih tveganj in absentizma (OPSA), ki je bil razvit z namenom presoje obremenitev na delovnem mestu in priprave ukrepov za njihovo obvladovanje. Ključni element orodja OPSA predstavlja vprašalnik, ki je sestavljen iz dveh delov. Prvi del je namenjen zbiranju sociodemografskih podatkov o zaposlenih in njihovem delovnem mestu. Drugi del vprašalnika pa je namenjen oceni različnih področij psihosocialnih tveganj na delovnem mestu. Vprašalnik sestavlja 130 postavk, ki skupaj tvorijo 17 faktorjev oziroma področij psihosocialnih tveganj. Na vprašalniku udeleženci s 5-stopenjske Likertove lestvice ocenijo, v kolikšni meri določena trditev drži za njih. Orodje OPSA je bilo pilotno testirano v 5 različnih podjetjih v Sloveniji, kjer je bil glavni namen poleg izdelave splošne ocene psihosocialnih tveganj tudi preveriti, ali orodje uspešno diferencira prisotnost različnih psihosocialnih tveganj v različnih poklicnih skupinah. Rezultati so pokazali, da je orodje OPSA uspešno pri

identifikaciji področij psihosocialnih obremenitev ter izdelavi profilov psihosocialnih obremenitev, ki so specifični za različne poklicne skupine. Orodje OPSA tako nudi zanesljiv način ocenjevanja psihosocialnih obremenitev na delovnem mestu ter oblikovanje ukrepov za naslavljanje zaznanih obremenitev.

Etika in skrb za etično zavest pri delu psihologov

Vita Poštuvan, Mirjam Erce Vratuša, Nika Kavšek, Tatjana Arnšek, Dušica Boben, Uroš Prelog
Slovenski center za raziskovanje samomora, Inštitut Andrej Marušič, Univerza na Primorskem, e-mail: vita.postuvan@upr.si

S predstavitvijo delovanja Komisije za etična vprašanja pri Društvu psihologov Slovenije (KEV) želimo poudariti pomen etike pri delu psihologa in samo vlogo komisije. KEV skrbi za etični kodeks psihologov, sledi novostim na področju etike in jih prenaša v naše okolje, izobražuje in nudi podporo posameznikom v zvezi z etičnimi vprašanji, ki se nanašajo na delo psihologa, ter daje mnenja v posameznih primerih, ki se nanašajo na etičnost ravnanja psihologov v praksi. V letu 2016 je KEV pripravila postopkovnik delovanja, s čimer povečuje transparentnost svojega delovanja, večjo strokovnost psihološkega dela in opredeljuje postopke razreševanja etičnih primerov. V zadnjem letu je KEV obravnavala 7 primerov, ki so jih posredovali člani društva ali drugi vpleteni. Vsebine primerov so se nanašale na varovanje podatkov, uporabo testov, neetično ravnanje v svetovanju in etičnost uporabe eksperimentov v izobraževalne namene. V nekaterih primerih je KEV imela funkcijo razreševanja dilem in primerov, v drugih pa je delovala kot posvetovalno telo. Zaključke mnenj KEV objavlja tudi na spletni strani DPS, s čimer ozavešča širšo strokovno javnost. KEV vsako leto organizira okroglo mizo Na krožišču etičnih dilem, na kateri se povezuje z različnimi strokami in s tem krepki sodelovanje in večja etična zavest. Magistri psihologije pa lahko sedaj podpišejo tudi Zavezo k upoštevanju etičnega kodeksa psihologov. S temi in drugimi aktivnostmi komisija skuša spodbuditi psihologe k prepoznavanju in reflektiranju (ne)etičnosti in učinkovitejšemu razreševanju dilem, tudi z njeno pomočjo.

“Palček pomagalček” - rezultat sinergij dveh strok pri premagovanju strahu pred odvzemom krvi

Zdenka Kres
Zdravstveni dom Litija, e-mail: zdenka.kres@gmail.com

V Dispanzerju za mentalno zdravje ZD Litija smo v sodelovanju z Diagnostičnim laboratorijem razvili pristop za odvzem krvi pri malčkih in predšolskih otrocih, ki močno zmanjša stresnost postopka za otroka. Ta način omogoči, da otrok pridobi pozitivno izkušnjo, ki mu pomaga pri premagovanju strahu pred invazivnimi medicinskimi postopki. Pri samem odvzemu uporabimo znanja o sposobnostih in potrebah otroka v različnih razvojnih obdobjih, ob načelih vedenjsko-kognitivnega pristopa. S tem postopek prilagodimo starosti otroka in mu omogočimo pozitivno izkušnjo. V ta namen imajo starši že predhodno možnost dobiti informacije o tem,

kako lahko sami podprejo otroka. V samem laboratoriju pa odvzem krvi združijo s kratko pripovedjo zgodbice o »Palčku pomagalčku«, temu sledi obvezan prst na koncu postopka, pri čemer pa sama obveza izgleda kot obraz palčka (na obvezo narišejo nasmejan obraz). Na koncu postopka pa otrok dobi še pobarvanko z zgodbico o »Palčku pomagalčku«, ki jo odnese s seboj domov. Kontinuirano se postopek uporablja že štiri leta in ves ta čas ugotavljamo zmanjševanje odpora otrok do odvzema krvi. Po pripovedovanju staršev so nekateri otroci celo razočarani, če jim ni potrebno v laboratorij. Zaradi tega so nekateri starši že izrazili željo, da bi se ta postopek izvajal tudi v drugih zdravstvenih ustanovah, kar je predlog za naše delo v naprej.

Long – Term Deficits in Episodic Memory after Ischemic Stroke: A case report

Suzana Vrhovac

URI SOČA, oddelek za rehabilitacijo pacientov po poškodbah, s perifernimi živčnimi okvarami in revmatološkimi obolenji, e-mail: suzana.vrhovac@gmail.com

Objective: Memory is one of the cognitive domains frequently affected by stroke. Memory function – involving the ability to register, store, save and retrieve information when needed – is particularly important in the process of rehabilitation after stroke, as it is required for learning new skills and learning old ones. The aim of the present report is to illustrate the clinical course of a 17 year old patient who suffered ischemic stroke and had isolated severe damage of episodic memory with the inability of retention of new information. **Participants and Methods:** The patient underwent a series of neuropsychological investigations to determine the severity and course of behavioural and cognitive impairments. He was included into individual rehabilitation training three times a week for three months as inpatient and twice a week for three months as outpatient. **Results:** Six months post-injury, the patient improved his verbal functions and language skills, short-term memory, executive functions and motor performance, visual-spatial integration and visual perception. His long-term memory, particularly of encoding and recall remain impaired. The patient is aware of his memory deficits. **Conclusions:** Studies have reported an impairment of long-term memory, particularly of encoding and recall, after stroke in basal ganglia. In the presented case study the progress and outcome of improvement during neurorehabilitation program is documented, except for the long-term memory which remained impaired. Despite his memory impairment the patient was included in the process of education with the particular adjustment of external memory aids.

Validacija kardiološke lestvice depresivnosti na vzorcu slovenskih bolnikov

Anja Kokalj, Jerica Radež, Saša Ucman, Mitja Lainščak, Brigita Novak Šarotar
Splošna bolnišnica Novo mesto, e-mail : jerica.radez@gmail.com

Koronarna (srčna) bolezen predstavlja enega glavnih vzrokov za smrt. Rezultati raziskav kažejo, da je prevalenca anksioznih motenj pri teh bolnikih približno 15 %. Hkrati obstaja

precejšnja, po nekaterih podatkih celo 50 %, soobolevnost z depresivnostjo. Najvišja prevalenca koronarne bolezni se pojavlja pri posameznikih z najbolj izraženimi simptomi anksioznosti in/ali depresivnosti. Pri obravnavi bolnikov je zato potrebno nasloviti tudi vprašanje o prisotnosti psiholoških težav, pri čemer nam lahko pomagajo zdravstveno-specifičnih mere anksioznosti in depresivnosti. Eno izmed takšnih predstavlja mednarodno uveljavljena Kardiološka lestvica depresivnosti (angl. *Cardiac Depression Scale*), ki vsebuje 26 postavk za ocenjevanje depresivnosti kardioloških pacientov. Namen naše študije je validacija Kardiološke lestvice depresivnosti na vzorcu 350 bolnikov, ki se bodo udeležili elektivne invazivne kardiološke intervencije v Splošni bolnišnici Celje. Navedeni poseg predstavlja najpogostejšo obliko diagnostike in zdravljenja koronarne bolezni. V okviru raziskave bodo udeleženci Kardiološko lestvico depresivnosti izpolnili dvakrat, in sicer prvič 14 dni pred postopkom in drugič od 4 do 6 tednov po postopku. Poleg tega bodo bolniki izpolnili lestvico depresivnosti CES-D. Pri validaciji lestvice bomo ocenjevali njeno notranjo konsistentnost, factorsko strukturo, retestno zanesljivost ter veljavnost. Na osnovi rezultatov preteklih študij pričakujemo, da se bo uporabljena lestvica na vzorcu slovenskih bolnikov izkazala kot zanesljiva in veljavna mera depresivnosti pri kardioloških bolnikih. Pričakujemo, da bodo imeli rezultati študije pomembno praktično vrednost. Razvoj in uporaba vprašalnika nam bosta omogočila boljše razumevanje simptomatike kardioloških bolnikov, kar nam bo v nadaljevanju služilo pri bolj poglobljeni obravnavi (npr. z vključevanjem psiholoških intervencij).

Psychometric Characteristics of the Bulgarian Version of Levenson's Self-report Psychopathy Scale

Kiril Bozgunov, Vencislav Popov, Georgi Vasilev, Jasmin Vassileva

Bulgarian Addictions Institute, e-mail: kiril_bozgunov@abv.bg

Levenson's Self-Report Psychopathy Scale (LSRP) is a 26-item instrument designed to measure psychopathy traits. We evaluated the psychometric qualities of the instrument's Bulgarian translation using a sample of 379 participants, the majority of whom were in protracted remission from amphetamine or heroin addiction. Confirmatory factor analyses revealed that the three-factor structure proposed by Brinkley et al (Assessment 15: 464–482, 2008) had an acceptable fit. Subsequent exploratory factor analyses revealed that the current sample was better described by a four-factor model with the following elements: 1) deceitful/manipulative, 2) superficial/materialistic, 3) lack of empathy and 4) irritable/impulsive. The first three factors are facets of the construct of primary psychopathy, while the fourth factor reflects the construct of secondary psychopathy. External validity analyses revealed that the instrument partially fit the expected pattern of relationships with various other related criterion variables. ROC-curve analysis revealed that LSRP has an acceptable diagnostic value for psychopathy measurement when compared with the results from the »golden standard« in this area – Psychopathy Check List – Revised (PSL-R) interview. The use of LSRP's median score as a

diagnostic cut-off for psychopathy leads to 95 % sensitivity and 50 % specificity. Thus, LSRP can be used as a rapid screening test to shorten by half the number of participants who need to be tested for psychopathy before applying the more time and resource consuming PCL interview.

“Honour” killing in India: A psychological analysis

Hashir Ahammed A.V
Sree Saraswathi Thyagaraja College,
e-mail: hashirahammedav@gmail.com

This is a Research Paper based on an exploratory study done by the Research Scholar which explores different psychological aspects of »honour killing« based on the reports, research studies and anecdotes published and observations made with an intensive approach on the concept. It is a study designed to identify and research different psychological dimensions like culture, attitude, honour, belief, morality, etc. and its bearing on »honour killing« based on the conflict between the individual and the family due to various reasons like choice of sexual/marital partner, education and employment, dressing, behaviour and contact with the opposite sex, sexuality, general conformity to the family and community's culture and expectations. This exploratory study was carried out as a qualitative research under Indian scenario based on secondary data available on the area, which also included basic references on international incidents on the same. The research enquiry focused on several research questions: What is »honour killing« and its various types? How the psychological aspects of culture, honour, morality, attitude and belief are connected with »honour killing«? Why the above said psychological concepts in human beings are more stronger than the other psychological concepts in them, like feelings, emotions, sentiments, humanity and other social traits when they commit homicides in the name of honour? Why are people inclined to obey and follow biased and communal based »Khap« Panchayats instead of the existing legal and Constitutional provisions and systems in the Country, while treating issues or incidents? The study points out how the multifarious psychological aspects influencing »honour killing« and to what extent it creates panic and havoc in the society which deter the stability of social life thereby ends life of many citizens in a nation.

Cognitive aspects of political behavior: media competence as a factor of political evaluation

Karina Bakuleva, Irina Golovanova, Natalia Sveshnikova
Saint Petersburg State University, e-mail: karinkal15@yandex.ru

In recent years activity of political behavior of Russian voters has been reduced. This trend may be caused by a change in the process of political communication, which is conditioned by the development of information technologies. The aim of the current study was to identify the cognitive bases of political behavior of voters and to determine the place of media competence in the structure of political behavior.

Representative sample: 89 men and 141 women aged 19 to 67 years. Research methods: »Generalization of three words«, the Embedded Figures Test, the semantic differential, the personal differential, the Media Competence Test. The study considered the characteristics of building relations between concepts and cognitive style »field dependence/field independence« as cognitive components of media competence. According to the MANOVA results, there are differences ($p = 0,03$) in the level of media competence depending on the gender and characteristics of cognitive style variance. Field independent men tend to assess critically the content of media messages, while field independent women show more emotional involvement in the perception of media messages. The results of the regression analysis ($R^2 = 0,414$; $p = 0,000$) show that media competent voters: believe that politics based on the conflict, negatively evaluate the political potential of Russian political leaders and the current political achievements of the country, and take active part in the political life of the country. The research was supported by the RFH grant No. 16-36-01071.

Semantic space of professional communication as mirror of social relationships: from semantic nets to connections between people

Irina Samuilova, Tatiana Anissimova, Petr Bichkov
Saint Petersburg State University, e-mail: samiral@mail.ru

The development and active use of communication technologies actualizes the studies about the semantic processing of texts with different complexity for the organization of effective feedback between participants in the public discourse. The purpose of this paper is to identify the semantic connections between key terms of professional communication. 80 legal documents (statutes enacted in Russia in 2014, 346.626 words in total) were studied in scientific research. First of all, an automated analysis of the text sample was carried out: statistics text readability (Flasch's formula), the frequency of words occurrence. Next, the perception and understanding of statutes and legal terms by the respondents (80 people, aged 20 to 60 years, 45 % were male) were investigated with methods of questionnaire, scaling and the definition of concepts. It was determined that legal texts are fairly uniform and corresponds to an audience with higher education ($M = 15.5$, $SD = 1.7$), contain a high percentage of complex sentences ($M = 21.8$, $SD = 7.7$), and average sentence length significantly exceeds the capacity of short-term human memory ($M = 16$, $SD = 4.7$), that may affect the neurophysiology of remembering. The respondents evaluate legal texts as not quite intelligible and accessible for easy reading. Key terms of legal texts (11 concepts) were determined by the respondents adequately, but rather abstractly than concretely. Some concepts are comprehended as similar in its meaning that signify semantic connections of terms, but, however, may reduce the effectiveness of legal regulation in society and weaken relations between people.

Multimodalna senzorna stimulacija pri otrocih v vegetativnem stanju

Karmen Resnik

Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča,
e-mail: karmen.resnik@ir-rs.si

Pridobljene možganske poškodbe v otroški populaciji spadajo med bolezni z najhujšimi posledicami za življenje in so en glavnih razlogov za smrt in invalidnost med otroki. V rehabilitacijskih programih URI Soča je bilo na otroškem oddelku med leti 2006 in 2016 v obravnavi 133 otrok s pridobljenimi možganskimi poškodbami, od tega polovica nezgodnih. V tretjini primerov so bili otroci sprejeti na oddelek v stanju oškodovane ali minimalne zavesti (GCS = 3-5, PALOC = 2-4). Metoda rehabilitacije pri minimalni zavesti je nevrosenzorna multimodalna stimulacija, s katero vzpodbujamo vzbujenje in dosegamo nivo pozornosti, ki omogoča percepcijo prihajajočega dražljaja. Zelo pogosta stimulacija različnih čutil v zgodnjem času rehabilitacije lahko bolniku pomaga pri zburjanju iz stanja minimalne zavesti. Raziskave si trenutno še niso enotne v učinkovitosti pristopa, najpomembnejši učinki se kažejo pri uporabi slušne stimulacije. Poster bo prikazal rezultate multimodalne senzorne stimulacije nekaterih primerov z otroškega oddelka za (re)habilitacijo na URI Soča.

Delavnice / Workshops

Enhancing creativity in the performing arts with neurofeedback

Vodja delavnice: John Gruzelier
Department of Psychology, Goldsmiths, University of London,
e-mail: j.gruzelier@gold.ac.uk

In outlining the speaker's research on enhancing creativity in the performing arts - music, dance and acting - emphasis will be given on the methodological issues in how this was done, for what were extremely challenging endeavours. In comparisons of slow versus fast EEG wave training protocols studies have involved 1) elite and novice musicians, including comparisons within the individuals of the effects of neurofeedback on both advanced and novice abilities, and 2) musical performance in school children including putative effects in the classroom and at home. Comparative domains of music performance concerned musicality, communication and technique. Creativity was also examined with improvisation. Studies with dancers have involved competitive university ballroom and Latin dancing, and first year conservatoire contemporary dancing. In dancers the slow EEG wave protocol was compared with heart rate variability training, examining the outcome on artistry, technique and anxiety. In actors an effective fast wave protocol was developed further by making the training reinforcement contingencies relevant to performing on stage, and the degree of immersion in this was compared with 2D and 3D training contexts. Novel scales of the various domains of acting were devised, while in addition outcome assessment included the subjective effects in the acting students of 'flow' in performance. Aside from the relevance of these studies for beneficial enhancement of performance, the performing arts approach is a fresh one, for it provides ecological validity for the otherwise vexed issue of how to measure real life creativity in creativity research.

Mala analitska skupina

Vodje Delavnice: Barbara Čibej Žagar, Vid Vanja Vodušek, Brigita Žugman
Center za psihološke storitve in psihoterapijo,
e-mail: barbara.cibejzagar@gmail.com

Skupinska analiza je metoda psihoterapije in raziskovanja, ki temelji na opažanju, da skupina odpira za posameznika pomembne teme in da lahko z njo doseže globoke in trajne spremembe v svojem življenju. Začetnik skupinske analize je S. H. Foulkes, ki je prenesel psihoanalizo v skupino tako, da je upošteval skupino kot celoto in posameznika v njej. Poleg psihoanalize kot teoretskega izhodišča skupinska analiza vključuje tudi spoznanja drugih znanstvenih in raziskovalnih področij (sociologije, sistemske teorije itd.). Komunikacija med člani skupine je tkivo, ki povezuje skupino v skupinski matriksu - temeljni mreži v skupinskem dogajanju, na kateri sloni vsa interakcija med člani, vsak član v tej mreži pa predstavlja vozlišče, ki vpliva na celotno dogajanje (podobno kot komunikacijska mreža nevronov v centralnem živčevju).

Skupino sestavlja 7-8 članov, posamezno srečanje pa traja 90 minut. Tekom kongresa se lahko udeleženci vključijo v eno od treh malih izkustvenih skupin in tako pridobijo neposredno izkušnjo biti član analitske skupine. Skupina poteka enkrat dnevno, torej tri srečanja tekom kongresa.

Neurofeedback seminar

Vodja delavnice: Nika Pušenjak
Larus Inventa bio/neurofeedback center, Ljubljana University
Incubator, e-mail: nika.pusenjak@larusinventa.com

3-urno usposabljanje o teoretičnih osnovah neurofeedbacka s praktičnim prikazom izvedbe neurofeedback terapije. Spoznavanje biofeedback naprav Nexus, programa BioTrace ter specifik neurofeedback aplikacije. V program je vključeno praktično učenje z napravami biofeedback Nexus z uporabo EEG senzorjev in neurofeedback animacij (ADD, ADHD, alfa trening protokoli). Usposabljanje je del programa za pridobitev kvalifikacije za Neurofeedback asistenta.

Delavnica o kontaktiranju z egosintonimi klienti

Miha Rostohar
Rostohar Consulting, e-mail: miha.rostohar@gmail.com

Delavnica lahko pomaga psihologom v praksi vzpostavljati kontakte s klientelo, ki je poslana mimo njihove volje na za njih koristne programe svetovanja ali psihoterapije. Pri svojem delu sem srečal večkrat otroke in kliente, ki so bili poslani na »obravnavo« s strani učiteljev, nekateri so bili napoteni s strani centrov za socialno delo, ker so pretepali otroke in ženo, ali pa so bili poslani s strani sodišč, ker so vozili avto v opitem stanju in tako ogrožali sebe in druge. Predvsem vozniki ter agresivni so v velikem številu egosintoni. Menijo, da je z njimi vse v redu in da ne potrebujejo nobenega psihologa, žene pa so k... in te »socialke« na centrih za socialno delo pa le podpirajo druga drugo. Za vinjene voznike so krivci pokvarjeni policaji in seveda alkohol. Ti klienti so po svojem mnenju samo žrtve teh preganjalcev, ki polnijo na račun njihove stiske državni proračun. Takšni klienti reagirajo v začetku iz negativne kontratransferne pozicije in brez sprejemajočega odnosa v procesu svetovanja ne dosežemo korekcije referenčnega okvirja ter s tem za njih dovolj učinkovite pomoči. Delavnica bi bila lahko izvedljiva, če se vključi osem do 16 aktivnih udeležencev.

Reflektiranje – ključna kompetenca v superviziji

Julija Pelc
Heruka, psihološke storitve in izobraževanje, Julija Pelc, s.p.,
e-mail: julija.pelc@gmail.com

Reflektiranje v supervizijskem procesu omogoča, da učenje iz izkušenj ni naključno, temveč poglobljeno, bolj zanesljivo in sistematično. Skozi načrtni premislek o tem, kaj, kako in

zakaj razmišljamo, čustvujemo in delujemo na specifičen način, krepimo zavedanje o lastnih kvalitetah. Razvoj strokovnega delavca, tima in kolektiva je tako tesno povezan z zmožnostjo posameznika, da se zazre v lastno ogledalo. Razumevanje, prepoznavanje in zavedanje strokovnih ter osebnih ravni nudi priložnost, da ne ponavljamo napak in ne padamo v vedno iste pasti, temveč kreativno soustvarjamo priložnosti za razvoj palete veščin, znanj in spoznanj, s katerimi povečujemo učinkovitost, kakovost medosebnih odnosov in strokovnega dela. Kakovost odnosov (terapevtski, delovni) je ne glede na naravo dela tesno povezana s kvaliteto medsebojnega stika. Zanj so poleg specifičnega znanja potrebni odprtost, pogum, prilagodljivost, fleksibilnost, reflektivnost in pripravljenost učiti se. Se zavedamo, kako soustvarjamo stik, na kakšne načine ga prekinjamo mi ali sogovornik? Prepoznavamo lastne obrambne mehanizme, prepričanja, predsodke, potrebe, motive? Zavedanje je pot k védénju! Od tukaj naprej ima vsak izbiro, da se odloči, ali bo spremembe udeleževal, slabosti odpravljal in kakovosti ohranjal. Smo lastniki čustev, ki jih čutimo, dejanj, ki jih naredimo, in odločitev, ki jih sprejemamo. Poglobljeno razumevanje sebe in skupnosti, kjer delujemo, se ne zgodi samo po sebi, potrebni sta volja in zavesten napor. Pomembno je prepoznati dejavnike, ki vodijo v kakovost. Osredotočenost na ovire in izzive, strahove in druga neprijetna čustva, dileme, konflikte pa pomagajo prepoznavati primanjkljaje ter polje še nezadovoljenih potreb in interesov. Samorefleksija je pot k jedru, virom moči in navdihu za novo učenje - od znotraj.

Biofeedback seminar

Nika Pušenjak

Larus Inventa bio/neurofeedback center, Ljubljana University Incubator, e-mail: nika.pusenjak@larusinventa.com

4-urno usposabljanje o uporabni psihofiziologiji, biofeedback tehnologiji in terapiji. Spoznavanje biofeedback naprav Nexus, programa BioTrace, biofeedback senzorjev in merjenih parametrov (dihanje, HR, HRV, EMG, temperatura, GSR, koherenca). V program je vključeno praktično učenje z napravami biofeedback Nexus. Usposabljanje je del programa za pridobitev kvalifikacije za Biofeedback asistenta.

Decoding the link between neurology and psychology: Scientific perspective of Ayurvedic body type

Pardeep Kumar Sharma

Sukhayu Ayurved, Jaipur, e-mail: aatray06@gmail.com

One is hearing something, but most important - he is listening to that, too! It might be easy to help you hear, even when there are certain problems with your ear, by using some hearing-aid, but how can you make someone listen to the same thing? This is the difference and link between neurology and psychological conditions. What is the difference between hearing and listening? Hearing is a neurological phenomenon, where the ear drum beats because of the sound waves and these waves are analyzed by the brain and so we hear. Listening is

a phenomenon, where you indulge with voices, with speaker and pay your attention to the person and analyze what is behind a voice. The thoughts that we perceive from the sounds is the phenomenon of listening. So it not only depend on the ears what you are hearing or not, but it also depend on ONE that is hearing or not! So the ONE, who listens, visualizes, understands is Psycho. Connection is decided by ONE's personality which is well written in Ayurvedic Literatures as Prakruti - the body types. The workshop will be intended to detail the concept of Prakruti: Ayurveda body type and its relation to the connection of the macrocosm with microcosm, the connections between the small and big networks.

Plesno gibalna terapija

Ana Jurenc

e-mail: ana.jurenc@gmail.com

Ples in gibanje lahko nastaneta kot reakcija na različne vzroke. Ti vzroki imajo izvor znotraj nas (čustva, občutki, misli, domišljija, ideja, spomini, impulzi v telesu ...) ali zunaj nas (glasba, plesni partner, okolica, drugi ljudje, vizualne podobe, prostor ...) ter se med seboj lahko prepletajo in vplivajo drug na drugega. V terapevtskih pristopih plesa se ukvarjamo predvsem z notranjimi vzroki (čustva, misli, občutki, spomini, ideje, prepričanja, vizije, travme, impulzi ...) ter skozi pristope mindfulness tehnik ali tehnik čuječnosti in s pomočjo dihanja ozaveščamo naše telo, čustva, misli ter občutke v telesu. Preko plesa in giba ob spremljavi glasbe se učimo občutke, čustva ter misli sprejemati in jih vedno svobodneje izražati. Na ta način jih utelesimo in predelamo skozi fizično ter umetniško izkušnjo, ki je unikatna za vsakega posameznika. Tehnike zrcaljenja so nam pri tem v pomoč pri reflektiranju lastnih telesnih pripovedi. Že s samim zavedanjem, sprejemanjem in izražanjem, smo sposobni predelati veliko zgodb, ki jih nosi naše telo. V zadnjih letih je bilo na področju plesa v povezavi z nevropsihologijo izvedenih več raziskav, kjer je ples obravnavan predvsem kot alternativna metoda zdravljenja npr. pri bolnikih s Parkinsonovo boleznijo, demenco, Downovim sindromom, za zdravljenje čustvenih motenj (anksioznost, depresivnost), motenj hranjenja, kot preventiva za medvrstniško nasilje v šolah itd. Ples in gibanje s svojimi učinki pozitivno vplivata na spomin, orientacijo v prostoru, na doživljanje pozitivnih čustev, občutkov in estetskih doživetij, krepi socialno dimenzijo ter izboljšujeta nekatere telesne funkcije kot npr. ravnotežje, fluidnost gibov, telesno koordinacijo idr. Veliko je še odprtega prostora za raziskovanje teh področij, predvsem v Sloveniji in tudi za prenos znanstveno podprtih ugotovitev na področje zdravstva (kot preventiva, kurativa ali kot pristop krepitve kvalitete življenja ter psihičnega blagostanja).

Okrogle mize / Round tables

Vloga psihološke znanosti pri aktualnih družbenih izzivih

Moderatorja: Sara Tement, Bojan Musil
Sodelujoči: Valentin Bucik, Ljubica Marjanovič Umek, Sana Čoderl Dobnik, Vita Poštuvan
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, oddelek za psihologijo,
e-mail: sara.tement@um.si

Psihološki znanosti se pogosto očita, da ponuja veliko odgovorov in rešitev za manjše probleme, žal pa malo rešitev za večje probleme. Čeprav ima večina aktualnih družbenih izzivov psihološko in vedenjsko komponento, je v splošni javnosti, pri zakonodajalcih in drugih ključnih deležnikih strokovno mnenje psihologov pogosto spregledano, nerazumljeno ali diskreditirano. Mnenja drugih strokovnjakov in nestrokovnjakov pri tematikah, kot so definicija družine, posvojitve, integracija migrantov, trpinčenje v šolskem in delovnem kontekstu, prekarno zaposlovanje in izkoriščanje zaposlenih ter krepitev zdravja, pogosto preglasijo argumente psihološke znanosti. Prav psihološka znanost pa omogoča vpogled v kompleksne procese, ki so podlaga nekaterim družbenim izzivom, in jih vseskozi preko natančne metodologije tudi preverja. Na tak način utegne biti veliko bolj uporabna in v svojih opisih, razlagah, napovedih ter intervencijah veliko bolj natančna v primerjavi z drugimi znanostmi. V okviru okrogle mize bomo s sogovorniki preko diskusije pretvorili aktualne teme v izzive za psihološko znanost in stroko, naslovili nekatere glavne dileme in nesoglasja v psihološki znanosti in stroki ter razmišljali o ustreznem prenosu in komunikaciji psiholoških spoznanj.

Duševni vidiki poroda

Moderatorka: Asja Videčnik
Sodelujoči: Eva Hrovat Kuhar, Nina Jenštrle, Polona Masnec,
Vislava Velikonja, Marjan Majntar
Medgeneracijsko središče Vitalis,
e-mail: asja.videcnik@gmail.com

Nosečnica pred in med porodom je v posebnem obdobju svojega življenja - pred izzivom. Za potek poroda je izjemnega pomena to, kako je psihično pripravljena in v kakšnem stanju rojeva. Kakšne so značilnosti ženske med porodom – kognitivne, vedenjske, čustvene? Kakšne so njene potrebe? Kako omogočiti čim bolj ugodne okoliščine poroda – kje, s kom, na kakšen način naj rojeva? Kaj kaže praksa, kakšne so trenutne doktrine, kaj kažejo raziskave? Odpreti želimo nekatere teme, ki se dotikajo tako pomembnega, normativnega dogodka, kot je rojstvo, kot je porod.

Vid Pečjak: njegovo delo in čas

Moderator: Marko Polič
Sodelujoči: Marko Polič, Vlado Mihelj, Janek Musek, Grega Repovš, Nevenka Černigoj Sadar, Mirjana Ule
Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani,
e-mail: marko.polic@guest.arnes.si

Na okrogli mizi bodo sodelujoči skušali osvetliti delo in življenje pokojnega profesorja dr. Vida Pečjaka. Govorili bodo o Pečjakovih raziskavah simbolizma, o socialni in politični psihologiji in modelu upora, o mrežni povezavi pojmov in sinestezijah, o ustvarjalnosti, psihologiji staranja, okolju, zgodovini psihologije, psiholoških vidikih v njegovih »sf« zgozbah ipd. Vmes bo tudi kakšna anekdota ali spomin na študentska in kasnejša leta, sodelovanje, razprave. V ozadju bo na zaslonu prezentacija s slikami in citati iz del prof. Pečjaka.